

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA

**MEDIJI SKOZI OKNO WALDORFSKEGA
VRTCA**

Mentor: doc. dr. Milko Poštrak

Klementina Jakopič

LJUBLJANA 2016

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Klementina Jakopič

Naslov naloge: Mediji skozi okno waldorfskega vrtca

Kraj: Ljubljana

Leto: 2016

Št. strani: 104 Št. slik: 0 Št. tabel: 0

Št. opomb: 0 Št. prilog: 1

Mentor: doc. dr. Milko Poštrak

Lektor: Milena Ilič

POVZETEK

Diplomska naloga prikazuje medije, ki jih uporabljajo v waldorfskih vrtcih in odziv otrok na te medije.

V teoretičnem uvodu sem predstavila pristop waldorfske pedagogike skozi vzgojni slog in vloge, ki jo imajo vzgojitelji v pedagoškem procesu. V nadaljevanju sem izpostavila medije, ki jih uporabljajo v waldorfskem vrtcu, sodelovanje s starši in sodobne koncepte socialnega dela, ki naj se vključijo v delo s starši. Navedla in opisala sem tudi nego čutov. Na koncu teoretičnega dela sem opisala še zgodovino medijev in negativne posledice medijev ob neprimerni količinski in vsebinski izbiri le teh.

V raziskovalnem delu naloge sem kvalitativno raziskala kakšne medije uporabljajo v waldorfskih vrtcih in kako se otroci odzivajo na te medije. Namen naloge je bil torej predstaviti medije, ki jih uporabljajo v waldorfskih vrtcih in odziv otrok nanje.

Ključne besede: mediji, prosta igra, otrok, vzgojiteljica, waldorfski vrtec, koncepti socialnega dela

ABSTRACT

This diploma thesis describes the media used in Waldorf kindergartens and the children's response to these media.

In the theoretical part, I presented the approach of Waldorf education and its style, together with the roles that kindergarten teachers have in the process. After that, I highlighted the media used in the Waldorf kindergarten, and the cooperation with parents, including the modern concepts of social work that should be implemented in work with parents. I also described the fostering of the senses. At the end of the theoretical part, I described the history of the various media and the negative impact that they have when used in inappropriate amounts or with inappropriate content.

In the empirical part, I conducted a quantitative research of the types of media used in Waldorf kindergartens and how children react to them. The aim of this thesis, therefore, was to specify the media used in Waldorf kindergartens and the children's response to them.

Keywords: media, free play, child, kindergarten teacher, Waldorf kindergarten, concepts of social work

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA

MEDIJI SKOZI OKNO WALDORFSKEGA VRTCA

Mentor: doc. dr. Milko Poštrak

Klementina Jakopič

LJUBLJANA 2016

ZAHVALA

Profesorju Poštraku se zahvaljujem za njegovo pomoč, spodbudne besede, ki so vodile k vztrajnosti in novim razmislekom. Hvala za Vaše mentorstvo.

Hvala vsem sodelavkam za njihovo potrpežljivost in pomoč. Hvala, ker sem lahko z vami.

Tebi Henrik hvala za ljubezen in vse kar izvira iz nje!

PREDGOVOR

Področje vzgoje je aktualna tema vsake generacije, saj starši, učitelji in vzgojitelji želijo vzgojiti otroke v dobre, poštene in pametne ljudi. Teorije, kako vzgajati, so različne, vsaka pa lahko s svojimi razlagami, teorijami in priporočili pomaga vzgojitelju pri delu z otroki. Med zanimivejše načine vzgajanja sodi waldorfski vrtec, ki izhaja iz poznavanja in upoštevanja otrokovega duhovno-duševnega in fizičnega razvoja, njegovega povezovanja s svetom odraslih in okolja, v katerem otrok biva. Prizadevajo si, da otroci zrastejo v odgovorne, ustvarjalne, socialne in zrele svobodne osebnosti. Temu primerno so izbrane vsebine in načini poučevanja. Njihovo delo je zato pogosto tema različnih strokovnih analiz in raziskovanj.

V teoretičnem delu diplomske naloge sem predelala vsebine in načine dela, značilne za waldorfske vrtce, in njihovo prepletenost z mediji. Pravilna izbira medijev glede na vsebino in količino vpliva na razvoj čutov, ki so temelj za zdrav fizičen, duševen in duhoven razvoj otroka, zato sem v nadaljevanju naloge analizirala vrste medijev.

Izvedla sem poglobljene intervjuje z vzgojiteljicami waldorfskih vrtcev po Sloveniji in enega z waldorfsko vzgojiteljico iz Avstrije, saj me je zanimalo, ali se glede na državo situacija glede vrste medijev, ki se jih poslužujejo v waldorfskih vrtcih, kaj razlikuje. Zbrane podatke vseh intervjujev sem obdelala kvalitativno.

Ugotovila sem, da je sodelovanje vzgojiteljic in staršev zelo pomembno, vendar povzroča pogosto nelagodje na obeh straneh. Po opravljenih razgovorih z vzgojiteljicami predvidevam, da bi seminarji in predavanja s področja socialnega dela lahko olajšali komunikacijo in reševanje problemov.

Kazalo vsebine

1. TEORETIČNI DEL	9
1.1 PRISTOP WALDORFSKE PEDAGOGIKE.....	9
1.2 MEDIJI, KI JIH UPORABLJAJO V WALDORFSKEM VRTCU.....	9
1.2.1 PROSTA IGRA	10
1.2.2 IGRAČE	11
1.2.3 PRAVLJICE	13
1.3 SODELOVANJE S STARŠI	16
1.3.1 OTROK, DRUŽINA IN VRTEC	16
1.3.2 VRTEC IN NJEGOV POMEN ZA DRUŽINO IN OTROKA	16
1.3.3 VZGOJITELJ IN NJEGOVA VLOGA.....	17
1.3.4 SODELOVANJE MED VRTCEM IN STARŠI	18
1.3.5 OTROK, STARŠ, VZGOJITELJ IN NJIHOVE ŽELJE	18
1.3.6 RAZLIČNI VZGOJNI SLOGI STARŠEV IN VZGOJITELJEV ONEMOGOČAJO.....	19
DOBRO SODELOVANJE.....	19
1.4 UPORABNOST SODOBNIH KONCEPTOV SOCIALNEGA DELA V WALDORFSKIH VRTCIH.....	25
1.5 NEGA ČUTOV.....	29
1.5.1 KAJ JE ČUT	29
1.5.2 ČUT ZA TIP	30
1.5.3 ČUT ZA ŽIVLJENJE.....	32
1.5.4 ČUT ZA GIBANJE	33
1.5.5 ČUT ZA RAVNOTEŽJE	34
1.6 MEDIJI	35
1.6.1 KAJ SO MEDIJI IN NJHOV RAZVOJ	35
1.6.2 NEGATIVNE POSLEDICE, KI JIH LAHKO IMAJO MEDIJI.....	37

2. PROBLEM.....	56
<i>2.1 RAZISKOVALNO VPRAŠANJE.....</i>	<i>56</i>
3. METODOLOGIJA	57
<i>3.1 VRSTA RAZISKAVE</i>	<i>57</i>
<i>3.2 MERSKI INSTRUMENTI IN VIRI PODATKOV.....</i>	<i>57</i>
<i>3.3 POPULACIJA.....</i>	<i>57</i>
<i>3.4 ZBIRANJE PODATKOV</i>	<i>58</i>
<i>3.5 OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV</i>	<i>58</i>
4. REZULTATI IN RAZPRAVA	59
<i>4.1 OPAZOVANJE PROSTE IGRE.....</i>	<i>59</i>
<i>4.2 SODELOVANJE OTROK PRI VODENIH DEJAVNOSTIH</i>	<i>60</i>
<i>4.3 IGRA IN GIBANJE OTROK NA PROSTEM.....</i>	<i>63</i>
<i>4.4 SOCIALNE VEŠČINE OTROK</i>	<i>65</i>
<i>4.5 SODELOVANJE S STARŠI</i>	<i>67</i>
5. SKLEPI	68
6. PREDLOGI.....	70
7. LITERATURA IN VIRI.....	71
8. POVZETEK.....	74
9. PRILOGA	76
<i>9.1. VODILO OZIROMA SMERNICE ZA INTERVJU</i>	<i>76</i>
<i>9.2 INTERVJUJI.....</i>	<i>76</i>

9.2.1 INTERVJU Z V.1.....	76
9.2.2 INTERVJU Z V.2.....	80
9.2.3 INTERVJU Z V.3.....	84
9.2.4 INTERVJU Z V.4.....	89
9.2.5 INTERVJU Z V.5.....	92
9.2.6 INTERVJU Z V.6.....	95
9.2.7 INTERVJU Z V.7.....	98
IZJAVA O AVTORSTVU.....	102

1. TEORETIČNI DEL

1.1 PRISTOP WALDORFSKE PEDAGOGIKE

Na spletni strani waldorfskega vrtca Mavrična dežela je v zavihku Pedagogika razdelek Ritem v vrtcu zapisano: »V vrtcu oblikujemo dnevni ritem po načelu vdiha in izdiha. »Vdih« so dejavnosti, ki jih izvaja oziroma vodi vzgojiteljica. Otroci so pri tem zbrani in ji sledijo. »Izdih« so dejavnosti, pri katerih otrok spontano izraža svoja doživetja in izkušnje. »Vdih« je npr. rajanje in poslušanje pravljič, »izdih« je prosta igra.« Iz napisanega sklepam, da »vdih« smatrajo kot neko dejavnost, pri kateri vzgojiteljice vodijo otroke. Ne gre za otrokovo svobodno voljo, pač pa voljo odrasle osebe. Pri »izdihu« pa je ravno obratno: gre za dejavnosti otrokove svobodne volje.

Na predstavitveni spletni strani o waldorfski šoli Ljubljana piše: »Otroci se v osnovni šoli učijo predvsem preko doživljanja, saj močno doživljanje snovi spodbuja zanimanje za skrivnosti sveta in pripomore k ustvarjanju pozitivnega odnosa do posameznega predmeta, to pa vodi k bolj uspešnemu učenju in usvajanju znanj. Otroci morajo v tem obdobju dobiti večplastno izkušnjo sveta, da spoznajo pestrost, širino in bogastvo življenja, kar v njih prebuja čudenje in željo po odkrivanju. Bogata doživljajska spoznanja nižjih razredov so najboljša podlaga razumevanju podane snovi in oblikovanju intelektualnega razmišljanja v višjih razredih.« O doživljanju sveta ne govorijo le za otroke v šoli, temveč tudi za otroke v vrtcu, zato uporabljam ta dostopen vir, ki podaja informacije o tem, kaj v waldorfskem vrtcu in šoli smatrajo pod »doživljanje sveta«. Razlaga je dokaj ohlapna in nekomu, ki ne pozna dela v waldorfskem vrtcu in šoli, ne pove prav veliko.

1.2 MEDIJI, KI JIH UPORABLJAJO V WALDORFSKEM VRTCU

V nadaljevanju besedila opisujem medije, ki se jih poslužujejo v waldorfskih vrtcih, in waldorfski pogled na te medije ter pojasnujem, zakaj se jim ti mediji zdijo koristni za zdrav otrokov fizični, duševni in duhovni razvoj.

Za osnovno predstavo, kako waldorfska pedagogika vidi vpliv teh medijev, sem predstavila igrače, prosto igro in pravljičice. Poleg teh opisanih medijev uporabljajo tudi slikanje z mineralnimi barvami, risanje z voščenimi bloki, oblikovanje voska, evritmijo, ritmični krog ...

1.2.1 PROSTA IGRA

Prikazan je waldorfski pogled na prosto igro, kot ga je opisala Ivica Šolar. V intervjujih, opravljenih z vzgojiteljicami waldorfskih vrtcev, se ta pogled v večji meri potrdi, saj večina vprašanih o prosti igri navaja: delo odraslih med prosto igro otrok, neposeganje v prosto igro, o igri in rekvizitih na prostem, ki se uporabljajo v waldorfskih vrtcih ...

Šolarjeva navaja, da sta igra otroka in delo odraslega pomembna in vredna spoštovanja. Pravi, da je razlika v tem, da je pri delu odraslega bolj pomemben rezultat, izdelek ali storitev, pri otrokovi igri pa je pomembnejši sam proces in dejavnost otroka pri igri. Otrok pri igri pogosto posnema dejavnosti odraslega in se tako uči živeti. Pomembno je, da je otrok skupaj z odraslimi, ko opravljajo neko smiselno delo, npr. delo na vrtu, obešanje perila, pomivanje posode, likanje. (Šolar, 2009)

Šolarjeva pravi tudi, da otrok pri igri potrebuje našo skrb, pozornost in spodbudo. Ko je otrok zatopljen v igro, vanjo ne posegamo, pustimo ga pri miru, ga ne prekinjamo in ga ne preusmerjamo. Otrok, zatopljen v igro, je v posebnem vzdušju, posvečenem stanju. Naloga odraslih je, da smo navzoči, prisotni blizu otroka, morda zaposleni z ročnim delom. Otrokovo igro budno spremljamo, vendar vanjo brez tehtnega razloga ne posegamo. (Šolar, 2009)

V prvih mesecih življenja se otrok igra s svojimi prsti na rokah, z nogami, ustnicami, dejansko ne potrebuje igrače, zaposlen je z raziskovanjem svojega telesa, navaja Šolarjeva. In še naprej pravi tudi, da če ima na voljo igrače, se igra s tistimi, ki so v njegovem vidnem polju. (Šolar, 2009)

Mnenje mnogih je, pravi Šolarjeva, da sta igra in delo različna, nepovezana. Otroci potrebujejo čas za igro. V družbi odraslemu pripada pravica do dela in mu omogoča dostojno življenje. Pravica otrok pa je, da imajo brezskrbno otroštvo in dovolj časa za igro. Pogled na otrokov odnos do igre nam prikaže povezanost kasnejšega odnosa do dela. (Šolar, 2009)

Rudolf Steiner o tem pravi: »Če otrok kaže določen odnos do igre, bo kasneje pokazal enak odnos do življenja. Otrok, ki se igra počasi, bo počasen pri dvajsetih in bo tudi razmišljal počasi, (...) otrok, ki se igra površno, bo kasneje prav tako površen.« (Steiner, 1920, str. 84)

Šolarjeva potem razloži Steinerjev citat in pravi, da igra kaže na kasnejši odnos odraslega do življenja in dela. Vendar pa je z igro mogoče veliko doseči. Če je otrok nagnjen k počasni, površni igri, ga spodbudimo, da je pri igri hitrejši in doslednejši. Zanj izberemo igro, ki ga k temu spodbuja. Otrok, ki je pri igri vztrajen, bo kasneje v življenju lažje vztrajal pri delu. Če otroka med igro stalno prekinjamo, mu vsiljujemo nove ideje in pobude, ne moremo pričakovati,

da se bo kot odrasel kasneje v življenju znal osredotočiti na pomembne stvari in jih sam izpeljati. Otrok, ki ni imel možnosti, da bi se igral iz svojih lastnih pobud, ampak so ga vedno spodbujali odrasli, bo manj samostojen. Njegova samoiniciativnost ne bo tako izrazita, kot bi bila, če bi bil pri igri bolj prepuščen svoji iznajdljivosti. (Šolar, 2009)

Šolarjeva govori tudi o tem, da zdrav otrok v sebi čuti potrebo po igri, njegov duh pa se želi svobodno uresničevati v zunanjem svetu. Vprašanje pa je, kakšne so te zunanje okoliščine, ki otroka zares nagovarjajo in mu omogočajo potrebo po ustvarjanju. Otroci za zdrav razvoj potrebujejo veliko gibanja, zato je nujno, da imajo v času otroštva v bližini travnik, park, vrt ali igrišče. Ko pogledamo igrišča za otroke, se lahko vprašamo, ali so to res prostori, ki so namenjeni otroškemu ustvarjanju, ali gre bolj za rekreacijske prostore. Vsako sproščanje energije še ne pomeni igre v pravem pomenu besede. (Šolar 2009)

Potem Šolarjeva govori tudi o običajnih otroških igriščih, ki imajo tobogan, različna plezala, gugalnice in peskovnik, ki omogoča še največ ustvarjalne igre. Peskovnik mora biti dovolj velik in primerno globok. Tobogan je sicer zabaven, a težko ga preoblikujemo in spreminjamo. Otroci sicer poskušajo po njem spuščati pesek, kamenčke, storžke in avtomobile, to pa je tudi vse. Plezala različnih oblik imajo dokončno obliko in so statična. Ta igrala omogočajo pridobivanje spretnosti, a težko govorimo o ustvarjalni igri. Otrok igralo obvlada, toda ne more ga spremeniti, preurediti, niti ga na novo zgraditi po svoji zamisli. Sedemletnik za ustvarjalno igro na prostem potrebuje le nekaj desk, različno velika debla, veje, platna, s katerimi lahko oblikuje in ustvarja. Naša naloga je, da otroke opazujemo, kaj jih pri igri resnično osrečuje, zadovoljuje in kaj spodbuja njihovo lastno ustvarjalnost iz njihove zakladnice domišljije. Ustvarjalna igra bo prešla v ustvarjalno delo, ki bo obdržalo igrivost, lahkotnost in iskrivost. (Šolar, 2009)

1.2.2 IGRAČE

Pogled na igrače in razlago o igračah z waldorfskega vidika sem povzela po pisanju Ivice Šolar. V intervjujih je iz odgovorov vzgojiteljic waldorfskih vrtcev moč razbrati, da imajo o igračah enako mnenje kot Šolarjeva in da se poslužujejo igrač, o katerih govori. Pomembno je, da so igrače iz naravnih materialov in niso do potankosti izdelane (lutke nimajo ust, oči, obrvi, avti so brez koles ...).

Naprej Šolarjeva govori o ameriškem podjetju Mattel, ki je leta 1959 v New Yorku predstavilo trideset centimetrov visoko punčko Barbie, narejeno iz umetne mase, in pravi, da je ta igrača, ki je pri nas znana kot Barbika, s pomočjo marketinških prijemov, kot je oglaševanje na televiziji, v enem letu prodrla do več sto tisoč otrok in da je do danes prodanih na milijarde teh Barbik.

Pravi, da je Barbika igrača, ki se že desetletja zelo dobro prodaja v večjem delu sveta, hkrati pa dvomi, da je dobra prodaja lutke znak, da je to res dobra igrača, ki zadovolji resnične potrebe otrok. (Šolar, 2009)

Pri igračah je eden od pomembnih kriterijev otrokova starost. Otrok mora biti igrači dorel, navaja Šolarjeva. Igrača naj bi mu bila v veselje in omogočila njegovi domišljiji razpreti krila. Mnogokrat rečemo, da želimo spodbujati otrokovo ustvarjalnost, a vprašajmo se, kdaj to resnično storimo. (Šolar, 2009)

Šolarjeva navaja Rudolfa Steinerja in njegovo pomembno knjigo »Vzgoja otroka z vidika duhovne znanosti« in pravi, da v knjigi lepo ponazori, kakšen je razvoj možganov otroka, ki se igra s preprosto punčko, ki je izdelana iz starega prtička, in kaj se zgodi z možgani otroka, če dobi popolnoma izdelano punčko. (Šolar, 2009)

»Kot postanejo mišice na roki močne, če opravljajo primerno delo, tako se možgani in drugi organi človekovega fizičnega telesa lepo razvijajo, če okolica na njih pravilno vpliva.« (Steiner, 1907)

Ko otroku ponudimo punčko, narejeno iz zvitega prtička, mora uporabiti svojo domišljijo, pravi Šolarjeva, da ta zvitek dobi podobo človeka. Pravi, da je domišljija tista, ki oblikuje možgane, in da se možgani razvijajo tako kot mišice na roki, ko opravljajo primerno delo. Če otroku ponudimo »lepo« narejeno punčko, možgani nimajo nobenega dela, začnejo krneti in hirati, namesto da bi se razvijali. Če bi ljudje lahko imeli vsakodnevni vpogled v oblikovanje možganov, bi svojim otrokom zagotovo ponudili le igrače, ki spodbujajo oblikovanje možganov. Igrače, narejene iz mrtvih oblik, uničujejo in ubijajo otrokove oblikotvorne sile. Pozitiven učinek pa ima vse, kar spodbuja žive predstave. Veliko lažje si predstavljamo, da mišice na rokah okrepimo s telovadbo, kot pa to, da se otrokova domišljija (s tem pa razvoj možganov) veliko bolje razvija s preprostimi igračami kot pa z igračami, izdelanimi do potankosti. Domišljiji tako damo prosto pot in možganom omogočimo telovadbo in razvoj. S pravo izbiro igrač otroka nagovarjamo, da je aktiven, da sam daje pobudo, ne pa da je pasiven uporabnik igrač in na ta način vodljiv potrošnik v malem. Treba je poskrbeti, da je večji del igrač kvaliteten. (Šolar, 2009)

Šolarjeva pravi, da veliko vlogo igrajo mediji in tudi vrstniki. Če otrok prinese pokazat igračo v vrtec, je velika verjetnost, da bo tudi drugi otrok želel imeti tako igračo. Otrok, ki se navdušuje nad prijateljevo igračo, se ne sprašuje o kvaliteti igrač, temveč ga zanima igrača, ki jo ima prijatelj. Danes živimo v okolju, ki neprestano namiguje in pritiska na nas ter usmerja naše ravnanje. (Šolar, 2009)

Odrasli smo odgovorni, pravi Šolarjeva, da otroku ponudimo igračo, ki daje otroški domišljiji dovolj prostora, namesto da jo zatira in omejuje. Ko se odločimo in otroku ponudimo preprosto

lutko, ki bo pozitivno vplivala na otrokov razvoj, je pomembno, da imamo kot odrasli do lutke ljubeč in naklonjen odnos. Otrok bo morda sprva potreboval našo podporo, spodbudo, da se bo s tako lutko lahko začel igrati, saj je treba upoštevati, kakšen je trend časa, v katerem živimo. Hiter življenjski ritem nam onemogoča in nas odvrča od tega, da bi si vzeli čas za pomembne stvari, kot so igrače za otroka. (Šolar, 2009)

Lahko smo prepričani, da bo naša notranja naravnost premagala ovire in nam bo uspelo ustvariti takšno okolje, kjer bodo manj dovršene igrače prišle v ospredje in otroku dale možnost za razcvet domišljije. Pomislimo na lutko, ki ima popoln nasmech in ves čas na obrazu en sam močan čustven izraz. Kako si lahko otrok ob taki lutki predstavlja žalost, jezo, zaskrbljenost, veselje, ki se pojavljajo v njegovi igri vlog? Prazen list ponuja neskončno več možnosti kot pobarvanka. Tako kot peskovnik nudi raj za ustvarjalnega otroka, tako z ljubeznijo narejena preprosta, nedefinirana lutka ponuja razcvet domišljije. (Šolar, 2009)

1.2.3 PRAVLJICE

V Leksikonu Cankarjeve založbe piše: »Pravljica je pripovedna forma, pripoved o realnih pripetljajih, povezanih s čudežnimi, fantastičnimi, neverjetnimi dogodki, močno prežeta z domišljijo, zakoreninjena v podzavestnem in mističnem. Značilne zanje so ostra delitev dobrega in zlega, ponavljajoči liki, motivi,.. « (Dolinar, K., Knop, S., 1994)

Pravljice so tiste, ki bogatijo otroški domišljijski svet. Kvalitetna pravljica je umetniško delo, ki ima globlji pomen. Otrok skozi pravljice raste, dozoreva. Pravljica v otroku zbuja radovednost in raziskovalnost. Otroku mnogokrat pomaga v kriznih trenutkih in tako lažje preživi ta kritičen čas. Ko otrok posluša pravljice, ga navdajajo z radostjo. Preko likov v pravljici odkriva svojo lastno identiteto in dozoreva.

Pravljice so za otroka poglavitni del socializacije (Bettelheim, 2002). Govorijo o rojstvu in smrti, o ljubezni in sovraštvu, o pogumu in bojazljivosti, o moči in nemoči. Pojavlja se polarnost. Vse to je prisotno v življenju, vse to je prisotno v nas samih. Skozi vse to dobi odgovore na vprašanja, ki se porajajo v otroku.

»Pravljice razkrivajo resnice o človeštvu in o nas samih, v vseh nas še vedno tiči otrok.« (Bettelheim, 2002)

Ob pripovedovanju pravljice otrok mora prepoznati, da je tisti, ki pravljico pripoveduje z njo povezan, da je ta zgodba za pripovedovalca pomembna tudi za njegovo življenje. Pravljica mora biti pripovedovalcu jasna in ozadje pravljice razumljivo. Otrok potrebuje izkušnjo moči,

poguma, žalosti, pravičnosti, dobrote. Pravljljice otroku to lahko ponudijo, če je pripovedovalec pri tem avtentičen, če se s pravljico lahko tudi sam poveže in dobesečno vstopi vanjo.

Otrok skozi pravljice dobiva slike za kasnejše obdobje njegovega življenja. Tako spoznava tudi negativne situacije, kot so zlobnost, nepravičnost, toda na koncu pravljice vedno zmaga poštenje, dobrota. Nujno je, da otrok do sedmega leta starosti doživi zmago dobrega nad zlom. Otrok do te starosti mora dobiti informacijo, da je svet dober in pravičen. Tako bo imel moč in voljo, da se bo sposoben spopadati s težavami in mu bo volja do življenja kljub vsemu ostala in ga gnala naprej. Zaupal bo, da »za dežjem vedno posije sonce.« Po vseh trdih izkušnjah bo imel možnost, da se nekaj nauči iz izkušnje in postane še boljši, modrejši človek.

Slike, ki si jih otrok ustvari ob poslušanju zgodbe, so podobe nas samih. Vsak od nas ima v sebi polarnost, zlobo, dobroto, lenobo, delavnost, sovraštvo, ljubezen,... To smo mi.

Najgloblji pomen pravljice, pravi Bettelheim (2002) je za vsakogar drugačen, razlikuje se celo za istega človeka v različnih življenjskih obdobjih.

Pravljice so živa stvar. Otroci slike v pravljljicah stalno oblikujejo s svojo domišljijo. Odrasel, ki otroku pravljico pripoveduje mora vedeti katera pravljica je primerna za razvojno obdobje v katerem se otrok nahaja. Ob pravilni izbiri, bo otrok pravljici lahko sledil in iz nje črpal vse tisto, kar v tem trenutku potrebuje. Odrasel pripovedovalec pravljice pa mora vzdržati pri pripovedovanju toliko časa, dokler je otrok pravljico pripravljen poslušati. To je lahko tudi več tednov skupaj.

Pripovedovalec pravljice mora paziti, da ne uporablja preveč močne interpretacije pri pripovedovanju. Otroku mora pustiti, da njegova lastna domišljija ustvari podobe in ne naše pretirano ponazarjanje naših osebnih predstav o določenem liku v zgodbi.

»Otroku pomaga razvijati željo po višji zavesti s tem, kar iz zgodbe zasluti. Prepriča nas, ker pritegne našo domišljijo in ker nas očara njen razplet dogodkov.« (Bettelheim, 2002)

Kot pravi Bettelheim (2002), pravljic ne razlagamo, kajti otrok še nima razvitega zanesljivega občutka o lastni identiteti. Pravljica ima zanj smisel le, če ne ve psihološkega ozadja.

»Pravljice bogatijo otrokovo življenje in ga obdarijo s čudežnostjo prav zato, ker se otrok natančno ne zaveda, s čim so ga očarale.« (Bettelheim, 2002)

Pravljico odrasel pripoveduje in ne bere. Zgodba je del pripovedovalca.

Občutek odraslega, da dejavno sodeluje pri pripovedovanju zgodbe bistveno pripomore k otrokovemu doživljanju le-te in ga izredno bogati. To povzroči potrditev otrokove osebnosti s konkretnim doživetjem, ki ga deli z drugim človekom, ki popolnoma razume njegova čustva in reakcije, čeprav je sam odrasel. (Bettelheim, 2002)

»Vse dobre pravljice imajo večplastne pomene; samo otrok ve, kateri pomeni so zanj pomembni v nekem določenem trenutku. Ko otrok odrašča, odkriva nove vidike znanih pravljič, in ker mu ista zgodba zdaj razkriva toliko več, se prepriča o tem, da je njegovo razumevanje res postalo zrelejše. To se lahko zgodi samo, če otroku nismo didaktično povedali, o čem naj bi zgodba govorila. Pravljica dobi zanj pravi pomen, samo če spontano in intuitivno sam odkrije tiste njene pomene, ki so mu bili predtem skriti. Po tem odkritju pravljica ni več samo nekaj, kar je otroku dano, ampak jo soustvarja sam.« (Bettelheim 2002)

Miti in pravljice so podobni našim dnevnim sanjarjenjem. Razlika je v tem, da so v sanjah želje in njihova izpolnitev prikrita, v pravljici in mitu pa so odkrito izražene. Pravljica ublaži pritiske in obljublja, da se bo vse srečno končalo. Kar se dogaja v sanjah, ne moremo nadzorovati, vse se dogaja nezavedno. Pravljica pa izhaja iz skupne zavestne in nezavedne vsebine, saj je nanjo vplivalo mišljenje veliko ljudi, zato se je lahko ohranila iz roda v rod vse do danes. Sanje za nas niso tako zanimive, razen če so pretvorjene v mit. Pravljice in miti govorijo v simbolih in nagovarjajo našo zavedno in nezavedno, vse tri vidike nezavednega: ono, jaz in nadjaz ter našo potrebo po idealih nadjaza. (Bettelheim, 2002)

Otroštvo je čas, ko je treba gojiti domišljijo. Domišljija nam vliva upanje, brez nje nimamo moči za soočanje z nalogami v življenju (Bettelheim, 2002).

Pravljica se začne z besedami, nekoč v daljnih časih, v daljni deželi, za devetimi vodami,... Jasno je, da se je to dogajalo dolgo nazaj in v drugem svetu. nekoč, predavnimi časi,... ne sedaj. Otrokova resnica je drugačna, kot resnica odraslega, odrasel človek svet dojema in zaznava drugače, kot otrok.

Za otroka domišljija ne predstavlja oviro. Daje mu moč, ki mu pomaga graditi njegovo osebnost. To moč bo zmož uporabil tudi kasneje v življenju.

Odrasla oseba skozi pripovedovanje primernih pravljic otroku omogoča razvoj domišljije, skozi katero bo dobil sliko o tem, da je svet dober in pravičen in, da dobro vedno premaga zlo. Otrok se bo tako počutil varnega.

1.3 SODELOVANJE S STARŠI

Pri delu z otrokom in njegovim razvojem je pomembno tudi delo s starši. Sodelovanje je lahko uspešno, če smo za to tudi usposobljeni in imamo določena znanja in veščine, ki nam jih nudi predvsem Fakulteta za socialno delo. Ta del sem vključila naknadno, in sicer po opravljenih intervjujih z vzgojiteljicami waldorfskih vrtcev. Po pogovorih z njimi sem prišla do spoznanja, da večina ugotavlja, da imajo premalo veščin in znanja na področju dela s starši. Vse si želijo to znanje poglobiti, tudi ko gre za soustvarjanje dogovorov o medijih. Ugotovila sem, da se težko približajo situaciji, v kateri se nahajajo starši. Več o tem je napisano v razpravi intervjujev.

1.3.1 OTROK, DRUŽINA IN VRTEC

Otrok je v času odraščanja vpet med različne ustanove in posledično podvržen različnim vplivom. Meni se zdi najbolj zanimiv in pomemben za moje delo vpliv družine in vrtca in dogajanje v le teh dveh krogih. Otroku družina nudi varno in za razvoj zdravo okolje. Kmalu po rojstvu, po naši zakonodaji, je to lahko že pri otrokovem enajstem mesecu starosti, starši otroka dajo zaradi službenih obveznosti v oskrbo in nego v novo okolje. Nekateri starši imajo možnost varstva pri starih starših, večina pa otroke dajo v vrtec. Delo staršev zahteva, da otrok v vrtcu preživi večji del dneva. Lepečnik Vodopivec (1996) pravi, da že način življenja narekuje, da ob družinski vzgoji relativno zgodaj nastopi še institucionalna vzgoja. Poudarja, da na otrokov razvoj vplivata dva pomembna dejavnika, to sta družina in vrtec. Otrok je v vrtcu običajno od svojega prvega leta starosti in vse do šestega leta, ko vstopi v novo institucijo, šolo. Vrtec ima tako zelo pomembno vlogo pri vzgoji otroka, zato je nujno, da je sodelovanje med vzgojiteljem in staršem čim bolj usklajeno.

1.3.2 VRTEC IN NJEGOV POMEN ZA DRUŽINO IN OTROKA

V Kurikulumu za vrtce (2011, str. 24) je zapisano, da je sodelovanje med vrtcem in starši pomemben vidik kakovosti predšolske vzgoje, saj prav to sodelovanje veliko prispeva k ustreznemu dopolnjevanju družinske in institucionalne vzgoje.

Ko se staršem konča porodniški dopust, se odločajo, kdo bo prevzel skrb za njihovega otroka. Običajno se odločijo za vrtec. Za otroka je to velik korak, saj je bil do sedaj v primarnem okolju, obdan z ožjimi družinskimi člani. Velik korak pa je tudi za starše.

Zanimanje za predšolsko vzgojo vidita Bahovec in Kodelja (1996) v tem, da je vse več mater zaposlenih, da se je izboljšalo osnovno zdravstveno stanje otrok in da si starši želijo čim boljši socialni in intelektualni razvoj otroka. Starši imajo možnost izbirati med javnimi in zasebnimi vrtci. Večina jih ne nudi le varstva, temveč tudi vzgojo in izobraževanje. Zasebni vrtci se velikokrat razlikujejo od javnih tudi glede koncepta vzgoje in izobraževanja.

1.3.3 VZGOJITELJ IN NJEGOVA VLOGA

»Slovenski termin vzgojitelj predšolskih otrok se nanaša na osebo, ki vodi oddelek otrok v vrtcu in ima za to delo ustrezno formalno izobrazbo« (Batistič Zorec, 2003, str. 20). Vzgojitelj ima v vrtcu s starši največ stika, saj z njegovim otrokom preživi največ časa, zato le dobra komunikacija med vzgojiteljem in starši nujna.

Prav delo s starši je najpogostejše področje, za katerega vzgojitelji nimajo zadosti znanja, strokovnosti in izkušenj. V času izobraževanja si vzgojitelj pridobi kar nekaj znanja o otroku, kot navajata Jensen in Jensen (2011) in naprej pravita, da si pa ne pridobi zadosti izkušenj na področju dela s starši, še zlasti, ko gre za pogovore o zahtevnih temah in težavah. Vzgojitelj mora pri delu s starši upoštevati pristope dela z odraslimi ter jih ustrezno umestiti v trenutni situaciji in pogojem v katerem se vsi udeleženi nahajajo. Intihar in Kepec (2002) tako predlagata dodatna izobraževanja ravno na temo o sodelovanju s starši. »Nova znanja in veščine, ki jih pridobijo na takšnih izpopolnjevanjih, in potrditve za vse tisto, kar že dobro delajo, jih spodbujajo, da vzpostavljajo s starši, ob upoštevanju njihovih prizadevanj in pobud, bolj odprt dialog« (Intihar in Kepec, 2002, str. 34).

Ravno tako tudi Lepičnik Vodopivec (1996) zagovarja tezo, da delo z družino in tako posledično delo s starši, sodi med zelo zahtevne veščine. Od vzgojiteljev zahteva veliko pedagoškega znanja in empatije. Na tem mestu bi rada opozorila na veščine, ki jih uči socialno delo in bi jih moral obvladati tudi vsak pedagog, tako pri delu s starši, kot pri delu z otroki.

Vzgojiteljevo delo je zahtevno, odgovorno. Tukaj gre tudi za kompetence in znanja, ki jih uporabljajo pri svojem delu tudi socialni delavci. Kompetence predvsem na treh področjih: pri vzpostavljanju delovnega odnosa, opolnomočenja, dobrega sodelovanja in soustvarjanja. Pomembno je tudi, da je vzgojitelj pri sodelovanju s starši sposoben voditi pogovor na ta način, da ostane prisoten v danem trenutku in situaciji v kateri se prisotni nahajajo.

Dejstvo je, da vzgojitelj ni idealen v vseh pogledih, je pa nujno, da ima oseba, ki opravlja delo vzgojitelja zrelo in uravnovešeno osebnost. Vzgojiteljeva ravnanja bodo profesionalna takrat, ko bo pri svojem delu sposoben uporabiti svoje osebne izkušnje in vire, kot tudi profesionalne. (Jensen in Jensen 2011)

Poklic vzgojitelja ni enostaven, potrebna je velika mera potrpežljivosti in ljubezni. Ko se dekleta odločajo za poklic vzgojiteljic so običajno še zelo mlade in delo vidijo iz drugega zornega kota, kot v resnici je. Tako so prepričane, da imajo otroke neizmerno rade in, da je to delo ravno za njih. V realnosti se potem pojavijo težave, ki jih prej niso predvidevale in mnogokrat je potem opravljanje poklica vzgojitelja garaško delo, ki ni dobrodošlo ne iz vidika osebe, ki delo opravlja, še manj pa do odnosa do otroka.

1.3.4 SODELOVANJE MED VRTCEM IN STARŠI

Sodelovanje s starši je pomembno in zahtevno delo. Pomembno je, da je pripravljenost na sodelovanje obojestranska.

Lepičnik Vodopivec pravi: »Otrok z vstopom v vrtec prvič prehaja iz znanega socialnega okolja (družine) v neznano socialno okolje. Otrok je v teh okoljih pod vplivom različnih dejavnikov, zato si je potrebno prizadevati, da se ti dejavniki med seboj čim bolj približajo« (1996, str. 47). Starši in delavci v vrtcu si morajo zastaviti enoten cilj, ki bo otroku omogočil zdrav fizični, duševni in duhovni razvoj, ki mu bo omogočal srečno otroštvo. Skupni cilj je tako usmerjen v delo in sodelovanje, ki temelji in deluje v korist otroka.

Starši vzgojiteljem pomagajo s svojim znanjem in vedenjem, ki ga imajo o svojem otroku, vzgojitelj pa staršem s svojo strokovnostjo. Tako skupaj lahko soustvarijo najboljše pogoje za zdrav otrokov razvoj.

Otrok še ne zmora razlikovati med pričakovanji in zahtevami družine ter zahtevami vrtca, zato naj bosta vzgoja v družini in vzgoja strokovnih delavcev v vrtcu čim bolj usklajeni (Lepičnik Vodopivec 1996).

1.3.5 OTROK, STARŠ, VZGOJITELJ IN NJIHOVE ŽELJE

Vsak dan se srečujemo z željami, potrebami, ki jih želimo zadovoljiti, tako otroci, starši in vzgojitelji. Strokovni delavci v vrtcu naj bi delovali tako, da se te potrebe zadovoljijo v čim večji

meri. Tako Glogovec (1993) pravi, da so prav odnosi, ki temeljijo na dobrem sodelovanju med starši in ustvarjalnimi in profesionalnimi vzgojitelji tisti, ki pripomorejo k ustvarjalnosti otrok.

V vrtcu se tako srečavajo vzgojitelji s svojimi značilnostmi in posebnostmi, kot tudi starši. Starši si želijo potrditve, da delajo prav, da so dobri starši svojim otrokom, da je njihova vzgoja tista prava. Želijo si vzgojitelja, ki jih bo razumel, podpiral in imel za njih dovolj časa. Za otroka si želijo osebo, ki bo skrbna, ljubeča in bo imela zadosti znanja, s katerim bo lahko podprla njihovega otroka in mu pomagala na poti k zdravemu ratvoju.

Vzgojitelj pa si prav tako želi priznanja, da svoje delo opravlja dobro, da mu starši zaupajo in so zadovoljni, da je bjihov otrok v njihovem vrtcu. Pirnat (1994) pravi, da je vzgojiteljeva želja, da ga starši in otroci sprejemajo in spoštujejo, vse to krepi njegovo saozavest.

1.3.6 RAZLIČNI VZGOJNI SLOGI STARŠEV IN VZGOJITELJEV ONEMOGOČAJO

DOBRO SODELOVANJE

Socializacija je najprej socializacija za družino. (Čačinovič Vogrinčič, 1998)

Družina je osnova in okvir otrokovih izkušenj, pravi Lepičnik Vodopivec (1996) in nadaljuje, da gre za potek primarne socializacije.

Družina otroku omogoča, da si pridobi prve izkušnje za socialne veščine, vrednote in pravila. Vse te izkušnje otroku dajejo obliko in so mu vodilo za kasnejše življenje.

Tudi Žerovnik (1996) navaja, da je družina kot vzgojna celica najmanjša življenjska skupnost in izhodišče življenske vrednostne usmerjenosti. Tako tudi Pšunder (1998) pravi, da se v družini začanja process vzgoje in, da je prav vzgoja naloga družine. Zato je že med vsemi družinskimi člani, ki so vpleteni v vzgojo otroka nujna usklajenost in dogovarjanje, ki bo v korist otroku in njegovemu zdravemu razvoju.

Tomori pravi: »Družina ima svojo sestavo, svoja socialna pravila in notranja razmerja moči, zanjo je pomemben ekonomski vidik, ima svoj jezik, obrede in zgodovino, ki jo delijo vsi člani te skupine in ti prenašajo njena sporočila v starih, ustaljenih vzorcih v nove okoliščine« (Tomori, 1994, str. 10).

Intihar in Kepec (2002) pravita, da čustveni odnosi, ki temeljijo na ljubezni in pripadnosti med starši in otroki, razvijanje medsebojnega zaupanja in individualen pristop k otrokovi osebnosti so pomembni dejavniki družinske vzgoje. Sama vzgoja je pomembna za razvoj otrokove osebnosti. Vendar pa starši s svojo preobremenjenostjo ne morejo biti več edini, ki pripomorejo k vzgoji

otroka in tako Bezenškova pravi: »Družina otroka ne zmore več (povsem) pripraviti na vse njegove družbene vloge, ki jih bo v življenju moral uresničevati, ampak le na nekatere izmed njih. Zaradi tega je vse močnejši vpliv drugih družbenih dejavnikov socializacije v nenehno spreminjajoči se slovenski družbi. Vrtec tukaj opravlja nedvomno tako odgovorno kot tudi bogato in nenadomestljivo delo« (Bezenšek, 2000, str. 127).

V tem delu navajam vzgojne pristope, ki jih opisuje Poštrak (2015) pri delu socialnega delavca z mladimi. Te pristope prepoznavamo tako v družinah in pri delu vzgojiteljev v vrtcu in je poznavanje teh pristopov pomembno za delo s starši. Če vzgojitelj pozna vzgojni pristop, ki ga imajo starši do svojega otroka, se bo lažje z njimi pogovarjal in dogovarjal o načinu dela, ki bo predvsem v korist otroka. Ne gre zanemariti dejstva, da so načini vzgojnega pristopa vzgojiteljev in staršev mnogokrat nasprotujoči in le vzgojitelj z zadosti znanja in pravimi veščinami bo zmožel skupaj s starši oblikovati način vzgojnega pristopa, ki je najprimernejši.

Ko v nadaljevanju besedila Poštrak (2015), omenja mladostnike in učitelje lahko vse to upoštevamo tudi za vzgojitelje in otroke.

Poštrak (2015) predlaga sledeče poimenovanje vzgojnih pristopov: ukazovalni, dogovorni in vsedopuščajoči pristop.

Tako Poštrak (2015) pravi, da ukazovalni pristop obsega tisto, kar so različni avtorji imenovali represivni, avtoritarni, pokroviteljski pristop. Komunikacija v tem kontekstu je večinoma enosmerna, z navodili, ukazi, brez pogovora ali dogovarjanja. Ta oblika komunikacije je vpeta v pojmovanje vloge, v kateri se strokovnjak opredeljuje kot ekspert, kot »tisti ki ve«. Vloge so vsiljene. Mladostnik se tako res lahko počuti kot neprostoVOLjen uporabnik. (Šugman Bohinc et al. 2007: 35, prim. Tudi Poštrak 2011: 2010). Oblika avtoritete je avtoritarna, oprta na položaj, na argument moči. Odgovornost je sicer deklarirano porazdeljena med akterji, v resnici pa je odgovoren samo strokovnjak, saj je mladostnik, kot je ugotavljal Musek (v Resman et al. 1999: 54), potisnjen v pasiven položaj in mu njegov položaj ne omogoča možnosti odločanja in s tem, kot bi se izrazil Kroflič (1997: 59), ne omogoča vzpostavitve in razvoja samoomejitvene avtoritete. Tako obliko dela lahko najdemo v okviru tradicionalnega modela socialnega dela (prim. Poštrak 2003).

Ukazovalni pristop vzgojitelja postavlja v vlogo eksperta torej »tistega, ki ve«. Tak vzgojni pristop imajo lahko tudi starši. V tem primeru bo komunikacija med vzgojiteljem in staršem seveda potekala gladko, saj imata enak pogled na vzgojni slog, kar pa še zdaleč ne pomeni, da je ta vzgojni slog dober in primeren in se ga vzgojitelj, kot strokovnjak zagotovo ne bi smel posluževati.

V zvezi z vprašanjem ukrepov, pojmovanih kot kazen in pohvala, naj omenimo še različico tako imenovanega avtoritarnega ali ukazovalnega pristopa. Nekateri avtorji namreč govorijo tudi o pomenu pohvale pri delu z mladimi (Blum 1999). Vendar ti avtorji na splošno ostanejo v pojmovnem ali paradigmatskem okviru ukazovalnega pristopa. Komunikacija v tem kontekstu je še vedno enosmerna, ukazovalna, nikakor ne dogovarjanje. Vloge so še vedno vsiljenje, oblika avtoritete še vedno avtoritarna, odgovornost zunanja, ukrepi pa razumljeni v obliki kazni in pohval. Le da je v njihovem primeru v uspredju pohvala (ibid). V nespremenjenem kontekstu odnosa med strokovnjakom in mladostnikom pa lahko pohvala zlahka posten orodje manipulacije. Mladostnik je še vedno potisnjen v pasiven položaj brez možnosti soodločanja o svojem življenju, le palico je nadomestil korenček. (Poštrak 2015)

O pohvali, ki jo zgoraj omenja Poštrak, se povsem strinjam, saj je pohvala gotovo lahko dobro manipulacijsko orodje, še posebej pri majhnem otroku, ki se pohvale zelo razveseli in je na račun le te lahko vodljiv. Tako naj se vzgojitelj, kot strokovnjak pohvale, kot manipulacijsko sredstvo ne poslužuje.

Kot pravi Poštrak (2015) se je tako imenovani permissivni, tudi vsedopuščajoči pristop v zgodovini vzpostavil in razvil kot reakcija na omenjeni tradicionalni ukazovalni pristop.

Še naprej omenja, da v okviru vsedopuščajočega pristopa komunikacija ni več enosmerna, ukazovalna. Vendar večinoma ne doseže tiste ravni ali oblike, ki ji Pask pravi *conversation* ali pogovor (prim. Šugman Bohinc 1996: 403). Udeleženci v odnosu se sicer pogovarjajo, vendar se ne pogovarjajo o skupnem početju. Ni torej vzpostavljen dogovor o delovnem odnosu. Eden od razlogov za to je tudi opredelitev vlog. Vloge so nejasne, tudi nedogovorjene. Avtoriteta je prekrita, kot meni Kroflič (1997: 59), ko gre za načrtno permissivno ali vsedopuščajočo vzgojo, in– bi dodali– odsotna, ko recimo starši ali tudi kak strokovnjak ne zna ali zmore vzpostaviti ustreznega odnosa z mladostnikom. Zao tudi ukrepi ne morejo biti jasno opredeljeni, še manj dogovorjeni. Mladostnik ne more razviti lastne, notranje ali samoomejitvene odgovornosti (ibid). Mladostnik ne dobi jasnih navodil, razlag, kaj se bo zgodilo, če ne bo upošteval pravil ali ravnal v skladu z dogovori. (Poštrak, 2015)

Poštrak (2015) govori o dogovornem načinu dela z mladostniki in navaja citat Thomasa Gordona (1983): »Poučevanje ni omejeno le na odnos med učiteljem in učencem, ampak je del vsakdanjega življenja.« (Op. cit.: 7.) Gordon sicer na drugih mestih priročnika eksplecitno ne omenja morebitnih teoretskih virov, vendar izraz »vsakdanje življenje« nezmotljivo spomni na fenomenologijo, kot pomemben vir za sodobne premike v družboslovju.

Poštrak (2015) govori o komunikaciji in omenja Gordona, ki kot srž odnosa med učiteljem in učencem, v našem primeru med socialnim delavcem in mladostnikom, omeni komunikacijo, posebej njen vidik, ki ga imenuje sporazumevanje (ibid.: 8). Še naprej pravi, da je Gordonov priročnik namenjen predstavitvi dobrih načel ali metod komuniciranja, za katere pravi, da so »preverjene« (ibid.: 10). Posebej poudari »preprosto metodo, s pomočjo katere se učitelj prepriča, ali razume sporočilo resnično tako, kot bi to želel učenec. To bo učencu tudi dalo občutek, da ga je učitelj ne le slišal, ampak tudi razumel.« (Ibid.: 9.)

Vzgojitelj, kot strokovnjak za delo z otroci naj bi bil več v komunikaciji z njimi. Otroci zelo dobro prepoznavajo razliko v tem, ali jih je vzgojitelj le slišal, ali je dejansko razumel, kaj mu želijo povedati. Še posebej so za to občutljivi otroci, ki imajo težave v govoru. Njim je zelo pomembno, da so razumljeni in ne le slišani.

Kot pravi tudi Čačinovič Vogrinčič s svojim izrazom, da smo spoštljivi in odgovorni zavezniki. S tem izrazom je označila in opredelila vlogo odraslih v odnosu do otrok in mladostnikov. (Čačinovič Vogrinčič et al. 1005:8)

Berne pravi: »Stanje jaza je mogoče opisati fenomenološko kot skladen sistem čustev osebe, operacionalno kot niz skladnih načinov vedenja, pragmatično pa kot sistem čustev, ki motivira niz vedenjskih obrazcev« (Berne 2011: 8, prim. tudi 2007: 29). In nadaljuje: »da starši, odrasli in otrok niso koncepti kot superego, ego in id, temveč fenomenološke realnosti.« (Berne 2011: 13). In še: »Eden od težjih vidikov strukturalne analize v praksi je dopovedati pacientu (ali študentu), da otrok, odrasli in starši niso ideje ali zanimivi neologizmi, temveč da se nanašajo na dejansko realnost« (prav tam: 19). Berne najprej našteje »1. stanja jaza, ki spominjajo na starševske like, 2. stanja jaza, ki so avtonomno usmerjena k objektivnemu upoštevanju realnosti in 3. tista stanja jaza, ki predstavljajo arhaične ostanke in so še vedno aktivna ter fiksirana v zgodnjem otroštvu. Tehnično jih poimenujemo eksteropsihična, neopsihična in arhepsihična stanja jaza, v pogovornem jeziku pa starši, odrasli in otrok« (Berne 2007: 29). Pravi, »... da ima vsak posameznik v vsakem trenutku v določeni socialni skupini na voljo stanje jaza *starša*, *odraslega* in *otroka*. Glede na svojo stopnjo pripravljenosti prehaja iz enega stanja jaza v drugega« (prav tam).

Ko smo v stanju jaza *starša*, pravi Berne: »Zdaj si v istem duševnem stanju, kot je bil nekoč eden od tvojih staršev (ali nekdo, ki je bil v tej vlogi), in se odzivaš, kakor bi se on; z enako držo, kretnjami, besednjakom, čustvi in podobno« (prav tam). V stanju jaza *odrasli* pomeni: »Pravkar si opravil avtonomno, objektivno oceno problema, ki ga zaznavaš, in z razmišljanjem si prišel do zaključkov brez predsodkov« (prav tam: 30). V stanju *otroka*: »Način in namen tvojega

reagiranja sta enaka načinu reagiranja, ko si bil še zelo majhen deček ali deklica« (prav tam). Pomembno je dodati, da so stanja jaza »normalni psihološki pojavi« (prav tam: 32). In: »V otroku se nahajajo intuicija, kreativnost, nagon spontanosti in uživanja. Odrasli je nujen za preživetje. Kot računalnik procesira informacije in izračunava verjetnosti, ki so bistvene za učinkovito soočanje z zunanjim svetom« (prav tam). In še: »Ostale naloge odraslega so v uravnavanju aktivnosti starša in otroka ter njunih medsebojnih vplivov« (prav tam). Stanje jaza starša ima dve glavni nalogi: »S prvo omogoča posamezniku učinkovito vedenje, kot je denimo, starševanje otrokom ... /druga/ ... pa je, da omogoča prihranek časa in energije z avtomatizacijo številnih reakcij in odzivov. Številne stvari opravimo, ker 'je tako prav'« (prav tam: 33). V stanju jaza starša se torej opiramo na naučene in ponotranjene, zavestne in podzavestne vsebine, naložene v *družbenem jazu* (po: Mead 1934).

Najbolj celovit odnos vzgojitelj zavzema takrat, ko ne izključi nobenega od stanj jaza. Takrat zajame skrbnost, odgovornost, samostojnost, odločnost, ustvarjalnost in izvirnost.

Berne pravi »Sicer pa starši, odrasli in otrok zaslužijo vsi enako mero upoštevanja in imajo svoje spoštljivo mesto v polnem in ustvarjalnem življenju« (Berne 2007: 33). Težave nastopijo »Šele ko kateri od njih moti zdravo ravnovesje ...« (prav tam). Pomembno je, da se vzgojitelj trudi, da krepí in ozavešči vsa tri stanja jaza in ne podleže nasprotujočim se stanjem. Vzgojitelj naj se trudi, da ima vsa tri stanja jaza v ravnovesju.

Poštrak (2015) govori tudi o avtoriteti in pravi, da mora strokovnjak ali starš imeti določeno avtoriteto. Ne nazadnje smo spoštljivi in tudi odgovorni zavezniki otrok in mladostnikov. Odgovorni smo lahko le, če imamo kompetence, sposobnosti, znanja za delo z mladimi. Torej govorimo o vrsti avtoritete, ki ji rečemo avtoritativna oprta na znanje, pristojnosti. Odgovori smo lahko, če razumemo mladost kot prehodno obdobje z za to obdobje značilnimi vidiki in potrebami mladih (prim. Mrgole 2003).

Poštrak (2015) govori tudi o odgovornosti, o kateri piše Gordon (1983: 11) in omenja tri lastnosti učencev, ki jih je treba skrbno vzgajati: odgovornost, samokontrola in neodvisnost.

Jani Prgic (2010: 16) je pojem »dogovorni način dela z mladostnik« (Poštrak 2006) dopolnil z izrazom »odgovorni« : Dober medsebojni odnos je temeljni odnos med učiteljem in učencem, ki pa je možen le v demokratičnem / sodelovalnem / neprisilnem oz. Odgovornem – Dogovornem stilu vodenja.

Tako, kot velja za učitelja- učenca, velja tudi za vzgojitelja- otroka, da dober medsebojni odnos temelji na demokratičnem, sodelovalnem, neprisilnem, odgovorno dogovornem pristopu. Pomembno je torej, da je avtoriteta vzgojitelja oprta na kompetence in znanje o otroku.

Poštrak (2015) pravi, da se vse omenjene sesatvine dogovornega odnosa medseboj prepletajo in se navezujejo druga na drugo. Pravi, da moramo z mladostnikom vzpostaviti ustrezno komunikacijo z jezikom sprejemanja in opogumljanja. Pogovor mora biti spoštljiv, izhajati moramo iz jasne opredeljene vloge, odgovornega odraslega, spoštljivega in odgovornega zaveznika. Razumeti moramo potrebe mladostnika. Na tej vednosti in znanjih za delo z mladimi zgradimo in utemeljimo svojo avtoriteto kot kompetentni strokovnjaki; tudi nas odnos z njimi vzpostavlja avtoriteto, ne samo strokovno znanje. Upoštevamo življenjski svet mladostnika in skupaj z njim povečujemo njegovo sposobnost za odgovornost zase in za svoje življenje, torej na podlagi samoomejitvene avtoritete. Ukrepe oblikujemo in dorečemo skupaj z mladostniki, da jih razumejo kot prevzemanje odgovornosti za lastna dejanja. Ob tem se upiramo na razvita doktrinarna načela sodobnega socialnega dela. Vsa ta načela moramo dobro razumeti in jih celovito udejanjati. (Poštrak, 2015)

Tako lahko ugotovimo, da je najprimernejši vzgojni pristop pri delu z otroki dogovorni pristop, ki se prepleta z vsemi svojimi elementi. Na ta način bo vzgojitelj deloval skupaj z otrokom na ta način, da se bo razvil v odgovorno, neodvisno in s svojo lastno kontrolo zrelo osebo.

»Odrasli vedno zatrjujemo, kako želimo, da bi se otroci naučili svoje težave in tudi običajne življenjske naloge samostojno reševati, pa jim velikokrat delamo z našo »pomočjo in razlago« medvedjo uslugo. Otroci pač morajo, če jim res želimo dobro, pridobiti svoje lastne izkušnje in tako tudi spoznati pot k odraščanju. Odrasli smo tu lahko v pomoč ali oviro« (Zalokar Divjak, Z. 2002)

Tudi Pšunder (1998) navaja, da vzgojiteljevo prepričevanje staršev, kako naj delujejo v določenem primeru, ni priporočljivo. Govori tudi o previdnosti pri izbiranju vsebin, ki so predstavljene staršem, saj se lahko zgodi, da bodo starši kaj hitro pasivni poslušalci in jih tematiko ne bo zanimala.

»Odrasli vedno zatrjujemo, kako želimo, da bi se otroci naučili svoje težave in tudi običajne življenjske naloge samostojno reševati, pa jim velikokrat delamo z našo »pomočjo in razlago« medvedjo uslugo. Otroci pač morajo, če jim res želimo dobro, pridobiti svoje lastne izkušnje in tako tudi spoznati pot k odraščanju. Odrasli smo tu lahko v pomoč ali oviro« (Zalokar Divjak, Z. 2002).

1.4 UPORABNOST SODOBNIH KONCEPTOV SOCIALNEGA DELA V

WALDORFSKIH VRTCIH

Večji del pogovorov, dogovorov in reševanja problemov v vrtcu rešujejo in sooblikujejo vzgojitelji in starši. Pri tem delu se mi zdi še posebej pomembno znanje, ki omogoča, da sodelovanje poteka strokovno in prinaša dobre rezultate. V nadaljevanju je navedenih le nekaj konceptov socialnega dela, ki pa so ključnega pomena tudi za vzgojitelje in bi morali biti del izobraževanja za vzgojitelje tudi na waldorfski specializaciji.

Odnos med socialnim delavcem in uporabnikom je delovni odnos in prva naloga socialnega delavca je, da delovni odnos vzpostavi (Čačinovič Vogrinčič 2002: 91). Pomembno je, da vzgojitelj zagotovi prostor, ki bo miren, prijeten in se bodo vsi udeleženci v odnosu počutili prijetno in varno. Če vzgojitelju to uspe, ima veliko možnosti, da bo delo potekalo dobro in se razvijalo hitreje in v pravo smer. Čačinovič Vogrinčič tako tudi pravi, da je delovni odnos socialnemu delavcu v oporo, preko katerega vzpostavi pogovor, ki omogoča raziskovanje in sooblikovanje dobrih izidov. To pomeni, da vzgojitelj preko dobro začetega delovnega odnosa lahko gradi na pogovoru, ki bo razkrival in raziskoval problematiko, zaradi katere so se sešli s starši, in na ta način pripeljal do dobrih rešitev. Delovni odnos uporabnike in socialne delavce definira kot sodelavce v skupnem projektu, ki imajo nalogo, da soustvarijo deleže pri rešitvi. Delovni odnos omogoči, da je ustvarjanje rešitev za kompleksne probleme ljudi zastavljeno kot izviren delovni projekt pomoči (Čačinovič Vogrinčič 2006: 17). Tako, kot navaja Čačinovič Vogrinčič za socialnega delavca in uporabnika, lahko rečemo tudi za vzgojitelja in starše. Vzgojitelj in starši so vedno sodelavci, ki soustvarjajo pot k dobrim rešitvam. Vedno pa je potrebno zavedanje vzgojitelja, da gre za delovni projekt, ki je edinstven, kot je edinstven problem in ga mora na ta način tudi voditi.

Čačinovič Vogrinčič (2008 v Rogač 2012: 63) pravi tudi, da je osrednji prostor, v katerem se dogaja proces pomoči v socialnem delu, pogovor. Pogovor je strokoven, ko prinese nove premisleke in nove odločitve.

Pri vzpostavljanju delovnega odnosa mora vzgojitelj upoštevati elemente delovnega odnosa. Ti elementi so: dogovor o sodelovanju, instrumentalna definicija problema (Lüssi 1991) in soustvarjanje rešitev ter osebno vodenje (Bouwkamp, Vries 1995).

Vsak delovni odnos se mora začeti z dogovorom o sodelovanju. Tako se morajo tako vzgojitelj kot starši strinjati in se dogovoriti, da so pripravljeni na sodelovanje. Tako tudi Čačinovič Vogrinčič pravi (2002), da nobenega dela v socialnem delu ni moč začeti drugače kot z jasnim in izrečenim dogovorom o sodelovanju in da šele to omogoči vzpostavitev delovnega odnosa. Ko se vzpostavlja delovni odnos, je dobro, da se le-tega udeležijo vsi, ki so v problem vpleteni in bodo kasneje v delovnem odnosu sodelovali. Čačinovič Vogrinčič tako še pravi, da mora v primeru, ko se ne morejo prvega srečanja udeležiti vsi, ko se ustvarja dogovor o sodelovanju, z vsemi, ki bodo kasneje vključeni v projekt, čim prej skleniti dogovor o sodelovanju. (Čačinovič Vogrinčič 2002: 91–92).

Dogovor tako vsebuje privolitev vzgojitelja in staršev v sodelovanje. Dogovor se nanaša na delovni odnos, ki ga ustvarjajo tukaj in zdaj, kot pravi Čačinovič Vogrinčič (2005). To pomeni, da gre za dogovor o problemu, ki ga želijo rešiti sedaj, in ne o stvareh, ki se ta trenutek ne navezujejo na obstoječo problematiko. Vzgojitelj staršem pojasni, kakšna je njegova vloga in kakšna je vloga staršev. Vzgojitelj je tudi tisti, ki skrbi, da vzpostavi varen prostor, ki vsem udeležencem omogoča, da se dobro počutijo in da imajo možnost priti do besede prav vsi. Kot pravi Čačinovič Vogrinčič, je pomembno, da je poudarek na ohranjanju dela v sedanjosti, raziskovanju tistega, kar je moč storiti zdaj v tem razgovoru. (Čačinovič Vogrinčič et. al. 2005: 9–10)

Vzgojitelj mora vzpostaviti pogoje, v katerih bo lahko stekel pogovor, v katerem bo vsak prisoten izrazil svojo definicijo problema in jo nato strokovno interpretiral. Delovni pogovor pa nato začel z definicijo o tem, kar je ta trenutek mogoče in uresničljivo. Čačinovič Vogrinčič tako navaja instrumentalno definicijo problema (Lussi 1991): prva naloga, za katero je kvalificiran socialni delavec, je, da vzpostavi pogoje za pogovor, v katerega bi lahko vsak član vstopil s svojo definicijo problema, in nato doda strokovno interpretacijo ter v prvem delovnem pogovoru začne proces formuliranja delovne definicije mogočega, uresničljivega. (Čačinovič Vogrinčič 2002: 92) Pomembno je spoštovanje izkušnje vsakega posameznika. Čačinovič Vogrinčič potem še pravi, da v delovni odnos vpeljujemo in vzdržujemo procese razumevanja, da bi se dogovorili o uresničljivem. Tudi sodelovanje vzgojitelja s starši naj bi bilo v znamenju razumevanja potreb staršev in otrok, ki vodijo k zdravemu razvoju otroka in srečnemu otroštvu. (Čačinovič Vogrinčič et.al. 2005:10)

Spoštovanje kot pomemben del svetovalnega odnosa navaja tudi Kristančič: »Spoštovanje omogoča ustvarjalnejše in bolj zadovoljive vzajemne odnose. S tem ko spoštujemo klientovo osebnost, mu pomagamo, da sprejme samega sebe kot človeka, ki raste in se razvija ter pridobiva nove zmožnosti ter sposobnosti znajti se v realnosti vsakdanjega življenja. Spoštovanje osebnosti

v svetovalnem odnosu kaže svetovalec tako, da ne ogroža sogovornika, ga ne kritizira in ne presoja pravilnosti ali nepravilnosti njegovega vrednotenja in norm.« (Kristančič 1995: 11)

V praksi pa se moramo opreti še na pomembne sodobne koncepte socialnega dela. To so perspektiva moči (Saleebey 1997), etika udeležенosti (Haffman 1994), ravnanje s sedanostjo ali koncept sonavzočnosti (Anderson 1994) ter znanje za ravnanje (Rosenfeld 1993) (Čačinovič Vogrinčič 2006: 17–18).

Tako zastavljen koncept delovnega odnosa je v praksi uporabna opora za strokovno ravnanje tako za strokovnjake kakor za uporabnike (Čačinovič Vogrinčič 2002: 91).

Sodobni koncepti socialnega dela so pomembni pri sodelovanju s starši v vrtcih. Zato bom te navedla in jih vnesla v odnos vzgojitelj starši.

Tako Saleebey (1997) pravi: »Praksa, ki temelji na perspektivi moči, pomeni, da bo vse, kar delaš, na nek način utemeljeno s tem, da pomagaš odkriti, olepšati, raziskati in izkoristiti klientovo moč in vire, ko mu pomagaš, da doseže svoje cilje, uresniči svoje sanje in razbije svoje okove oviranosti in nesreč ... Formula je preprosta: mobiliziraj klientovo moč (talente, znanja, sposobnosti, vire) s ciljem, da podpreš njegova prizadevanja, da doseže svoje cilje in vizije, in klient bo imel boljšo kvaliteto življenja, tako, ki bo v skladu z njegovimi koncepti kvalitete. Čeprav je recept preprost, mu sledi trdo delo« (cit. po Čačinovič Vogrinčič, 2000). Tu lahko omenim, da je pomembna naloga delavcev v vrtcu dobro opazovanje in poslušanje staršev, ki razkrivajo svoje kvalitete na neopazen način. Tako bo vzgojitelj v vrtcu lahko prepoznal in zmogel te njihove kvalitete povzeti v trenutku, ko bodo potrebovali pomoč oziroma moč, da se spopadejo s težavo. Preko te njihove moči bodo bolj uspešni. Ko je vzgojitelj do staršev v pogovoru pozoren poslušalec, bo v danem trenutku lahko izpostavil svoje znanje, ki bo lahko pripomoglo na poti k dobri rešitvi.

Pomembno je tudi ravnanje s sedanostjo. Ko enkrat vzpostavimo delovni odnos, je pomembno, da smo usmerjeni v čas, in sicer tukaj in zdaj. Čas, ko je vzgojitelj s starši, je dragocen čas, ki ga mora dobro izkoristiti za projekt pomoči. Zavedati se mora, da je ta čas dragocen tudi staršem, saj so prišli v želji, da sodelujejo, da soustvarjajo.

Delati na sedanosti je težko, kaj hitro nas zanese in želimo staršem deliti napotke, rešitve, ki so naše, ne njihove, jih prepričevati, kaj je dobro ...

Vzgojitelj naj se trudi, da bodo imeli med pogovorom vsi dovolj časa, da bodo drug drugega razumeli in se sporazumeli, razgovor pa naj se konča tako, da ga je moč nadaljevati.

Vzgojitelj mora ob pogovoru zaznati, da starši potrebujejo sočutje, da ni le nekdo, ki posluša njihovo zgodbo, tj. brez lastne udeležbe. Tako koncept soprisotnosti Andersona (1994) sodi v pričujoči zagovor sedanjosti. Po Andersonu je to prisotnost v poslušanju, ki pomeni hkrati biti tudi na razpolago za sočutje in razgovor. »Poslušalec ni le sprejemnik zgodbe, temveč s svojo prisotnostjo tudi spodbujevalec za dejanje ustvarjanja zgodbe. In to dejanje je dejanje konstituiranja sebstva« (T. Anderson, 1994:66)

Vzgojitelj v vrtcu naj bo sodelavec in ne objektivni opazovalec, saj le kot sodelavec skupaj s starši lahko soustvarja in išče skupne dobre rešitve. Pomembno je, da vzgojitelj kot strokovnjak odstopi od moči, ki mu drugače kot strokovnemu delavcu pripada. Tako Hoffman jasno opozori, da gre za to, da strokovnjak odstopi od moči, ki mu ne pripada: od moči, ki mu jo daje posedovanje resnic in rešitev. Nadomešča ga subtilno skupno iskanje, raziskovanje, sointerpretiranje. Strokovnjak mora zdržati negotovost iskanja in osebno udeležnost, ki ostaja osebna udeležnost strokovnjaka in soiskalca, sogovornika hkrati (prav tam). Vzgojitelj je odgovoren, da ima sposobnost interpretacije v pogovoru, da ima sposobnost vzdrževati delovni odnos, v katerem se bo lahko soustvarila nova zgodba. Nujno mora skrbeti za odprt prostor za pogovor, ki se bo lahko nadaljeval.

V pogovoru s starši se vzgojitelj zavzema, da sta dialog in sodelovanje vedno v središču in da se trudi, da rešitve sooblikuje in soustvarja skupaj s starši. Izogne se podajanju svojih rešitev in vsiljevanju lastnih nasvetov, saj ni ekspert za njihova življenja. Naloga vzgojitelja je, da ustvarja vse pogoje, da skupaj s starši oblikuje primerno rešitev za njihovo težavo. Pot do rešitve bo njihova in tako jo bodo lažje prehodili. Tako tudi Čaćinovič Vogrinčič pravi, da sta v središču dialog in sodelovanje, v katerem udeleženci v problemu soustvarjajo in sooblikujejo rešitve. Delovni odnos v pogovoru, ki začne nov projekt, zagotavlja brezpogojno spoštovanje osebne izkušnje, ustvarjanje pogojev, v katerih je samoumevna izhodiščna točka raziskovanja vsakokratna izkušnja. Vanj vpeljemo in vzdržujemo procese ravnanja, da bi se dogovorili o uresničljivem (Čaćinovič Vogrinčič et al. 2005: 10).

Pogovor naj se vodi na osebni ravni. To pomeni, da se vzgojitelji tudi odzivajo osebno. Na trenutno problematiko skušajo najti izkušnjo, zgodbo iz svojega lastnega življenja in jo deliti s soudeleženci v reševanju problema. Tako bodo lažje prišli do novih spoznanj, rešitev, novega uvida. Tako bodo starši dobili večje zaupanje, lažje se bo odprl prostor za dialog.

Socialni delavec se osebno odziva; podeli svoje izkušnje ali zgodbo, ki odpira alternativni pogled na možne rešitve (Čaćinovič Vogrinčič et al. 2005:10).

Koncept izraelskega profesorja Iona Rosenfelda, ki ga je predstavil na evropskem seminarju šol in študijev socialnega dela v Torinu leta 1993, se imenuje koncept znanje za ravnanje. Za socialno delo je to ključni koncept in govori o posebnostih v socialnem delu, zlasti razvoju znanja in ravnanja z njim. Rosenfeld s tem misli na znanje, ki ga je moč pretvoriti in prenesti v akcijo.

1.5 NEGA ČUTOV

Pomembno je, da se zavedamo čutov in njihovega razvoja tudi v kontekstu medijev, saj količinska in vsebinska izbira medijev posledično tudi vplivata na razvoj čutov. Čeprav bi morali čute negovati in skrbeti za njih, pa jih večkrat zanemarjamo, saj se nam zdi prisotnost le-teh samoumevna, dokler kateri od njih ni dobro razvit oziroma je poškodovan. V nadaljevanju so predstavljeni čuti tretje skupine, to so bazalni čuti in se tesno povezujejo s čuti prve skupine.

1.5.1 KAJ JE ČUT

Fuchs, ki je predavala po Soesmanu, doktorju antropozofije, pravi, da so čuti vrata v svet. Brez čutov ne bi vedeli, da smo tukaj. Čut je sposobnost zaznave brez pomoči razuma.

Naprej pravi, da poznamo dvanajst čutov, ki jih lahko razdelimo v tri skupine.

V prvi skupini so socialni čuti. V to skupino štejemo čut za jaz, čut za mišljenje, čut za govor in čut za sluh. Pri čutih prve skupine gre za čisto budnost.

V drugi skupini so dušni čuti. V to skupino spadajo čut za toploto, čut za vid, čut za okus in čut za voh. V tej skupini je najpomembnejši čut za vid.

V tretji skupini so čuti volje. V tej skupini so čut za ravnotežje, čut za gibanje, čut za življenje in čut za tip. Čuti te skupine delujejo na nezavedni ravni. Ustvarjajo občutek življenja. So bazalni čuti, ki so tesno povezani s čuti prve skupine.

V toku dneva se čuti mešajo. Istočasno so dejavni različni čuti, vedno pa je prisoten eden iz tretje skupine čutov.

Majhen otrok je v celoti čutni organ. Je popolnoma odprt. Vtisi vanj prihajajo nefiltrirani. Vsak čut ima svoj poseben organ čutilo.

Spodnji čuti so predpogoj za razvoj zgornjih čutov.

O čutni zrelosti čutov govorimo takrat, ko človek zna te čutne vtise obvladati in tako ve, da on osebno spada v ta svet.

1.5.2 ČUT ZA TIP

Fuchs opiše čut za tip in njegove značilnosti. Organ za tip je koža. Govorimo o koži celega telesa in ne le rok. Ne gre le za zunanjo kožo, temveč tudi za notranjo kožo, kožo na vekli.

Posebej občutljive so blazinice, dlani, stopala, notranja stran nog, jezik. Pri otroku pa še posebej usta.

Če čut za tip ni razvit, se pojavi strah, negotovost, počutimo se izgubljeno. Da se čut za tip dobro razvija, moramo paziti, da ni prisotnih preveč zunanjih vtisov. Celotna nega otroka je močno povezana s tem čutnim tipom.

Otroka lahko primemo zelo nežno ali pa bolj čvrsto. Pri bolj čvrstem prijemu otrok bolj zazna mejo in to tudi notranje drugače občuti. Nekateri otroci tak prijem prav potrebujejo, drugi otroci pa dotika sploh ne prenesejo. Nežen dotik se iz zunanosti telesa pomika v notranjost, povzroča sproščanje.

Vsak doživljaj dotika ima kakovostni učinek. Doživljanje ob dotiku plastike ali naravnega materiala, na primer lesa, je povsem drugačno. Otroku moramo omogočiti čim več izkušenj za razvoj tipa.

V šestem mesecu nosečnosti so razviti čutni organi za tip. Edino čut za bolečino se razvije šele kasneje, in sicer po rojstvu. Otrok v materinem telesu čuti utesnjenost. Ta občutek je prijeten, udoben in varen. Po rojstvu hrepeni po temu udobju, tudi po prijetni temperaturi sedemintrideset stopinj Celzija.

Zgodi se rojstvo. Ob naravnem porodu otrok močno doživlja izkušnjo čuta za tip. Zanj zdrskozi porodni kanal pomeni telesno masažo. To otrok nezavedno začuti – jaz sem tu. Pride do ločitve in začuti lastno telesnost. Otroci, rojeni s carskim rezom, so prikrajšani za prvo doživetje tipa. Ker ta izkušnja tem otrokom manjka, jim nudimo masažo.

Za razvoj tipa je pomemben telesni dotik, kopanje, masiranje. Pomembna so oblačila, saj ni vseeno, s kakšnim materialom pride otrokova koža v stik. Najbolj primerna so volnena in svilena oblačila, tako da koža lahko diha.

Doživljanje tipa je povezano tudi z okoljem. V času nosečnosti je bil otrok zaščiten v materinem telesu, sedaj pa to zaščito zagotovimo s tem, da pripravimo otroku manjšo posteljo, s katero ustvarimo tesen prostor.

Igrače imajo pomemben vpliv na razvoj čuta za tip. Pomembni so naravni materiali, kot so palica, korenina, storž, kostanj, svila, volna. To so dobri dražljaji za tip.

Dobro razvit čut za tip omogoča, da se lahko razvije čut za ravnotežje. S čutom za tip razvije otrok svoje meje, občutek za oddaljenost in bližino.

Nekateri imajo pravo mero, do kam lahko gredo. Razvije se tankočutnost, občutek, kaj potrebuje drug človek, v kakšni situaciji se nahaja.

Razvijejo se samozavest in socialne veščine. V svetu dobro stoji, zaupa svoji usodi. Svet ga nosi, pravi Fuchs.

Fuchs govori o otrocih, ki so lahko preveč občutljivi ali premalo, lahko se zelo čutijo ali pa sploh ne.

Neobčutljivi otroci

... so kot slon v trgovini s porcelanom. Motijo igro, ne da bi to sploh opazili. Ti otroci imajo pogosto debelejšo kožo in čvrste močne lase. Pogosto so to otroci, rojeni s carskim rezom. Ti otroci so vesele narave, brez velikih zahtev.

Z njimi se srečujemo z veliko mero ljubezni. Ljubezen in toplina jih dela mehkejše. V stik z njimi prihajamo počasi in previdno.

Želimo si tudi, da trdo kožo obdržijo, saj jim bo le-ta v življenju prišla še kdaj prav.

Preveč občutljivi otroci

To so otroci, ki so deležni nege brez ljubezni, grobe nege ali so zanemarjeni. Posledica preobčutljivosti so pogosto starši, ki otroka ne pustijo blizu. Lahko gre tudi za nasilje, zlorabo.

To so bojzljivi otroci, ki nimajo prazaupanja v odnose in v svet. O svojem lastnem telesu nimajo dobre slike. Imajo pomanjkljivo zavedanje o sebi. Samozavedanje je na zelo nizki ravni.

Pogosto iščejo zatočišče pri odraslem, imajo strah pred zapustitvijo in strah pred nečem novim, strah pred tipanjem in dotikanjem. Ne želijo se dotikati česa umazanega. Takoj, ko se to zgodi, hočejo umazanijo sprati s sebe.

Ti otroci nimajo občutka, da jih obdaja ovoj. Prehitro so morali zapustiti varno okolje.

Preveč občutljivi otroci potrebujejo zaščito odraslega, ki jim nudi varnost, odgovornost in nežno odločnost. Paziti moramo, da ne pretiravamo z zaščito in takega otroka še vedno puščamo svobodnega, ko pa potrebuje pomoč, smo tam. Ti otroci so preveč občutljivi za zunanji svet, potrebujejo majhen prostor. Ne igrajo se radi zunaj. Najraje so na vedno istem mestu. Smo zelo previdni, saj so v fazi posnemanja. Ko vidijo, da lepo delamo s punčko, bodo to sprejeli in razumeli, da tako lahko ravnamo tudi z njimi.

Pomembna je nežna osebna nega. Koristi jim, da veliko hodijo bosi. V njihovi prisotnosti moramo biti pozorni in jim dati občutek, da jih spremljamo in se lahko počutijo varno.

1.5.3 ČUT ZA ŽIVLJENJE

Fuchs opisuje čut za življenje in njegove značilnosti in pravi, da je čut za življenje pomemben za razvoj čuta za mišljenje in nadaljuje ...

... Živčni sistem, ki prepleta vse organe, je tisti, ki zaznamuje čut za življenje. Čut za življenje sproži alarm takrat, ko zazna, da v določenem organu nekaj ne deluje prav.

Področje zaznave so procesi, ki se odvijajo v organih.

Ritem je tisti, ki je pomemben za razvoj čuta za življenje. Tako je čut za življenje v stalnem ravnotežju. Takrat otrok čuti ugodje.

Prvih devet mesecev je pomembnih za dober razvoj vegetativnega sistema. Pomembno je dojenje, ki je osnova, da se dojenček dobro počuti. Dojenje je osrednjega pomena.

Za otroka do tretjega leta starosti je pomemben ritem in ponavljanje. Pomemben je dnevni ritem, tedenski ritem, ritem čez vse leto.

Za otroka je primerno mirno okolje, tu govorimo o zunanjem miru in o miru v ljudeh, ki so okrog otroka. Pomembno je delovati počasi.

Pomembno je, da se odrasli, ki so ob otroku, telesno in duševno počutijo dobro, tako širimo čut ugodja, ki pri otroku zbujajo občutek varnosti.

Pomembno je, da otrok doživlja oba pola. Npr. tudi, če je otrok lačen, je prav, da počaka toliko, da je čas za naslednji obrok.

Zdravi otroci, ki kipijo od življenjske moči, se dobro koncentrirajo in se zelo dobro igrajo. Za koncentracijo je pomembno, da se otrok dobro počuti v sebi.

Zrel čut za življenje se odraža s harmonijo.

Fuchs opiše otroke s težavami in pravi, da je veliko možnosti, da je bil čut za življenje oslavljen že med samo nosečnostjo. Lahko pride do zapletov med porodom, npr. pomanjkanje kisika. Pri otroku je tako moten občutek ugodja. Takrat je pomembno, da odrasli, ki so ob otroku, ostanejo v ravnovesju in miru.

Do težav lahko pride tudi takrat, ko nega ni skrbna, ko je prisotnih preveč vidnih dražljajev: izpostavljenost medijem z neprimerno vsebino in preveliko količino, sprememba kraja. Vse to vpliva na otrokove organe.

Otroci, ki nimajo dobro razvitega čuta za življenje, ostanejo v glavi. Ne morejo se utelesiti. Do sebe imajo veliko razdaljo. Veliko opazujejo. Do sveta se obnašajo kot poročevalci. Sami se ne vključujejo v igro.

Tudi pri risbah lahko opazimo drugačnost. Stalno rišejo stvari s profila, stvari gledajo od zunaj. Veliko bežijo v knjige. Pričakujejo spodbudo od zunaj. Orientirajo se po odraslih. Od njih stalno črpajo intelektualno hrano.

Veliko so bolni in slabo razpoloženi. Tem otrokom pomaga ritem in ritmično gibanje. Potrudimo se, da jim damo možnost, da stvari delajo, ne da bi zraven govorili. Vzemimo jih s seboj na sprehod.

Otroci, pri katerih je čut za življenje premočan, so pogosto nemirni, veliko jokajo. Ko odrastejo, nosijo v sebi določen nemir. Pomoč potrebujejo takoj, ko nekaj ni dobro. Izogibajo se miru. V trenutku, ko bi dosegli mir in tako občutek ugodja, to situacijo preprečijo. So glasni, veliko tečejo, so v stalnem nemiru. Ko se ne gibajo, se veliko ukvarjajo z obrazno mimiko. Zelo radi gledajo televizijo, saj jih le-ta preusmeri. S svojimi občutki se ne ukvarjajo, sebe zanemarjajo.

Otrokom s premočnim čutom za življenje je v veliko pomoč ritem in ponavljanje. Pomembno je, da so odrasli ob otroku notranje mirni. Nemir, ki je v otroku, se ne sme prenesti na odraslega. Odrasel mora biti potrpežljiv in dati otroku občutek, da bo vse dobro. Občutek udobja od zunaj je treba prenesti v otroka, pravi Fuchs.

1.5.4 ČUT ZA GIBANJE

Fuchs govori o čutu za gibanje in pravi, da je čut za gibanje povezan s čutom za govor in nadaljuje s tem, da so mišični receptorji tisti, ki zaznamujejo čut za gibanje. Gre za občutek za lastno gibanje: katere mišice uporabljamo, koliko moči potrebujemo, kakšen je položaj sklepov. Je predpogoj za spretnost in usmerjeno gibanje. Prva leta življenja so tista, ko se oblikuje osnova. Oblikuje se groba motorika, fina motorika in rotacijska motorika.

Pri grobi motoriki gre za plezanje, plazenje, vstajenje, sedenje. Prvo leto je v znaku grobe motorike, ko otrok tudi shodi. Takrat vklopi tudi čut za ravnotežje. Preko lastnega čuta za gibanje se ustvari tudi forma za vse, kar se premika.

Ko se otrok zravna, ko roke postanejo proste, takrat pride tudi govor. Tudi govor je motorika. Najprej se mora razviti prva faza. Otrok najprej shodi, šele potem govori. Govor je zadržana motorika, je fina motorika. Pomembno je, da upoštevamo in spoštujemo, kako si stvari sledijo – hoditi, govoriti, misliti.

Za fino motoriko so pomembne prstne igre. Konice prstov so pomembne za razvoj gibanja in govora. Fino motoriko razvijamo tudi s slikanjem, držanjem žlice, zapenjanjem gumbov, oblačenjem, šivanjem in pri večjih otrocih tudi s tkanjem.

Rotacijski gib otrok naredi že pri porodu. Sede ali vstane vedno preko vrtenja. Gibi so gladki in okrogli. Če to gibanje ni dobro oblikovano, pride do okorelosti. Pomembno je, da ima otrok do

treh mesecev starosti proste roke, da jih lahko opazuje in z njimi dela prve obrate. Zagotovimo mu dovolj prostora in ga ne odvrčamo od tega, da se kotali, saj je to predpogoj za plazenje in hojo. Otroci morajo za gibanje imeti čas, da vsak gib posebej začutijo. Pri gibanju jim ne pomagamo, zaupamo, da imajo lastno iniciativo. Občutek, ki ga ima otrok na koncu – uspelo mi je samemu, skozi svoj lasten napor. Tako otroci notranje odraščajo. Tako nastaja samozavedanje in se razvija preko telesa.

Skozi gibanje se razvije veselje za življenje, če bo treba prestavim tudi gore. Je temeljni občutek za varnost in svobodo. Otrok je zrel za svet.

Če čut za gibanje ni dobro razvit, so otroci bojzljivi in se potegnejo vase. Pomembno je, da tem otrokom nudimo pomoč in jih počasi pripeljemo do več gibanja. Zelo blagodejen je za njih izlet v gozd. Otroci, ki se ne gibajo, običajno zelo radi jedo. Izberimo pot po hribu navzgor, kjer nas na vrhu čaka malica.

Otroci, ki imajo močan mišični tonus in se veliko gibajo, niso pa spretni, so otroci katastrofe. So prehitri, padajo, se spotikajo. Pomembno je, da smo do njih nežni. Odrasli ob takem otroku morajo biti duševno stabilni.

V družini, kjer je preveč glasno in so starši nervozni, hektični in je življenjski stil hiter in kaotičen, se otroci pogosto potegnejo vase. Vtisi so premočni.

Bolj nas mora skrbeti za otroke, ki so zelo mirni. Ti otroci pogosto izpadejo iz igre in tožijo, da ne morejo. So bojzljivi, tihi, resni, zadržani, govorijo nežno, tiho in ne dajo moči v govor. Pogosto imajo samogovore. Pri ritmičnem krogu hitro odnehajo. Tak otrok potrebuje mirne situacije. Vedno mu damo enako nalogo. Potrebuje orientacijo. Pristopamo počasi, ker le na ta način lahko pritegnemo njegovo pozornost. Ti otroci trpijo, naša naloga je, da jih opogumimo, pravi Fuchs.

1.5.5 ČUT ZA RAVNOTEŽJE

Fuchs opiše čut za ravnotežje in njegove značilnosti. Pove, da je čut za ravnotežje povezan s čutom za sluh, in nadaljuje, da se zaznavamo na treh dimenzijah. Zgoraj – spodaj, levo – desno, spredaj – zadaj. Ko vstopi ravnotežje, otrok dobi občutek o prostoru. Prostorske sile se oblikujejo v otroku. Ravnotežje je vedno nekaj labilnega. Stojimo na labilni površini stopal. Stojimo, ne da bi nas pri tem vse bolelo. S svojo težo lahko tudi tečemo. Otrok to vadi vse leto. Iz ležečega v stoječi položaj. Ko se zravnamo, vzpostavimo silo težnosti. Vse fizično je podrejeno silam težnosti.

Cvetlico gor potegne sonce. Človek ima svetlobo v sebi in se s tem postavi med nebo in zemljo.

Uho je organ za ravnotežje. Znotraj ima tekočino. Če ta tekočina ni stabilna, pride do vrtoglavice.

Čut za ravnotežje se začne razvijati že v nosečnosti. Mati naj izvaja različne gibe, saj otrok vse to doživlja in zaznava. Če ženske v času nosečnosti veliko preležijo, otroci pogosto nimajo dobrega občutka za ravnotežje.

Ko otrok shodi, še nekaj časa ne hodi naravnost. Tudi to mora vaditi.

Zima je največji izziv za ravnotežje. Drsanje, smučanje, led. Labilno ravnotežje je najtežje vzdrževati, ko smo mirni. Ko otrok dlje časa lahko mirno stoji na eni nogi, ima dobro ravnotežje.

Ko se sile prostora dobro usidrajo, dajo otroku dobro orientacijo za matematiko. Pregled nad števili si moramo prostorsko dobro predstavljati.

Težave z ravnotežjem se pogosto kažejo s težavami na duševnem. Ravnotežje je tako fizično in duševno, pravi Fuchs.

1.6 MEDIJI

1.6.1 KAJ SO MEDIJI IN NJIHOV RAZVOJ

Kaj so mediji?

Medij je nosilec neke informacije (besedila, slike, zvoka, ...) Pri umetnosti je medij sredstvo, ki ga je umetnik uporabil pri svojem ustvarjanju, da bi izrazil svoje misli, občutke.

Medij je komunikacijsko sredstvo. To so knjige, časopis, beseda, televizija, radio,...

»Angleškemu pomenu besed »medium« oziroma »media« v SSKJ- Slovarju slovenskega knjižnega jezika še najbolj ustreza beseda »občilo«, ki pa jo v aktualni jezikovni rabi zasledimo le še poredkoma« (Purg, 2008, str.9).

Izraz »množični medij« se nanaša na sredstva komuniciranja, ki delujejo v velikih razsežnostih, dosegajo skoraj vsakega posameznika v družbi in služijo javnosti na temelju javnega interesa. Standardi javnega interesa se lahko nanašajo na vse medije, ne glede na ustanovitev ali lastništvo. (Žilič, F. 2007)

Pri svojem delu, se opiram na obstoječi izraz mediji, ki je mišljen, kot nosilec neke informacije in ga kot takega navajao mnogi avtorji (Briggs A., 2002, Burke P., 2002, Žilič F., 2007,,)

Razvoj medijev

Govorništvo

Kot piše na internetni strani o Zgodovini Evrope, govorništvo in pripovedništvo sicer ni medij, ki bi ga kot takega priznavali v času množice sodobnih medijev. Včasih pa je bilo drugače. Pred pojavom pisane besede, je bil to edini medij, preko katerega se je informacija širila na manjšo ali večjo množico poslušalcev, s tem pa so se prenašale načrti, ideje, zabave in druge človekove dejavnosti.

Pisana beseda in tisk

Prva uporaba slikovnih zapisov sega 30.000 let nazaj. Prve zankovne zapise pa so uporabljali Sumeri v Mezopotamiji 3.500 let pred našim štetjem. Zapisi so bili omajeni le za uporabo v zaprtih skupinah. S tem pride do tega, da se ljudje ne zanašajo zgolj na spomin zemveč na pisno dokumentacijo.

Leta 868 izidi prva tiskana knjiga na Kitajskem. Leta 1452 Johannes Gutenberg v Evropi iznajde prvi tiskarski stroj. (Brigs, A., Burke, P. 2002)

Telefon

Zgodovina telefona, ki je postal instrument zasebenga in javnega komuniciranja, se je začela marca 1876, ko je Alexander Graham Bell, ameriški izumitelj, rojen na Škotskem, patentiral svoj » telefon « : izraz, ki so ga prvič uporabili leta 1796 za povsem akustično metodo komuniciranja. (Brigs, A., Burke, P. 2002)

Radio

Kot piše na internetni strani o Zgodovini Evrope je po skoraj petsto letih ponovno prišlo do preloma na področju razširjene besede, toda tokrat ne pisane, pač pa govorjene besede, ki lahko iz enega centralnega mesta, v trenutku doseže na tisoče in desetisoče poslušalcev. Na to mamljivo lastnost, ki lahko privab nele aktivnega pač pa tudi pasivnega poslušalca, so postali pozorni tako dobronamerni, kot tudi tisti, ki so v radiu videli sredstvo za širjenje laži in sprevrženih idej. V Sloveniji je prvi začel s poskusnim oddajanjem radia Mari Osana leta 1924 v Ljubljani. Radio Lublana pa je začel preko oddajnika v Domžalah oddajati prvega septembra 1928.

Televizija

Kot piše na internetni strani o Zgodovini Evrope, je že kmalu po uveljavitvi radija, zasvetila luč drugega elektronskega medija, televizije, ki je pri nas začel s predvajanjem leta 1957.

Internet

Na internetni strani o Zgodovini Evrope piše, da je oktobra 1991 v Slovenijo segel nov množični medij, ki je sprva omogočal le izmenjavo datotek, pozneje pa tudi pisane besede, slik in multimedijskih vsebin. V širšo uporabo je internet prišel koncem devedesetih let. Danes je internet medij, ki ponuja vse kar nudi televizija, vendar pa še mnogo več, saj je interaktivni medij. Beremo lahko besedila, poslušamo glasbo, gledamo filme, reportaže, vsebine do katerih za razliko od radija in televizije dostopamo takrat, ko to sami želimo. Vsebina je za razliko od drugih medijev interaktivna, tako da vsebino, ki je v skladu z moralnimi normami lahko prispeva vsakdo, ki to želi. Ta svoboden pristop prispevanja vsebine, pa je za mnoge države moteč, zato skušajo določene vsebine objavljene na tem mediju nadzorovati in omejevati.

1.6.2 NEGATIVNE POSLEDICE, KI JIH LAHKO IMAJO MEDIJI

V tem poglavju se osredotočam predvsem na medije, ki so trenutno bolj prepoznavni v današnjem času in prostoru, gre za tako imenovane »množične medije«, kot so televizija, računalnik, telefon.

Ob tem bi rada poudarila, da ne gre zanemariti medijev in njihovega vpliva, ki so ravno tako vsak dan prisotni v našem življenju, pa jih mogoče sploh ne uvrščamo med medije. Govorim o kretnjah, besedah, knjigah, risbah. Če to povežem z delom, ki ga opravljajo vzgojiteljice, gre tu za pravljice, umetniške dejavnosti, prosto igro, rajanja, prstne igre ...

Ti mediji imajo ob neprimerni vsebinski in količinski izbiri lahko ravno tako negativne vplive na majhnega otroka.

Elektronske slike niso običajne slike

Kot pravi Patzlaff, pri opazovanju naravnih ali tiskanih slik, fotografij in ilustracij se čutimo povsem svobodno, lahko se daljši ali krajši čas pomudimo pri opazovanju in si o ogledanem ustvarimo vtis ali pa tudi ne; iz slike ne izhaja nobeno nasilje. Pri zaznavanju TV-slike ali računalniške slike na računalniškem zaslonu pa je povsem drugače. Gledanje ni pasiven proces, pri katerem oči samo sprejemajo, kar jim svet v svetlobnih dražljajih pošilja na očesno mrežnico, temveč je zelo aktiven proces. Slike, ki jih moramo pri enem pogledu »misliti«, morajo biti v resnici skozi zapleteno gibanje očesnih mišic »pridobljene z delom«, preden vstopijo v zavest.

Celotna mrežnica (retina) je obdana s čutnimi celicami (paličicami in čepki), vendar se ostro gledanje koncentrira le na majhno mesto, 0,02% površine mrežnice, na zunanjem očesnem polu, imenovanem foveo centralis (vidna kotanja). Očesne mišice morajo z majhnimi premiki oko nenehno premikati, da lahko fovea v zaporedju kratkih fiksacij (pri mirnem opazovanju trajajo od 0,2 do 0,6 sekunde) odtipa ustrezne detajle, sicer bi bila slika neostra in razmazana. Pri gibljivi TV-sliki, ki se nenehno spreminja, je časa za fiksacijo mnogo manj, napor za pridobitev jasne slike pa mnogo večji. (Patzlaff, R. 2013)

Stara in nova tehnologija zaslonov

Patzlaff govori tudi o slikah na TV-zaslonih ali računalniških ekranih, ki se bistveno razlikujejo od naravnih ali natisnjenih slik ter slik na filmskem platnu ali diaproyektorju. Pri računalniškem ali TV-ekranu ne gre za homogeno sliko, temveč za mozaik (raster), ki je sestavljen iz točk, ki se nenehno spreminjajo. V nasprotju z naravno živo sliko, kjer so vse točke slike nenehno jasne in razločne, imamo pri TV-ekranu približno 500.000 točk, ki se zgradijo in zbrišejo 25-krat na sekundo, zato oči nikjer ne najdejo trajnega objekta. To predstavlja za oči precejšen napor. (Patzlaff, R. 2013)

Nekoč je obstajal en sam tip ekrana, namreč elektronska katodna (po izumitelju imenovana tudi Braunova) cev, ki pa so ga že skoraj popolnoma izpodrinili tako imenovani ploščati zasloni, ki uporabljajo povsem drugo tehniko za izdelavo slike (tekoči kristali LCD, plazma, DLP, OLED itd.). Ti zasloni so očem prijaznejši, a ne odpravljajo vseh pomanjkljivosti. Pri novi generaciji ekranov ni rentgenskih žarkov, ki se pojavijo pri ekranih s katodno cevjo, vendar pa ni povsem jasno, kako je z visokofrekvenčnim sevanjem, ki izhaja iz naprave, in kako deluje svetloba, ki jo seva ploščati zaslon, na uporabnikove hormone. Tudi pri ploščatem zaslonu gre za rastrsko sliko. Bistvena razlika v primerjavi s katodnim tipom ekranov je v tem, da se slika pri slednjem v visokem ritmu vedno znova (v celoti) riše, zato opazamo značilno utripanje slike. Pri ploščatih ekranih utripanja ni; znotraj posameznega prizora se točkovno obnovijo le tisti predeli slike, ki so se glede na predhodno sliko spremenili, ostali deli prizora pa ostanejo nespremenjeni. V tem pogledu je torej sprememb na ekranu veliko manj, dosežen je pomemben napredek, saj so oči v precejšnji meri odrešene prisilne otrplosti (odrevenelosti) in se lahko svobodneje udeležujejo kot pred zaslonom s katodno cevjo. (Patzlaff, R. 2013)

Očesni napor in reakcija telesa

Patzlaff (2013) pravi, da je glavna pomanjkljivost pri gledanju ekranske slike, da pride do nenavadne situacije, ko mora pogled ostati stalno fiksiran na zaslonu, volja gledanja pa hkrati zapusti očesno gibanje, ker dejanskih slik zunaj ni mogoče najti. (Patzlaff, R. 2013)

Najprej se pri gledanju ekrana naše zorno polje (obzorje) drastično zoži na majhen izsek. Če se pri normalnem opazovanju okolice oči v vodoravnem vidnem prostoru lahko svobodno premikajo – v kotu okoli 200 stopinj – se pri opazovanju ekrana ta kot zoži na 6 do 7 stopinj, torej se zmanjša za 97 odstotkov. Težavo povzroča tudi dejstvo, da pri gledanju naravne slike oko nenehno fokusira – išče fokus, s čimer se prilagaja bolj in manj oddaljenim površinam objektov, pri računalniški ali TV-sliki pa so vse točke enako oddaljene, ker ležijo v ravnini ekrana. Zato oko fokusiranje zamrzne, pogled odreveni in gledanje takšne slike postane izsiljeno »bolščanje«, ki se mu ne moremo izogniti. To povzroči močno znižanje aktivnosti očesa. Nadalje je pred ekranom opaziti nenaravno naravnavanje širine zenic; ta se je v raziskavi pokazala kot indikator stopnje možganske aktivnosti (kortikalna aktivacija, poživitev možganske skorje) in budnosti. Ob zmanjšani aktivnosti oči se otrplost (odrevenelost) oči prenese na celotno telo, in celo otroci, ki v gibanju sicer uživajo, pred ekranom dolge ure sedijo pri miru. Zdravniki to imenujejo »*gibalna vrv*«. Problem ni v zastoju, ustavitvi mišic, ampak v zastoju volje, ki vodi in krmili mišice. To si lahko razlagamo kot napad na človekove sile volje, iz katerih izhajajo vsa lastna aktivnost. Pride do oviranja dejavnosti (aktivnosti), do zaježitve volje. (Patzlaff, R. 2013)

Manjša poraba kalorij kot pri brezdelju

V ZDA se je uveljavilo spoznanje, da je naraščanje zamaščenosti otrok in mladine vzročno povezano s časom gledanja televizije, in Patzlaff tako pravi, da so se raziskovalci leta 1992 prvič vprašali, kakšne posledice ima televizija na presnovo gledalcev. Opazovali so enaintrideset deklic, starih med osem in dvanajst let. Od teh jih je imelo šestnajst normalno in petnajst prekomerno težo. Opazovali so jih v udobni naslonjeni legi na počivalni postelji. Najprej so izmerili porabo energije v času počitka, ki jo telo potrebuje za vzdrževanje telesnih funkcij. Potem pa so opazovali, kaj se dogaja s porabo energije med televizijskim predvajanjem, ki traja petindvajset minut. Pričakovati je bilo, da bo poraba kalorij med počivanjem manjša kot ob gledanju televizije. Izkazalo se je, da se ob gledanju televizije poraba kalorij zniža. Ob gledanju televizije porabimo manj kalorij kot pri absolutnem mirovanju, hkrati pa pogosto posegamo po prigrizkih in sladkarijah. Nič čudnega torej, da se soočamo z debelostjo. Zanimiva je ugotovitev, da se je poraba kalorij pri težjih deklicah še bolj zmanjšala kot pri vitkejših. Za nameček se med televizijskim programom neprestano pojavljajo reklamna sporočila, ki prikazujejo z maščobo in sladkorjem bogate prehranske proizvode. Ekran ne prestavi v dremavo stanje le zavesti, temveč celotno presnovo človeka. Bodanis ugotavlja, da se pred televizorjem število utripov srca zmanjša za okrog deset odstotkov, to je približno sedem utripov na minuto; v eni uri to pomeni štiristo dvajset utripov. (Patzlaff, R. 2013)

Marionete pogleda

Zmanjšanje očesnega gibanja, oslabeledost presnove, znižanje srčne frekvence ob gledanju televizije pravi Patzlaff – vse to so znamenja nasilnega dušenja lastne aktivnosti, ki zavest vodi v stanje dremavosti, do točke, ko zaspimo. Do tega bi dejansko res prišlo, če producenti ne bi uporabljali različnih programskih prijemov. Odkar obstaja televizija, se trudijo vedno znova spodbujati pozornost, da bi gledalca obdržali budnega. Preizkušeni prijemi so pogosti rezi filmskih kadrov, prešibka ali premočna osvetlitev, hitri premiki kamere in uporabe zooma, spreminjanje krajev, situacij in prizorov. Skrbijo, da gledalec lahko breztežno – kakor v sanjah – drsi skozi prostor in čas. Zdaj je soočen s ptičjo, zdaj z žabjo perspektivo. Dejansko gre za prikaz sanjskega sveta. Gledalec ni tisti, ki posega v svet, namesto njega to izvaja kamera. Pri vodenju njegovega pogleda so odrevene oči kot marionete na vrvicah. A tega ne opazi, kajti z enako lahkoto in sproščenostjo, kot se oči zunaj ekrana obračajo na vse strani, nas tudi kamera vodi skozi svet, ne da bi nam bilo potrebno premakniti glavo. To pomeni, da je volja vida prepuščena aparatu, stroju; slepilo pa slabi njegovo lastno voljo. (Patzlaff, R. 2013)

Alfa stanje

Kot navaja Patzlaff, v temi in pri zaprtih očeh v možganih prevladujejo relativno počasni alfa valovi, ki pa jih pri odprtih očeh ali v svetlobi takoj izrinejo veliko hitrejši beta valovi, ki veljajo za kazalec stanja budnosti in vidne pozornosti.

Pred televizorjem beta valovi močno upadejo in se umaknejo prevladujočim alfa valovom; nasprotno kot ob branju knjige. Pri gledanju televizije prevladuje alfa stanje. Povečano število alfa valov je znak znižane vizualne pozornosti. Alfa valovi niso vedno povezani s pasivnostjo; lahko se izkažejo tudi za aktivne, na primer pri meditaciji. Pri zaprtih očeh se nastopajoči alfa valovi močno okrepijo, ko se meditirajočemu posreči zaustaviti čutne vtise in obrniti zavest povsem v notranjost. V določenih situacijah tudi pri odprtih očeh pride do povečanja alfa valov, denimo takrat, ko se nekdo prepusti svojim dnevnim sanjarjenjem. Tu oči svet sprejemajo, kot če bi želele na nekaj pogledati, vendar je pogled odrevenel in pasiven, ker je celotna pozornost odtegnjena in usmerjena na slike in predstave, ki se porajajo v notranjosti. To stanje se približuje transu.

Pri zavestnem poizvedovanju in otipavanju okolice hitri beta valovi vselej močno izpodrinejo alfa valove, pri čemer se oči nenehno fiksirajo in prilagajajo. Toda če oči izgubijo vidni predmet ali ga iz kakršnega koli razloga opustijo, se alfa valovi vrnejo. To preide na voljno zaznavanje, s kakršnim gledamo v svet. Ko naravnana sila volje deluje na očne mišice in vodi in usmerja pogled na posamezne predmete, prevlada vizualna pozornost, za katero je značilen visok delež beta valov. V času sproščenosti ali kadar je zavest povsem zavzeta z notranjimi slikami in

dejavnostmi, se volja gledanja umakne z oči; očesno gibanje ni vodeno. Pogled otrpne in postane top. V takšnem položaju so oči pred televizorjem. Celotna televizijska slika nastane šele v očesu, na mrežnici, ne na zaslonu, na katerem jo oči iščejo. Tako pride do nenavadne situacije, ko mora na zunaj pogled ostati stalno fiksiran na zaslonu, volja gledanja pa na očesno gibanje ne deluje, ker dejanskih slik zunaj ni mogoče najti. Te slike niso aktivno notranje ustvarjene kot pri meditaciji, temveč jih na mrežnico izstreli katodni žarek. Doživimo jih, kot da so sad lastnega voljnega prizadevanja, tj. tako kot pri običajnem čutnem zaznavanju, ko smo povsem budni. Vendar je to zunanje krmarjeno stanje med bedenjem in spanjem še najbolj primerljivo s hipnozo, ko je nekdo izročen tuji volji, ki se ji ne more ubraniti. Pri gledanju televizijskega programa smo v podobnem stanju kot pri hipnozi. (Patzlaff, R. 2013)

Iluzija o lastni dejavnosti

Kot pravi Patzlaff (2013), je Genre dognal, da je povprečna pogostost reza med filmskimi kadri med dvema in petimi sekundami. Objektivno je to presenetljivo visoka pogostost, toda subjektivno gledalec to doživlja povsem normalno, hitrost menjav mu ne vzbuja pozornosti.

Tu se postavi vprašanje, kako dolgo se lahko oči v naravnem okolju največ mudijo na eni fiksacijski točki, preden preskočijo na naslednjo. Podatki se gibljejo med dvema in štirimi sekundami. Ujemanje s frekvenco reza pri televizijskem programu je presenetljivo. Ker producenti tako posnemajo naravno opazovanje narave, ima gledalec na zunaj občutek, da je to njegova lastna režija. Zamenjuje vsiljeno vodenje pogleda s svobodnim delovanjem. Podleže prividu, iluziji, da je buden in avtonomen ob gledanju televizijskega programa. (Patzlaff, R. 2013)

Manjkajoče pol sekunde

Patzlaff (2013) pravi, da je s spremembo nastavitve kamer producentom omogočeno za nekaj časa zadržati pozornost uporabnika. Tu se od gledalca ne zahteva nikakršna lastna vidna aktivnost; ta je celo onemogočena. Kmalu se navadi na paradoksalno stanje, ko ga popolnoma neaktivnega obdaja živahno izobilje slik. Na ta način pozornost še hitreje ohromi. Temu se televizijski producenti zoperstavijo z vse pogostejšim menjavanjem slik brez prehodov ali z nepričakovanim spreminjanjem perspektiv. Tako pride do efekta »*manjkajoče pol sekunde*«. V vsakodnevnih situacijah imamo skoraj brez izjeme na voljo nek določen čas med pričakovanjem dogodkov in njihovo izpolnitvijo. Celó pri kočljivih situacijah v cestnem prometu nam ostane večinoma še pol sekunde časa, da prepoznamo grozečo nevarnost in se pripravimo na primerno reakcijo.

Pri gledanju televizijskega programa je za priklic lastne izkušnje in pričakovanja le redko kdaj na voljo te pol sekunde. Večinoma se ne da napovedati, kakšna bo naslednja slika. Formalni medijski način slikovne ponudbe zelo pogosto vodi k vnaprej nepredvidljivim krajevnim, situacijskim in prizorskim menjavam. Omenjene pol sekunde preprosto ni, kajti menjave prizorov, situacij in krajev so prehitre. Odpovedujemo se tako zunanji kot tudi notranji gledalčevi aktivnosti. (Patzlaff, R. 2013)

Kardiovaskularne bolezni

Nuvak (2012) piše po dr. Sigmanu o tem, da je skupna ameriško-evropska raziskava ugotovila, da je čas pred TV-zaslonom povezan s povišanim krvnim pritiskom (hipertenzijo) pri otrocih. Raziskovalci verjamejo, da je tveganje lahko takojšnje in ni le pokazatelj kasnejših problemov. (Nuvak, M. 2012)

Naprej navaja, da je študija otrok, ki so že bili pretežki, pokazala, da sta resna debelost in dnevni čas pred televizijo pomembna neodvisna napovednika visokega pritiska pri teh otrocih. Pri otrocih, ki so dnevno gledali televizijo od 2 do 4 ure, je bilo 2,5-krat večje tveganje za visok pritisk kot pri tistih, ki so jo gledali manj kot 2 uri. Pri otrocih pa, ki so jo gledali več kot 4 ure na dan, je 3,3-krat več možnosti za visok krvni pritisk. Tudi španska raziskava je pokazala, da obstaja povezava med gledanjem televizije in tveganjem za kardiovaskularne bolezni. Pri krvni analizi mladostnikov, ki pred televizijo preživijo več kot 3 ure na dan, so odkrili občutno manj ugodno razmerje med nivojem holesterola, glukoze, polipropilena A1. Opazili so tudi negativni vpliv gledanja televizije na obseg pasu. (Nuvak, M. 2012)

Nuvak navaja, da se slika prikazuje skozi daljše obdobje raziskovanja, in nadaljuje, da je raziskava, ki so jo opravili na univerzi v Otagu, v Novi Zelandiji, in je bila objavljena v reviji The Lancet, več kot 26 let proučevala povezavo med navadami glede gledanja televizije in njihovim zdravjem na primeru 1000 otrok. Odkrila je, da so otroci v starosti od 5 do 15 let, ki so televizijo gledali več kot dve uri na dan, v kasnejših letih razvili pomembne znake zdravstvenega tveganja. V raziskavi so ugotovili, da je – ne glede na druge dejavnike – 15 % primerov zvišanega holesterola, 17 % debelosti in 15 % slabega kardiovaskularnega stanja povezanih z gledanjem televizije mnogo let pred tem, ko so bili že odrasli. (Nuvak, M. 2012)

Možgani

Nuvak (2012) navaja, da prevladuje mnenje, da je igranje računalniških igrice bolj stimulatивно kot pasivno gledanje risank, dokazi pa kažejo, da je tudi interaktivna tehnologija povezana z omejeno nevrološko aktivnostjo. Študija, ki je primerjala razlike v možganskem pretoku krvi pri otrocih, ki so igrali računalniške igrice, in tistimi, ki so delali zelo preprosto, ponavljajoče se

seštevanje enomestnih števil, je odkrila, da so v primerjavi delovanja možganov pri računski stimulaciji računalniške igrice stimulirale le aktivnost v tistih delih možganov, ki so povezani z vidom in gibanjem. Enostavno seštevanje pa je aktiviralo celotno področje leve in desne možganske poloble, česar pri igranju računalniških igric ni bilo. Odkritje je Svetovno združenje nevrologov opisalo takole: računalniške igrice zavirajo proces razvoja frontalnega dela možganov in pri otrocih prizadenejo zmožnost nadzora asocialnih elementov obnašanja ... alarmantno je, da so računalniške igrice zavrle razvijajoči um (Kawashima, 2001).

Nuvak (2012) povzema, da je neka nova študija v medicinski reviji Pediatrics raziskovala vpliv nekajminutega gledanja risank na televiziji na intelektualne funkcije frontalnega dela možganov pri štiriletnikih. Te prefrontalne zmožnosti imenujemo otrokove zmožnosti delovanja, ki podpirajo ciljno vedenje, vključno s pozornostjo, delovnim spominom, zmožnostjo zadrževanja, reševanje problemov, samokontrole in odloga zadovoljitve. Zmožnost delovanja je tista, ki jo vedno bolj prepoznavajo kot ključ do pozitivnega socialnega in kognitivnega funkcioniranja in je močno povezana z uspehom v šoli. Ugotovili so, da ima le 9 minut gledanja risanke, kjer se vse dogaja zelo hitro, takojšnji negativni vpliv na zmožnost delovanja štiriletnikov ... česar bi se morali starši majhnih otrok zavedati. (Lillard Et Peterson 2011)

Nuvak (2012) povzema, da so pri mladoletnikih, ki preživijo prekomeren čas na internetu, nekateri jih imenujejo računalniški odvisniki, globoko v možganih odkrili mnoge strukturne spremembe. Trinajst raziskovalcev iz sedmih ustanov je odkrilo, da so bila mnoga področja v možganih teh mladostnikov manjša, pri nekaterih celo 10 do 20 odstotkov. Poleg tega se je zdelo, da se je površinska možganska snov krčila v skladu z dolžino internetne odvisnosti. Študija je tudi nakazovala, da bi to možgansko krčenje lahko imelo negativne učinke, kot je zmanjšano zadrževanje neprimerne obnašanja in zmanjšana usmerjenost k cilju (Yuan et al. 2011). Nova študija pa je še bolj natančna. Poroča o »zelo razširjenih redukcijah« v stanju in velikost možganih celic v »važnejših povezavah bele snovi ... v vseh delih možganov, vključno z orbito – frontalno belo snovjo ...« (Lin et al., 2012)

Motnja pozornosti

Nuvak (2012) povzema različne raziskave o zaslonski tehnologiji. Zaslonska tehnologija je povezana s spremembami v razvoju otrokovega sistema pozornosti. Raziskava z 2500 otroki, objavljena v reviji Pediatrics, je proučevala, ali je zgodnja izpostavljenost televiziji v kritičnem obdobju razvoja možganov lahko povezana s kasnejšimi motnjami pozornosti. Odgovor je pritrdilen. (Nuvak, M. 2012)

Čeprav je za ADHD-motnjo lahko delno kriva dednost, je bilo v mnogih desetletjih raziskovanja malo misli namenjenih potencialni pomembni vlogi, ki bi jo zgodnje otroške izkušnje lahko

imele na razvoj motnje pozornosti. Raziskovalci so se spraševali, ali obstaja povsod prisoten okoljski dejavnik, ki nekatere otroke navede k temu, da razvijejo ADHD. Ugotovili so, da je zgodnja izpostavljenost televiziji povezana z motnjami pozornosti v sedmem letu, ki je združljiva z diagnozo ADHD. Otroci, ki so gledali televizijo v prvem in tretjem letu starosti, so imeli pomembno povečan riziko, da se pri njih do sedmega leta razvije takšna motnja pozornosti. Za vsako uro gledana televizije se je za 9 odstotkov povečala motnja pozornosti. (Christakis et al., 2004)

Študija je zaključila: »Gledanje televizije v otroštvu je povezano z motnjami pozornosti v adolescenci, neodvisno od zgodnjih motenj pozornosti in drugih motenj. Ti rezultati podpirajo hipotezo, da lahko gledanje televizije v otroštvu vpliva na razvoj motenj pozornosti, ter nakazujejo, da so ti vplivi lahko dolgotrajni.« (Landhuis et al., 2007).

Druga raziskava otrok med 14. in 22. letom starosti je tudi zaključila, da je lahko pogosto gledanje televizije v času adolescence povezano z nevarnostjo, da se razvijejo: motnja pozornosti, učne težave in slabši dolgotrajni učni rezultati. Pri mladih, ki so pri povprečni starosti 14 let gledali televizijo eno ali več ur na dan, je bilo več nevarnosti, da slabo opravljajo domače naloge, imajo slab odnos do šole, slabe ocene in dolgoročen akademski neuspeh. Pri mladih, ki so televizijo gledali tri ali več ur na dan, pa je bilo za največ verjetnosti. Poleg tega so ti imeli veliko manj možnosti, da zaključijo visoko šolo. (Johnson et.al., 2007)

Nedavna longitudinalna študija, objavljena v reviji Pediatrics, je pri ocenjevanju pozornosti vključila izpostavljenost računalniškim igricam ter razširila starostni razpon na mladino od 8 do 24 let starosti. Vendar so bili rezultati nespremenjeni. Tako gledanje televizije kot igranje video igrice je povezano s porastom motenj pozornosti v otroštvu ... pozni adolescenci in zgodnji odraslosti ... Asociacije med zaslonsko tehnologijo in motnjami pozornosti so bile podobne, ne glede na tip tehnologije (televizija, video igrice) ali starost (srednje otroštvo ali pozna adolescenca/zgodnja odraslost). (Swing et al. 2010)

Multimedijsko delo

Predstava, da so otroci, ki odhajajo iz osnovne šole, vse bolj in bolj inteligentni ter sposobni, navaja (Nuvak 2012), je ob teh neprijetnih odkritjih prav tako postavljena pod vprašaj. Potem ko so raziskali določen obseg kognitivnega razvoja, so raziskovalci zaključili, da »danes 11-letnik zna toliko, kot je pred 30 leti znal 8- ali 9-letnik ...« Upad so delno pripisali vse večji uporabi računalniških igrice. Otroci, posebno fantje, se več igrajo v virtualnem svetu kot zunaj z orodjem in drugimi stvarmi ... (Shayer 2006).

Zdaj pa poročajo tudi o padcu zmožnosti razmišljanja na višjem nivoju med adolescenti: 14-letniki so danes na stopnji mišljenja 12-letnikov pred 30 leti. Polovico toliko 14-letnikov kaže

zdaj višji nivo (interpretativnega) mišljenja v nasprotju s hitrim (deskriptivnim) mišljenjem. Raziskovalci menijo, da se je vse v zadnjih 30 letih pospešilo. Gre za hitre reakcije, toda na bolj površinskem nivoju ... SMS-sporočila in računalniške igrice se tičejo bolj hitrosti in takojšnjih zadetkov kot pa globokega in detajlnega načina ravnanja z informacijami. (Shayer Et Ginsburg, 2009)

Učni uspeh

Nuvak (2012) navaja, da gledanje televizije pri otrocih do 3. leta starosti škodljivo vpliva na sposobnost učenja matematike, bralnega znanja in razumevanja v kasnejšem otroštvu. Zaradi gledanja televizije se umikajo vzgojne in igralne aktivnosti, lahko pa vidni in slušni učinek televizije dejansko vpliva na otroke hitro razvijajoče se možgane (Zimmermann and Christakis, 2005). Longitudinalna 26-letna študija, ki je sledila otrokom od rojstva, je zaključila, da je »gledanje televizije v otroštvu in adolescenci povezano s slabim učnim rezultatom do 26. leta starosti. Zgodnja izpostavljenost televiziji ima lahko dolgoročne posledice na učne rezultate in kasnejši socialno-ekonomski status ter blaginjo.« Avtorji opisujejo povezavo količinskega odziva med količino gledanja televizije in slabšanjem učnih rezultatov, kar ima »biološko verjetnost«. Občutni dolgoročni učinki so se pojavili celo pri tako imenovanih skromnih nivojih gledanja televizije: med eno in dvema urama na dan. Zaključili so tudi, da je splošna izobraževalna vrednost gledanja televizije nizka ... Ta odkritja nudijo le malo podpore hipotezi, da je majhna količina televizije koristna. (Hancox et al., 2005)

Kanadski raziskovalci so vodili raziskavo, ki je pregledovala tedensko izpostavljenost televiziji pri 29 in 53 mesecev starih otrocih in njihovo kasnejšo akademsko, psihološko in fizičnim počutjem pri desetih letih. Med mnogimi negativnimi asociacijami, ki so jih odkrili, da vsaka dodatna ura televizije pri 29 mesecih pomeni (mnogo let kasneje) 7 % in 6 % slabše sodelovanje v razredu in dosežke pri matematiki ... Višji nivo zgodnje izpostavljenosti televiziji pa napoveduje manj k cilju orientirano, vztrajno in avtonomno učenje v razredu... zgodnje izpostavljanje televiziji spodkopava pozornost ... bi lahko na koncu pospešilo nevarnost večje pasivnosti namesto aktivnosti v učnem procesu. (Pagani et al. 2010)

Gledanje ekranske tehnologije vodi v vse manj branja

Zgodnja izpostavljenost in vse več preživetega časa pred ekransko tehnologijo, navaja Nuvak (2013), je tesno povezana z znatnim upadanjem časa, ki ga ljudje redno preživljajo ob branju knjig (Childwise Monitor, 2008). Predšolski otroci preživijo trikrat več časa pred televizorjem ali računalnikom kot ob branju knjig; tisti pa, ki imajo ekran v svoji spalnici, imajo manj možnosti, da bi začeli kaj kmalu brati. Primerjalna študija otrok v 41 državah je odkrila, da je Anglija od

leta 2001 na lestvici mednarodne bralne pismenosti zdrsnila s 3. na 19. mesto. (PIRLS, 2007) Študija je odkrila, da več kot tretjina (37 %) desetletnikov v Angliji igra računalniške igrice več kot tri ure na dan, kar je eno največjih mednarodnih razmerij; in raziskovalci so našli povezavo med tem in slabšimi rezultati v branju ter pismenosti. Zanimivo, da so na splošen upad najbolj vplivali slabši rezultati pri boljših bralcih. Pregled britanske ustanove za nacionalno pismenost je pokazal, da tretjina otrok zdaj ne uživa v branju in se ji zdi dolgočasno. In manj kot polovica mladostnikov, starih od 9 do 14 let, je več kot enkrat na mesec brala leposlovje, omrežje je dosti bolj popularno. (National Literacy Trust 2010).

Socialna omrežja in akademski učinek

Nuvak (2013) navaja, da rezultati nedavne raziskave z naslovom Opis uporab Facebooka in akademski učinki verjetno niso bili presenetljivi: »Nobene povezave ni med trditvami učencev, da uporaba Facebooka ne vpliva na njihovo učenje, in našimi odkritji, ki kažejo na to, da imajo nižje ocene in preživijo manj časa ob učenju.« (Karpinski Et Duberstein, 2009). Podobna študija je odkrila, da tri četrtine uporabnikov Facebooka ni verjela, da čas, ki ga preživijo na internetni strani, vpliva na njihovo znanje. Pa vendar so bile ocene uporabnikov Facebooka 20 % nižje. (Kirschner Et Karpinski, 2010).

Sodelovanje med družinskimi člani

Nuvak (2013) še naprej povzema študije in raziskave. Študije na standfordski univerzi so vodile do teorije »nadomeščanja« uporabe interneta in raziskovalci to precej direktno povedo: »Na kratko: ne glede na to, kako merimo čas, preživet na internetu, in ne glede na to, za kateri tip socialne aktivnosti gre, čas preživet na internetu skrajšuje čas, ki ga preživimo v direktnem kontaktu drug z drugim. /.../ Ena ura na spletu skrajša v povprečju čas za direktne kontakte za štiriindvajset minut. »In ob vikendih...« to pomeni, da za vsako minuto, ki jo preživimo na spletu, preživimo 48 sekund manj časa z družinskimi člani ... Čas, ki ga preživimo doma na spletu, ima močan negativen vpliv na čas, ki ga preživimo z družinskimi član« (Nie 2001, 2003, 2005).

Raziskava na univerzi v Kaliforniji – Los Angeles, ki še vedno poteka, je odkrila, da se socialni razpad zdaj hitro povečuje, saj so medčloveško druženje na štiri oči nadomestila razmerja z ekranom (Campos et al., 2009). Vpliv večopravilnih orodij je eno najbolj dramatičnih področij sprememb, ki jih znanstveniki opisujejo kot »tista, ki precej pomembno vplivajo na odnose v družini« (Orchs, 2006). S tem, ko vedno več časa preživimo pred ekrani, je vsako posledično zmanjševanje v socialni interakciji povezano s fiziološkimi spremembami, skupaj s povečano bolehnostjo in umrljivostjo (Sigman, 2009).

Eno od mnogih poročil, ki so bila objavljena, je analiziralo druženje med družinskimi člani družin, kjer sta zaposlena oba starša, po tretji uri, ko pridejo otroci iz šole. Prišli so do nekaj zelo zanimivih odkritij. Merili so »neposredno bližino članov v domačem okolju«, in poročali, da »so se družinski člani redko zbrali skupaj v skupini. V povprečju so se vsi družinski člani tridesetih družin zbrali v domačem okolju le v 14,5 %. Pogostejše so bili posamezni člani v domačem okolju sami – povprečno od 30 % do 39 % primerov opazovanih obhodov.« Najbolj zgovorna statistika je pokazala, da so v skoraj 35 % primerov našli otroke same doma. Merili so tudi druge vrste distrakcije, kjer otroci zaradi zaposlenosti z drugimi aktivnostmi (npr. gledanje televizije, igranje video igrice, telefon) niso zaznali, da so se njihovi starši vrnili domov. In odkritja so postala še bolj neprijetna, ko so se starši, ki so jih otroci ob njihovem prihodu domov ignorirali ali njihovega prihoda sploh niso zaznali, v veliki meri obnašali enako. Visok nivo ignoriranja, na katerega so ob srečanju s svojo družino naleteli očetje, je bil osupljiv: » /.../ zavračanje je kazal vsaj en otrok v družini izmed dveh tretjin od devetindvajsetih snidenj otrok/oče/.../ Pri očetih je bilo več primerov zavračanja s strani vsaj enega otroka v družini (86 %) kot pri materah (44 %).« Iz medkulturnega opazovanja, kako se otroci pozdravijo s svojimi starši in drugimi, se znanstveniki v veliki meri strinjajo: »Ti zadnji izsledki so vredni posebne pozornosti. Sociologi že dolgo dokumentirajo skoraj univerzalen pojav pozitivnega obnašanja v obliki pozdravljanja takrat, ko se dve ali več oseb ponovno snidejo potem, ko so bili dalj časa narazen. Pozdravljanje prizna človekov prihod, status in pokaže pozitivne namene, ki vsepovsod pospešijo prehod v socialno druženje z drugimi.« Zaslonski mediji so to spremenili. (Campos et al., 2009)

Empatija

Čeprav mediji pogosto govorijo o tem, povzema Nuvak (2013), kako uporaba interneta in računalnika ljudem pomaga, da se hitro odločajo in filtrirajo velike količine informacij, pa nove raziskave ugotavljajo, da s tem lahko plačujemo visoko ceno pri socialnih in emocionalnih spretnostih, ki so pomembna za civilizirano obnašanje. Posebno se zdi, da je prišlo do zmanjšanja subtilnih zmožnosti zaznavanja nians v razpoloženju drugega. Študija delovanja možganov pri odraslih je pokazala, da možganski centri, povezani z empatijo, ob uporabi interneta niso pokazali praktično nikakršnega povečanega spodbujanja. »Mladi rastejo s to tehnologijo in njihovi možgani so bolj prilagodljivi, bolj plastični in spreminjajoči se kot pri odraslih ... Ko se možgani razvijajo in svojo osredotočenost prestavijo na veščine nove tehnologije, se odmikajo od osnovnih socialnih veščin«. (Small et al., 2009)

Raziskava, ki je bila objavljena v poročilih National Academy of Sciences (2009), je proučevala delovanje in razvoj možganov, ki je temelj značilnosti, kot je empatija. Znanstveniki so bili posebno pozorni na učinke elektronske tehnologije, ki zaznamuje digitalno dobo: »Hitrost in

vzporednost procesiranja informacij, ki zahtevajo pozornost, bi lahko zmanjšala pogostost polnega doživljanja takšnih čustev z možnimi negativnimi posledicami«. Eden avtorjev je razložil navzkrižje teh procesov s hitrostjo današnjih medijev: »Za nekatere vrste misli, posebno za moralno odločanje o socialnem in psihološkem stanju drugih, si moramo vzeti ustrezen čas za razmislek. Če se vse skupaj prehitro dogaja, človek morda nikoli ne bo v polnosti začutil psihološke situacije drugih« (immordino-Yang et al. 2009).

Nevroznanstveniki zdaj verjamejo, da so odkrili specializirane možganske celice, pravijo jim zrcalni nevroni, ki aktivirani dejansko omogočijo otrokom in mladim, da absorbirajo, oponašajo in integrirajo socialno vedenje. Verjamejo tudi, da tvorijo osnovo za to, da so otroci sposobni sprejeti stališče drugega. Otrokovi možgani imajo najbrž mnoge sisteme zrcalnih nevronov, ki se specializirajo za izvajanje in razumevanje ne le dejanj drugih, ampak tudi njihovega namena – socialni pomen njihovega obnašanja in njihovih emocij.

Pri ljudeh, ki imajo zelo visoko stopnjo empatije, so sistemi zrcalnih nevronov izrazito aktivni. Študija delovanja možganov pri desetletnikih, ki so opazovali in oponašali čustvene izraze in socialne veščine, je odkrila direktno povezavo med nivojem delovanja v otroških sistemih zrcalnih nevronov in »dvema določenima pokazateljema socialne funkcionalnosti pri pravilno razvijajočih se otrocih«: empatijo in socialnimi veščinami. V reviji *Neuroimage* znanstveniki poročajo, da sta opazovanje in oponašanje vsakodnevnih socialnih aktivnosti in sistema zrcalnih nevronov »lahko resnično pomembna za socialno delovanje v vsakdanjem življenju v času pravilnega človekovega razvoja«. Nič čudnega potem ni, da so te celice dobile svoja ljubkovalna imena, kot so nevroni empatije ali dalajlame. Zrcalni nevroni najbolj delujejo v resničnem življenju, ko so ljudje drug z drugim, navidezna resničnost in video posnetki so le bled nadomestek (Rezzolatti, 2008 ab; Umiltà et al., 2008; Pfeifer et al., 2008).

Današnji študentje na fakultetah se niso zmožni tako vživeti v drugega, kot so se tisti v osemdesetih in devetdesetih letih. Študija psihiatričnega oddelka Univerze v Michiganu in Univerze Rochester se je lotila metaanalize s primerjavo rezultatov dvainsedemdesetih različnih študij glede empatije, ki so se med letom 1979 in 2009 izvajale med skoraj 14.000 študenti. Rezultati so pokazali le malo laskavega za mlade: »Največji upad empatije so odkrili po letu 2000. Kot so izmerili s standardnimi testi za to osebno lastnost, imajo današnji študentje okoli 40 % nižjo stopnjo empatije kot njihovi kolegi pred dvajsetimi ali tridesetimi leti«.

Raziskovalci so iskali še drugo mnenje in v povezavah, toda ločenih analizah za podobno obdobje v nacionalnih tipičnih vzorcih za Ameriko odkrivali spremembe v prijaznosti ljudi do drugih, v pripravljenosti pomagati. Mnogi ljudje menijo, da je sedanja generacija študentov, generacija jaz, ena najbolj egocentričnih, narcisoidnih, tekmovalnih, samozavestnih in individualističnih v moderni zgodovini ... Ni presenetljivo, da to rastoče poudarjanje sebe

spremlja odgovarjajoče razvrednotenje drugih.

Ko so iskali krivca za pomanjkanje empatije, so ponovno ugotovili vpliv elektronskih medijev. Preiskovalci verjamejo, da bi lahko bilo samo povečanje izpostavljenosti otrok in mladoletnikov medijem v tem času zelo pomemben faktor. Opazili so, da je povprečen Američan danes v primerjavi z Američanom pred tridesetimi leti zdaj izpostavljen trikrat večjemu številu informacij, ki niso povezane z njegovim delom.

Študija Univerze v Michiganu je zaključila, da lahko povečanje količine medijev igra tudi pomembno vlogo v upadu empatije. Lahkotnost sklepanja »prijateljstev« na internetu bi lahko vplivala na ljudi, da bi se z večjo verjetnostjo, ko se jim ne da več odzivati na težave drugih, preprosto izklopili. »Elektronski mediji so prav tako prispevali k družbenemu okolju, ki onemogoča, da bi se ustavili in prisluhnili nekomu, ki potrebuje nekaj naklonjenosti« (Konrath et al. 2010a, b; 2011).

Medijska kompetenca

Kot pravi v svojem predavanju Buermann, pedagoški svetovalec za medije v Berlinu, živimo v času medijev, vsi smo zrasli z mediji. Kako pomagamo otrokom, da razvijajo kompetenco z mediji? Danes smo podvrženi vplivom zasvojenosti z mediji, računalniškim igriscam itd.

Tako pravi še naprej, da mladostniki, stari enajst, dvanajst, trinajst let, prakticirajo »sextanje/slikajo se goli, potem pa te fotografije pošiljajo svojim prijateljem.« Zgodila se je velika sprememba v času, srečujemo se z učinki medijev na otroka. Začne se že pri zelo majhnih. Tako dejanje otroka lahko zaznamuje za dolgo časa. Najbolj še v najstniškem obdobju, ko je še posebej občutljiv. Te fotografije lahko zelo hitro preplavijo splet. Otrok tega zagotovo ni želel, še manj pa je to predvideval.

Govori tudi o tem, da je njegova generacija odraščala v času, ko je bil v hiši en telefon, ki je bil stacioniran na enem mestu. Odrasli so imeli možnost kontrole nad pogovori otrok. Televizija pred štiridesetimi leti, tj. v njihovi mladosti, ni bila samoumevna naprava, ki jo ima doma vsaka družina. V marsikateri družini televizorja še ni bilo. Ostali, ki so to možnost imeli, so gledali črno bele slike, en program, ki je trajal do polnoči, potem pa je na televizorju pričelo snežiti. Da je televizor deloval, je bilo treba pritisniti gumb na televizorju, za zmanjšanje jakosti je bil gumb na televizorju, ni bilo daljinskega upravljanja. To pomeni, da je bilo treba za vsako željeno spremembo vstati in v to vložiti nekaj energije. Danes je samo slovenskih programov okoli dvajset in ti se vrtijo neprekinjeno štiriindvajset ur dnevno. Program se nikoli ne konča. Televizor upravljamo z daljinskim vodenjem iz udobnega naslanjača, kjer lahko obtičimo tudi ure in ure.

Zadnjih dvajset let so nastopile velike, občutne in vidne spremembe, pravi Buermann. Na

internetu preko satelita lahko gledamo vse. Dogajanja po celem svetu.

Primerja razliko o poročanju medijev. Včasih se v časopisih skoraj niso pojavljale fotografije. Prisoten je bil zapis o nekem dogodku. Danes pa večji del poročanja zasedejo fotografije, ki prikazujejo razdejanja, kri, trupla. Vse to se je dogajalo tudi včasih, le da je bilo poročanje o teh dogodkih na drugem nivoju. Sedaj gledalce pritegnejo le še grozote in krvavi prizori. Z dnevnim gledanjem teh prizorov se tega navadimo. Ti dogodki nas ne presenečajo.

Potem se še sprašuje o tem, katere sposobnosti bi morali imeti razvite kot odrasli, da bi lahko ocenili, kaj na nas učinkuje pozitivno in kaj ne? Kako bo vse to vplivalo na otroka v določenem razvojnem obdobju?

Povsod visijo jambo plakati. Ti plakati niso namenjeni otrokom. Tudi, če imamo občutek, da na nas in na otroka to ne naredi nobenega vtisa, se moramo zavedati, da se slike vtisnejo na nezavedno raven.

Buermann govori tudi o tem, kako se je včasih pri filmu videlo, da je posnet v studiu, da slike niso resnične. Danes pa se je tehnika razvila do te popolnosti, da ni več občutka, da to ni resnično življenje, da je to kreacija uma, ki z realnostjo nima povezave. Pri teh nedodelanih slikah je domišljija vsakega posameznika še vedno lahko ustvarjala. Včasih so bile čarovnice na narisanih metlah. Danes pa so metle prave in čarovnice so resnični otroci, ki so povrh vsega še računalniško obdelani. Je to resnica realnega sveta, tukaj in zdaj? Kako to doživlja otrok, ki še ni sposoben tega predelati? Herry Potter?

Buermann pravi, naj se vprašamo, ali to našemu otroku koristi. Odrasli rečemo, da je to računalniška animacija. Pa niti ne vemo, kako v resnici nastane film. Ta premik v količini in kakovosti je tako velik, da ni več moč zaznati, da stvari niso resnične. Pri vsem tem je najbolj zaskrbljujoče to, da so ciljna skupina seveda otroci, ki še nimajo slike o resničnem. Včasih, še deset let nazaj, je bil en sam otroški program, in sicer Živ Žav, in še to enkrat tedensko. Danes so programi za otroke štiriindvajset ur na dan. Pepelka je bila vsako leto na sporedu za božič. Ta je primerna za otroke od šestega leta starosti. Oddaj za otroke, mlajše od sedem let, ni bilo. Včasih je bil mejnik, da si lahko nekaj gledal, vstop v šolo, to je bilo nepisano pravilo.

Velik preboj se je zgodil leta 1997 s Telebajski. Zasnovala jih je Anna Wood in to je bil tri leta največji izvoz. Izhajala je iz tega – kako držati otroke pri miru? Seveda je rešitev gledanje televizorja. Tako so otroci že pri treh letih začeli intenzivno gledati televizor. Priporočali pa so, da je dobra oddaja že za šestmesečne dojenčke, saj ti že sedijo.

Še naprej pravi, da se je leta 2006 zgodila naslednja prelomnica, in sicer z otroškim TV-programom (Baby TV). Oddaja prihaja iz Izraela. Program je bil mišljen za otroke od dneva, ko so rojeni. Npr. 30 minut, posnetih z valovi morja in zraven Mozart, dvajset minut, ko se muca igra s klobko volne. Toda, zakaj iz Izraela? Odkar je sodobna »bombna vojna« (od španske

državljanske vojne naprej) prisilila ljudi, da so se umaknili v bunkerje, so jih načrtovali za v bunkerje. Če otrok tam joka, je grozno. Tako so jih s TV »pomirjali, zamotili«. TV je tako naredila programe.

Danes so ciljna skupina medijev otroci, pravi Buermann in ti vedno bolj zgodaj pridejo v stik z mediji. Že šestinštirideset odstotkov otrok ima svoj televizor v svoji sobi. V zadnjih letih so se zgodile tri poglobitve stvari, in sicer sprememba v kakovosti, količini in to, da so ciljna skupina postali otroci. Do sredine osemdesetih let se je družina zbrala pred televizorjem, si skupaj pogledala enako oddajo in se kasneje o tem pogovarjala. Danes vsak v družini gleda svoj ekran, v svojem prostoru.

Če otrok dobi tisto, kar je njegovi starosti in njegovemu razvoju primerno, ne bo težav, pravi Buermann.

Buermann navede primer, ki nazorno pove, kako slike delujejo. Rollingova, avtorica Harryja Potterja, je v knjigah Harryja opisovala z bujnimi lasmi. Potem pa je prišlo do dogovora za snemanje filmov po njenih knjigah. Glavni poslovni partner pri snemanju je bil LEGO. Le-ta je odločil, da Harry ne more imeti tako bujne pričeske kot v knjigah in to spremenil. Rollingova je do prvega izida filma napisala pet delov knjige in v vseh delih ima Harry bujne lase. Takoj, ko predvajali film Harryja, Rollingova ni zmogla več ostati v svojem domišljjskem svetu. V vseh naslednjih knjigah ima Harry tako pričesko kot v filmu. Slike so nanjo naredile tako močan vtis na nezavednem, da tudi ona, s tako močno domišljijo ni mogla le-te ohraniti.

Buermann pravi, da je njegova devetletna hči zelo malo gledala televizor. Si je pa zaželela včasih pogledati oddajo o živalih. Starši pogosto rečejo, da njihovi otroci ne gledajo nič neprimerne, da je večinoma to le kakšna oddaja o živalih. Buermann je izbral oddajo in si jo prej pogledal sam. Preden sta si oddajo skupaj pogledala, je hčerko peljal v gozd, tri dni zapored sta sedela na lovski opazovalnici in čakala, kaj se bo zgodilo, koliko živali bosta lahko videla v naravi. Prvi dan sta videla miš, ptice. Drugi in tretji dan pa sta lahko opazovala le ptice. Drugih živali ni bilo videti. V oddaji pa so bili jazbec, lisica z majhnimi lisičkami in krastača. Film sta si po treh dneh nato skupaj pogledala. Hčerka je oddajo gledala z zanimanjem, na koncu pa je takoj sledilo vprašanje, koliko časa je moral gospod hoditi v gozd, da je posnel vse to. Pomembno je, kako si stvari sledijo. Lahko se zgodi, da otrok, ko gleda oddaje, kjer lahko vidi toliko živali naenkrat, ne želi več v gozd, saj se mu njegov gozd zdi prazen in dolgočasen. Če pa otroku pokažemo stvari v pravem vrstnem redu, jih lahko razume.

Potem navede primer o mečevanju. Kako lahko vidimo mečevanje v filmu Vojna zvezd – pričeske se ne pokvarijo, mečevalec ni utrujen ... Kako zgleda mečevanje v resničnem, realnem svetu? Meč je težak, zanj potrebuješ moč, se oznojiš, hitro postaneš utrujen. To lahko otrok doživi na Srednjeveških dnevih. Tam lahko sam poskuša zavihetati meč. Vse, kar bom kasneje v

življenju srečal, bom primerjal s tem, kar sem resnično doživel. Pomembna je prva izkušnja in prvi vtis, pravi Buermann.

Buermann pravi, da so kot otroci živeli analogno otroštvo. Kaznovali so jih s tem, da so morali ostati doma, zaprti v prostoru. Danes otroci vse to doživljajo obratno. Kazen je, če morajo ven, na primer v gozd.

Buermann pove še nekaj primerov o izkušnjah, prvih vtisih, ki jih dobimo in na njih gradimo.

Posodo danes pomiva pomivalni stroj. Kako to lahko napraviš s svojimi rokami? Koliko truda vložiš v to? Seveda to ne pomeni, da nam raba pomivalnega stroja škodi, ravno nasprotno: tehnika, ki nam je na voljo in nas lahko razbremeni, je dobrodošla.

Vedno več turistov hodi po mestu s telefonom, na katerem imajo navigacijo. Gledajo v telefone in sledijo. Ne zanašajo se več na svojo orientacijo. Ne privoščijo si pogledov naokoli. Težko jim je vprašati koga za pot ...

Ko se otroci peljejo v zastarelem avtu, na zadnjih vratih ne najdejo gumba za odpiranje okna. Pritiskajo in pritiskajo. Nihče niti ne pomisli, da pa je mogoče ročka na vratih namenjena temu. Ni izkušnje, ni domišljije. Te prve izkušnje so pomembne v zgodnjem otroštvu. Otroci naj imajo čim več realnih izkušenj.

Svet postaja vse bolj virtualen. Vse več je zasvojenosti z igricami, računalniki ... Gre za vprašanje kvalitete, ko nisem povezan z internetom. Ko se zmorem, znam s človekom pogovarjati še o čem drugem kot o internetu, igricah ... Danes obstajajo različne zasvojenosti z mediji. Gre za bolezenski odnos med realnim svetom in virtualnim svetom. Primer je lahko Facebook, ko imamo tam petsto prijateljev, v realnem svetu pa nismo sposobni človeku gledati v oči. Nujna je preventiva.

Buermann tako pravi, da moramo otroke v otroštvu zasidrati v realnosti. Tako bodo lahko svoje izkušnje v življenju primerjali z realnostjo in ne obratno. Pravi, da otroke, ki preveč gledajo televizijo in so veliko časa izpostavljeni tudi drugim medijem, ni težko prepoznati. Navede primer, ko v šestem razredu obravnavajo Vikinge. Tisti, ki je v resnici videl vikinško ladjo, ga ta tematika fascinira, spremlja jo z vso pozornostjo. Tisti, ki pa je ladjo videl le v filmu, mu je zelo hitro dolgočasno. Tako lahko opaziš, kakšne predizkušnje ima otrok. To lahko opazimo tudi pri pripovedovanju pravlјice. Če je otrok že slišal pravlјico, bo popravil vsako besedo, ki ni prav izrečena.

Buermann pravi, da so otroci v preteklem stoletju vedeli, da pokvarjene čevlje neseš k čevljarju. Vedeli so, da je kovač tisti, ki skuje ograjo. Danes so te stvari za otroke abstraktne. Ta izkušnja, kako nek izdelek nastane, je za realen svet nujna. Tukaj ne gre zato, da bi vsi nosili čevlje, narejene pri čevljarju. Gre za to, da otrok dobi informacijo, sliko, kakšno delo čevljar opravlja, koliko časa potrebuje, da nastane par čevljev. Tudi priprave na prvo peko kruha in potem peka

kruha, ko otrok vidi, iz česa in kako v resnici kruh nastane. Žemlje ne rastejo na drevesu. Potrebno je veliko dela in volje, da pride kruh na mizo.

V današnjih pogovorih se pogosto razpravlja o globalizaciji. Otroci z Vzhoda delajo čevlje ali pa jih izdelujejo roboti na tekočem traku, ki naredijo na tisoče čevljev. Mlad človek bo imel drugačen odnos do stroja, do človeka, do čevljev. Otroke je treba peljati k rokodelcem. Tam imajo možnost videti, kako stvari nastajajo. Prva izkušnja je pomembna. Naj sami operejo krožnike, da se bodo kasneje lahko veselili pomivalnega stroja, kot smo se ga mi. Naj ne bodo stvari same po sebi umevne, še dodaja Buermann.

Buermann navaja, kje otrok lahko dobi izkušnjo za socialne kompetence. Največ preko konfliktov, preko opazovanja. Le-te dobimo na dvorišču, igrišču, doma ... Danes je vedno več edincev in enostarševskih zvez. Poleg tega je dejstvo še, da danes otroci ne preživljajo več svojega prostega časa zunaj na prostem s prijatelji, temveč doma zaprti. Komunicirajo preko računalnikov, telefonov. Tablico poseduje že veliko zelo majhnih otrok, govorimo tudi o tri- in štiriletnikih, z njo pa lahko razpolagajo štiriindvajset ur na dan. Če želimo, da se otrok razvije v zdravo osebo, potrebuje socialne kompetence in primerne izkušnje. Včasih so vse te izkušnje pridobivali med sorojenci in zunaj na dvorišču.

Buermann pravi, da ko smo budni, sta vid in prostor usklajena. Gibanje, občutek za prostor in vid se skladajo, telo se giba v sozvočju med gibom in prostorom. Na ekranu pa je vse fiksirano. Z očmi vidimo neverjetno gibanje, mi pa smo pri miru. Vid in čut za prostor se ne ujemata.

Znano je, da imamo prvo obliko organov določeno z genetiko. Ne pa možganov. Vse ključne celice so ob rojstvu že prisotne. Gre za rast možganov in povezave. Različna področja v možganih imajo različne povezave. Največja gostota sinaps je pri treh letih. Ena celica se poveže z drugimi tisočkrat. Leva in desna polovica možganov sta ločeni. Če te sinapse stimuliramo, se razvijajo. Med njimi nastanejo »avtoceste«. Poveča se elektrokemična proizvodnja. Sinapse, ki niso povezane, pa odmrejo. Nazadnje se razvije frontalni korteks. Razvojno okno se zapre do desetega leta in te ostanejo za celo življenje. Ostalih ni. Če s čuti nekaj zaznamo, takrat naredimo povezavo. Gre za naše misli in občutke, ki oblikujejo možgane in ne obratno. Danes lahko možganske dejavnosti merimo, jih vidimo. Sinapse, ki jih vedno znova spodbujamo, ostanejo, ostale odmrejo. To je odraz človekovega življenja, ki se razvija do desetega leta, pravi Buermann.

Tako pove o eksperimentu, ko otrokom od štirinajstega leta dalje pokažemo sliko. Vstanemo in naredimo tri korake. Na osnovi tega, kar se zgodi v možganih, lahko presodimo, ali je ta človek v otroštvu videl preveč gibljivih slik ali ne. Takoj se opazi razlika. Pri zdravem, razvitem človeku, kjer gibanje vidimo, nima tega dražljaja v centru. Vedno več pa je mladih, ki imajo

skoraj le še dražljaje v vidnem centru, kar pomeni, da so sinapse med centrom za vid in gibanje odmrle in ni možnosti, da bi se še kdaj vzpostavile. Možgani so odraz našega življenja. Gre za to, da prizadeti te sposobnosti ne bo imel. Tudi center za ravnotežje se na ta način ne more dobro razviti. Marsikateri otrok se ne more naučiti voziti s kolesom. Za dobro ravnotežje se mora vid nečesa oprijeti. Jasna povezava je med vidom in ravnotežjem. Otroci, ki se rodijo slepi, ne morejo stati na eni nogi.

Razvojno okno se zapre pri desetih letih. Zrelost za šolo preizkusimo tudi tako, da pri otroku preverimo, ali lahko stoji in skače po eni nogi. Z izbiro neustrezne vsebine in količine medijev povzročamo škodo, še posebej pred desetim letom starosti, še pove Buermann.

Buermann govori o nepravilni drži, ki je posledica prevelike uporabe medijev. Otroci in mladostniki pridobijo ukrivljeno držo, sključenost ... Okostje in mišice so prizadete. Ob preizkusu, ko otrok stoji z odprtimi očmi in je njegova drža pokončna, se v trenutku, ko zapre oči otrok, ki je prekomerno izpostavljen medijem, sesede vase in premakne naprej. Ni se sposoben držati pokonci, kot to lahko drži otrok, ki medijem ni izpostavljen prekomerno.

Pove tudi, da majhni otroci ne zmorejo filma, ki so ga gledali, obnoviti kronološko. Njihovo pripovedovanje je subjektivno. Pripovedujejo in opisujejo neko sceno, ki je na njih naredila najmočnejši vtis, te scene pa niso sposobni vključiti v celoten film ali risanko. Prav je, da si kot odrasli film pogledamo in vidimo, kaj je tisto, kar se otroka v resnici dotakne.

Pove tudi, da otroci, ki veliko časa preživijo ob medijih, začnejo risati risbo v nekem kotu. Slika je v glavi že izdelana, ampak je ne zmorejo predelati skozi celotno telo. Pride do frustracije, saj ne zmorejo narisati prav takšne slike, kot je slika v njihovi glavi. Figure so običajno predimenzionirane.

Čeprav je otrok veliko izpostavljen medijem, ne bo organsko poškodovan, če bo deležen zadosti igre in gibanja.

Otrokom moramo prisluhniti, jih opazovati. Tako lahko ugotovimo, da obstajajo tudi razlike med spoloma. Fantje se bolj zanimajo za računalniške igrice, internet in zbiranje informacij. Deklice so bolj prisotne na socialnih omrežjih, nakupovanjih, zmenki, še pravi Buermann.

Buermann govori tudi o videoigricah. Kaj naredim, da bom v neki igrici najboljši? Bistvo je, da toliko časa vadim, da bodo moji prsti najhitrejši. V trenutku, ko bom začel še razmišljati, se moja hitrost zmanjša in izgubim. To pomeni, da otrok, ki manj razmišlja, bo bolj vesel, saj je njegov moto zmagati v igri. Vse igralne igre delujejo na permanentno – na nagradi. Za nič si nagrajen. To vodi v zasvojenost. Gre za iluzijo o uspehu, da si nekaj dosegel. Resnica in realnost pa sta drugačni. Otrok, ki je začetnik na igricah s konzolo, se z le-to giblje, skuša s telesom slediti dogajanju na ekranu. Ko pa opazujemo otroka profesionalca na konzoli, pa lahko opazimo, da je drža sključena, nepremična. Premikajo se samo roke in prsti.

Otroci do sedmega leta starosti pa so bitja volje in gibanja.

Tehnika je tu naredila korak k abstrakciji.

Zakovitosti medijev:

- ko je medij dopolnilo, predstavlja širjenje obzorij;
- ko pa je medij nadomestilo, predstavlja oviro človeške sposobnosti.

Nadaljuje s percepcijo do fotoaparata. Kdaj si dobil svoj prvi fotoaparat?

Pri štirinajstih letih si ga je izposodil od očeta. Fotografije so bile drage. Slike si včasih nesel razvit fotografu, zato si bil zelo previden, kaj si posnel na film. »Selfiji« v tem času niso obstajali. Obstajala je socialna kontrola, ki je delovala. Danes tega ni. Današnji otroci so najbolj dokumentirana bitja na svetu. Še preden se rodi, lahko starši dobijo film in sliko z ultrazvoka. Včasih je bil neposreden odnos do predmeta (kdaj in kaj nekdo slika), film se je dalo napeti, obstajali so objektivni, razlikovala sta se fotografija in film. Danes gledamo v zaslon. Naše oko ne gleda več osebe, predmeta, ki ga želi fotografirati. Otroci so danes stalno fotografirani – od rojstva dalje. Otroke stalno pozivamo k poziranju, nasmeškom. In potem narejeno fotografijo takoj delimo z njimi na aparatu. S tem odraščajo in jim je fotografiranje navadno, vsakdanje. Včasih so fotografije nastajale ob posebnih priložnostih, ne vsak dan, pravi Buermann.

Po rubikonu, pravi Buermann, po devetih letih se zgodi preobrat. Pred to starostjo otroci še ne razmišljajo, kako izgledajo. Danes pa otroci pozirajo že od tretjega leta naprej. Gre za vzgojo egocentrizma. Fotografije otrokom jemljejo integriteto. Gre za število prijateljev na FB, več kot jih ima, bolj je priljubljen. Vsepovsod je preveč fotografij. Fotografije na mobilnem telefonu, na ekranu računalnika, pri tetah, stricah itd. Otroku se zdi normalno, da se njegova fotografija povsod pojavlja, pove Buermann.

V nadaljevanju Buermann govori o času pubertete. Otrok se čez noč prebudi v puberteti. Začne se odkrivati. Pojavi se kljubovanje. Ta je potrebna za osamosvojitve. Prevzemajo neke osebnosti, ki pa še niso njihove. Prelevijo se v metalce, v nekaj, kar staršem zagotovo ni všeč. V tem obdobju so zelo odvisni od mnenja drugih. Pomembno jim je, koliko »všečkov« imajo. Takrat se porajajo neverjetne ideje o fotografiranju, da zbudijo čim več pozornosti. Če je otrok opremljen s socialno kompetenco, bo vedel, kako uporabljati medije, da si ne bo škodoval.

Ni ves medijski svet nevaren. Moramo pa poznati pasti in posledice in jih preprečevati. Pomembno je, da starši zdržijo, ko gledajo, kako se njihov otrok dolgočasi. Prišel bo čas, da postane kreativen, pove Buermann.

2. PROBLEM

V času študija sem prostovoljno delo opravljala na CSD-ju, v društvu Odnos, in sicer na šoli s posebnimi potrebami Poldeta Stražišarja, v varni hiši Kresnička. Vedno sem delala z otroki, mlajšimi, starejšimi. Nudila sem jim učno pomoč, se z njimi pogovarjala, odkrivala njihovo kulturo, saj so nekateri prihajali iz predelov bivše Jugoslavije, organizirala razne delavnice, športne aktivnosti ... Imela pa sem možnost spoznati nekatere od staršev in z njimi vzpostavila tudi pristen odnos in na ta način še lažje delala z njihovimi otroki, saj sem poznala dinamiko družine in njihove potrebe.

Kasneje sem imela priložnost spoznati waldorfsko pedagogiko in delo waldorfskih vzgojiteljic. Razmišljala sem, kaj bi bilo tisto, kar bi rada raziskovala na tem področju oziroma v povezavi z waldorfsko pedagogiko. Po daljšem premisleku in menjavanju tem sem prišla do zaključka, da so to mediji in delo z otroki v waldorfskem vrtcu.

2.1 RAZISKOVALNO VPRAŠANJE

Glede na vsa moja opazovanja in razmišljanja sem želela v diplomski nalogi raziskati in poiskati odgovor na vprašanje:

- Katere medije uporabljajo vzgojiteljice v waldorfskem vrtcu in kakšen je odziv otrok na te medije?

Odgovor sem iskala s pomočjo podvprašanj:

- Kaj opazate pri prosti igri pri otroku?
- S katerimi igračami se otrok rad igra?
- Kako sodeluje pri umetniških dejavnostih?
- Kako se otrok počuti zunaj v naravi?
- Kakšne so socialne veščine otrok?
- Kakšen je njegov ritem?
- Kako poteka sodelovanje s starši?
- Kaj opazate pri drugih vodenih dejavnostih?

3. METODOLOGIJA

3.1 VRSTA RAZISKAVE

Raziskava, ki sem jo opravila, je kvalitativna. To je raziskava, pri kateri osnovno izkustveno gradivo, zbrano v raziskovalnem procesu, sestavljajo besedni opisi ali pripovedi in v kateri je to gradivo tudi obdelano in analizirano na beseden način, brez uporabe merskih postopkov, ki dajo števila, in brez operacij nad števili (Mesec 1998: 26).

V svoji raziskavi sem zbirala odgovore, ki sem jih pridobila z intervjuji, opravljenimi z vzgojiteljicami v waldorfskih vrtcih, in so se nanašali na raziskovalno vprašanje.

3.2 MERSKI INSTRUMENTI IN VIRI PODATKOV

Za merski instrument sem uporabila vodilo oziroma smernice za intervju. Kot obliko spraševanja pa delno strukturiran intervju ali drugače imenovan odprti intervju, v katerem ne uporabljamo vnaprej do potankosti pripravljenega vprašalnika, ampak zgolj vodilo ali predlogo za intervju (Mesec 98: 80).

Opravila sem šest intervjujev, in sicer z waldorfskimi vzgojiteljicami iz različnih predelov Slovenije, in en intervju z vzgojiteljico iz Avstrije. Moje smernice so obsegale petnajst vprašanj s podvprašanji. Intervju sem želela voditi po sklopih, po vrstnem redu. Vodila sem odprt intervju. Pri vseh intervjujih se je izkazalo, da je to nemogoče, ker sogovornice v določenih odgovorih odgovorijo še na drugo vprašanje iz drugega sklopa in se o določeni tematiki bolj razgovorijo in tako hitro preideš na drug sklop vprašanj. Potrebovala sem močno pozornost, da sem intervju vodila tako, da sem na koncu dobila vse želene odgovore. Tako sem sogovornice na začetku prosila, naj pri vsakem odgovoru povedo vse tisto, kar se jim zdi pomembno pri zastavljenem vprašanju.

Podatke sem zbrala v šestih enotah waldorfskih vrtcev. Enega v Mariboru, dva v Ljubljani, enega na Primorskem, enega na Gorenjskem, enega v Avstriji, in sicer v Beljaku.

3.3 POPULACIJA

V populacijo raziskave je zajetih sedem vzgojiteljic, ki delajo v različnih waldorfskih vrtcih po Sloveniji in ena v Avstriji. Vse vzgojiteljice imajo opravljeno waldorfsko specializacijo. Izobraževanje traja tri leta.

3.4 ZBIRANJE PODATKOV

Podatke sem z delno strukturiranimi intervjuji opravila v času od petnajstega do sedemindvajsetega februarja 2016. Prvi intervju sem opravila petnajstega februarja, in sicer z vzgojiteljico iz Beljaka, ki je prišla na obisk v Slovenijo, v waldorfski vrtec v Radovljico. Drugi intervju sem opravila sedemnajstega februarja v Ljubljani, tretjega devetnajstega februarja v Mariboru, četrtega v Radovljici dvaindvajsetega februarja, petega v Ljubljani štiriindvajsetega februarja, šestega na Primorskem v Bukovici, in sicer šestindvajsetega februarja, sedmega pa sedemindvajsetega februarja v Kranju.

Za posamezen intervju sem se dogovorila po elektronski pošti ali po telefonu. Vsem sem predhodno po elektronski pošti poslala ključna vprašanja, tako da so vse vprašane vedele, o čem bom spraševala. Intervju s posamezno vzgojiteljico v posamezni enoti je trajal približno eno uro. Pri tistih, ki pa so si vzele več časa in odgovorile bolj poglobljeno, pa skoraj dve uri. Imela sem tudi možnost, da sem naknadno po elektronski pošti poslala še dodatno vprašanje, ki se mi je pojavilo ob analiziranju odgovorov, tako, da sem dobila željene podatke.

Intervjuje sem snemala s snemalnikom. Večina vzgojiteljic je želela ostati anonimnih. Tako sem se odločila, da intervjuje označim z V1, V2, V3 in tako naprej do V7. Črka V pomeni vzgojiteljica, številka pa je zaporedje intervjuja.

3.5 OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV

Obdelavo podatkov, intervjujev sem opravila kvalitativno. Intervjuje, ki sem jih posnela, sem poslušala, nato pa sem jih zapisala v program Microsoft Word.

Vse intervjuje sem stiskala in pregledala, ali sem pri vseh vprašanih dobila odgovore na vprašanja, ki so se mi zdela ključna. Ker sem ugotovila, da mi nekatere od vprašanih niso vsega odgovorile, sem le-te prosila, da mi po elektronski pošti odgovorijo še na ta vprašanja. Tako sem pri vsaki dobila vse tiste odgovore, ki sem jih res potrebovala za nadaljnje delo. Vse odgovore sem potem označila in jih razvrstila po vrsti. Pri vseh odgovorih sem podčrtala pomembne stavke, ki se nanašajo na moje raziskovalno vprašanje. Na podlagi vseh teh podčrtanih stavkov sem se odločila za pet vprašanj, na katere sem potem odgovore poiskala v intervjujih. Odgovore na ključna vprašanja sem iskala tudi v odgovorih, ki se ne nanašajo direktno samo na ta vprašanja, saj so vzgojiteljice v enem vprašanju tematiko pogledale z različnih zornih kotov in tako dale še dodatne odgovore in poglede na vprašano. Vsak odgovor na določeno vprašanje sem označila s svojo barvo markerja.

4. REZULTATI IN RAZPRAVA

Raziskovalno vprašanje, ki sem si ga zastavila v diplomski nalogi je torej:

Katere medije uporabljajo vzgojiteljice v waldorfskem vrtcu in kakšen je odziv otrok na te medije?

Pri iskanju odgovorov na moje vprašanje sem se osredotočila predvsem na vprašanja, ki se nanašajo na opazovanje proste igre, sodelovanje pri vodenih dejavnostih, igro in gibanje na prostem, socialne veščine otrok ter sodelovanje s starši. Rezultate in razpravo sem razdelila na teh pet sklopov.

4.1 OPAZOVANJE PROSTE IGRE

Vzgojiteljice se trudijo, da bi otroci imeli na voljo zadosti časa za prosto igro, tako da bi vsak izmed otrok lahko vstopil v igro, tudi tisti, ki potrebujejo več časa. Pravijo, da je v waldorfskem vrtcu največ časa posvečenega prav prosti igri. Vzgojiteljice pri tem, ko opazujejo prosto igro, opravljajo neko delo, tako da se jim otroci vedno lahko pridružijo.

Pri vseh vprašanih vzgojiteljicah ugotavljam, da so s prosto igro otrok zadovoljne. Vse ugotavljajo, da imajo otroci zelo razvito domišljijo, ki jim pomaga pri njihovem kreiranju. Tako otroci v vrtcih, kjer so jim na voljo nedodelane igrače in naravni materiali (hlodi, svileni prtički, volnene krpice, bombažne rjuhe, školjke, storži ...), ustvarjajo in kreirajo svet, ki je večinoma povezan z realnostjo. Gradijo hiše, ki imajo okna, vrata, dimnike, sestavijo si avto, ki jih odpelje na morje, kjer bodo plavali. Pripravljajo rojstnodnevne zabave, prav takšne, kot jih imajo tudi v vrtcu.

Ena od vzgojiteljic pove, da otroci sami pripravijo lutkovne pravljice, po pravljicah, ki jih poslušajo v vrtcu, in povabijo otroke in vzgojiteljico k poslušanju. Vse to naredijo iz materialov, ki so jim na voljo v vrtcu.

Na podlagi zbranih intervjujev ugotavljam, da se v vsaki enoti waldorfskega vrtca vzgojiteljice srečujejo s situacijami v prosti igri, ko morajo posegati. Npr. ko se otroci igrajo in posnemajo mucke in kužke, v igralni sobi postane glasno in vse mijavka in laja. Takrat vzgojiteljica pravi, da pristopi v igro in otroke povpraša, če imajo kliniko za živali, in tako se zgodi preobrat, si razdelijo vloge zdravnikov, lastnikov živali. Živali nahranijo, jih peljejo na sprehod ...

V igro posegajo tudi tako, da otroka, ki se trenutno v igri ne znajde, vzgojiteljica prosi, da ji pomaga pri nekem opravilu, za katerega ve, da ga ima otrok rad. Tako fanta, ki rad dela z

orodjem, prosi, da ji privijači držalo na omari.

Ena od vzgojiteljic pravi, da v situaciji, ko vsi želijo igrati isto vlogo in se ob tem prepirajo, enostavno vstopi sama v igro z neko novo vlogo, ki je v kontekstu igre otrok. Tako navaja situacijo, ko so vsi otroci želeli biti mlinarji in se niso o tem mogli dogovoriti, ona je vstopila v igro kot kmet, ki mora žito še požeti, omlatiti in ga odpeljati v mlin. Pravi, da otroci hitro posnemajo in prevzamejo vloge in dela, ki jih ponuja ona s svojo lastno udeležbo.

Po izsledkih raziskave je razvidno, da vse vzgojiteljice prosto igro zavestno in pozorno spremljajo. Skozi intervjuje lahko razberem, da prosto igro dnevno reflektirajo. Posebej posvečajo pozornost otrokom, ki imajo težave pri vključevanju v prosto igro. Na tankočuten, neopazen način jim pri tem pomagajo, da se lahko priključijo ostalim v igri.

Trudijo se, da v prosto igro ne posegajo, če to res ni potrebno, saj nočejo zmotiti otrok pri njihovem najpomembnejšem opravilu. V igro posegajo le v primeru, ko zaznajo, da je igra groba, da prihaja do manipulacije, ali pa v primeru, ko bi igra otrok lahko ogrožala njihovo varnost.

Čeprav se vzgojiteljice v enotah waldorfskih vrtcev trudijo, da bi prosta igra potekala čim bolj neodvisno od njih in bi v to igro čim manj posegale, jim to vedno ne uspe. V skupini pride do situacij, ki jim otroci sami niso kos, takrat vzgojiteljica pristopi in jim ponudi različne rešitve, ki bi omogočile nadaljnjo prosto igro brez večjih zapletov.

4.2 SODELOVANJE OTROK PRI VODENIH DEJAVNOSTIH

Vzgojiteljice naštevajo, katere vodene dejavnosti uporabljajo v waldorfskem vrtcu.

Vodene dejavnosti so umetniške dejavnosti (risanje z voščenimi bloki, slikanje z mineralnimi barvami, oblikovanje voska), peka kruha, ritmični krog – rajanje, prstne igre, pravlјice, ročna dela, evritmija ... Vse te dejavnosti se izvajajo v vseh enotah. Razlikujejo se le glede na dan in čas izvajanja. Vsaka enota prilagodi vodene dejavnosti potrebam otrok in njihovem ritmu.

K dejavnostim jih vzgojiteljice povabijo s pesmijo ali instrumentom. Otroci, ki so osvojili ritem v vrtcu, točno vedo, kdaj je na vrsti katera dejavnost, pa tudi določena pesmica ali instrument to dejavnost napoveduje.

Na podlagi intervjujev ugotavljam, da si večina otrok želi vodenih dejavnosti in da radi sodelujejo. Sodelovanje je načeloma prostovoljno in običajno se vodenim dejavnostim pridruži večina otrok. Veselje do vodenih dejavnosti vzgojiteljice opažajo na različne načine. Ta opažanja so opisana v nadaljevanju.

Ena od vzgojiteljic pravi, da na dan, ko je na vrsti slikanje, otroci že zjutraj pripravljajo pladnje, ki jih uporabljajo za slikanje, jih zlagajo na mesto, ki je namenjeno tem pladnjem. Preštevajo otroke, ki so v vrtcu, da jih bo zagotovo za vse dovolj.

Druga opaža, da otroci takoj, ko jih s pesmico pokliče k slikanju, zasedejo mesta za mizo, ki so namenjena za slikanje. Še nekaj si jih uredi čakalnico in tam počakajo, da bodo na vrsti.

Pri umetniških dejavnostih vzgojiteljice pravijo, da se otroci zatopijo v delo. So ustvarjalni in pri svojem delu običajno zelo intenzivni. Npr. pri slikanju z mineralnimi barvami si otroci običajno vzamejo veliko časa, raziskujejo, kako se barve prelivajo med seboj, kaj nastaja na listu. Po navadi z barvami zapolnijo celotno površino lista.

Vzgojiteljice opažajo, da se včasih zgodi, da otrok nima želje po slikanju. Tako ena od vzgojiteljic pove za otroka, ki zelo na hitro naslika, običajno samo del lista v enem od vogalov, in zaključi. Vzgojiteljica pravi, da takemu otroku pripoveduje zgodbo, ki mu pomaga pri njegovem ustvarjanju. Opaža, da otrok z njeno spodbudo, z zgodbo, ki je otroku všeč, dobiva vse več zanimanja za slikanje.

Otroci radi rišejo tudi z voščenimi bloki. Ena od vzgojiteljic pravi, da ima v skupini otroke, ki zjutraj pripravijo voščene bloke v posebno košarico, še prej pa jih očistijo s kosmi volne, namočene v olje.

Otroci k vodenim dejavnostim pridejo, ko zaslišijo pesmico ali instrument, iz vseh kotičkov in si hitro poiščejo prosta mesta, da bodo lahko sodelovali.

V ritmičnem krogu otroci sodelujejo, vendar ne vedno vsi. Zelo radi pa pridejo, ko so na vrsti zabavni deli in ko z gibi telesa posnemajo delo, ki ga npr. opravlja kmet na njivi, mlinar v mlinu, gozdar v gozdu ... To je za otroke privlačno, saj skozi posnemanje doživljajo delo.

Ena od vprašanih pove, da mlajšim otrokom omogoči, da se v času ritmičnega kroga lahko nemoteno igrajo in imajo hkrati tudi možnost, da se v delih, ko jim je dinamika v krogu všeč, lahko pridružijo, če želijo.

Druga pove, da otroka, ki ne želi sodelovati, je pa že starejši, predšolski, spodbuja k temu na različne načine. Npr. otroka prosi, da je njen pomočnik in ima tako priložnost, da pripravi vse pripomočke, ki jih bodo potrebovali pri rajanju. Ob tem se otrok poveže z dejavnostjo in običajno potem tudi z veseljem sodeluje.

Med vodene dejavnosti sodi tudi pravlјica. Pravlјico vzgojiteljica pripoveduje ali pa jo zaigra z lutkami. Enako pravlјico pripovedujejo oziroma igrajo štiri dni v tednu, štiri tedne. Tako lahko otrok ponotranji vsebino zgodbe in like v zgodbi. To pove večina vprašanih.

Vzgojiteljice omenjajo tudi pomembnost kakovosti pravlјice. Pravijo tudi, da so pozorne na razvojno obdobje otrok in na podlagi tega izberejo pravlјice. Ena od vzgojiteljic pravi tudi, da se za pravlјico odloči tudi glede na letni čas, v katerem se trenutno nahajamo, in seveda na starost

otrok.

Na podlagi zbranih intervjujih opažam, da otroci pravlјice zelo radi poslušajo. Večina vzgojiteljic pravi, da se otroci ne naveličajo pravlјice, čeprav se ponavlja toliko časa ena in ista pravlјica. Pravijo ravno nasprotno, da zares uživajo, ko pravlјico poznajo do potankosti in veliko otrok jo skupaj z vzgojiteljico pripoveduje do besede natančno. Več vzgojiteljic opaža, da otroci s pomočjo materialov, ki jih imajo na voljo v vrtcu, tudi sami pripravijo lutkovno predstavo in povabijo vse, da si jo ogledajo. Otroci zelo radi pridejo in opazujejo, kaj so jim drugi otroci pripravili.

Ena od vzgojiteljic pove, da otroci takoj, ko zaslišijo inštrument, ki napoveduje pravlјico, pridejo, vzamejo blazinice in se posedejo, se umirijo in počakajo, da se pravlјica prične.

Vzgojiteljice pa opažajo, da se pojavijo dnevi, ko eden ali več otrok ne zmore sedeti in vztrajati do zaključka pravlјice.

Tako ena od vprašanih pravi, da takega otroka vzame k sebi in ga prosi, da je njen pomočnik. Otrok pripravi svečko, pokrije lutke in zaigra na liro. Tako tak otrok lažje obdrži pozornost pri dogajanju.

Ena od vzgojiteljic pravi, da se trudi biti pozorna na dogajanje med pravlјico in tako lahko vnaprej potem pripravi prostor za tiste, ki še ne zmorejo, in tistim, ki zmorejo, omogoči nemoteno sodelovanje med pravlјico.

Več vzgojiteljic pravi, da pravlјico vedno najprej dva tedna pripoveduje, šele potem pripravi za isto pravlјico tudi lutke. Pravijo, da na ta način pustijo otrokom, da si s svojo domišljijo, brez sugestije lutk, lahko ustvarijo lastno podobo o liku in dogajanju, ki se pojavi v pravlјici.

Med vodene dejavnosti naštejejo tudi oblikovanje voska. Pri tem opravilu – pravi ena od vzgojiteljic – je potrebno veliko volje, saj je vosek dokaj trd in ga morajo otroci z lastnimi rokami zmehčati in pripraviti do te mehкости, da ga lahko oblikujejo.

Ena od vzgojiteljic pove, da otroka, ki se ne želi priključiti k dejavnosti, povabi k sebi, da ji pomaga oblikovati kroglice iz voska, ki jih potem tudi razdeli otrokom. Nagovori ga tako, da mu pove, da ona ve, kako so njegove roke močne in spretnе. Otrok ve, da je opravil pomembno delo, in se potem z veseljem pridruži ostalim pri oblikovanju voska.

Med vodene dejavnosti spada tudi peka kruha. Večina vprašanih pove, da se otroci zelo radi pridružijo peki. Tisti, ki pridejo v vrtec med prvimi, pomagajo pri pripravi testa. Sejejo moko, mešajo kvasec, stresajo semena v moko ... skratka uživajo, pravi ena od vzgojiteljic.

Druga pove, da ima v skupini otroka, ki se testa sploh ni želel dotakniti. Potem ji je dlje časa pomagal pri pripravi testa tako, da ji vse sestavine prinesel iz shrambe in jih stresel v posodo za peko kruha. S tem je pridobil veselje in se sedaj veseli gnetenja testa.

Med vodene dejavnosti vprašane štejejo tudi ritmični krog – rajanje. Pravijo, da otroci pridejo v

ritmični krog, vendar ne vsi na začetku, in da tudi vsi ne vztrajajo do konca.

Ritmični krog pripravijo glede na letni čas, starost otrok in na potrebe, ki so v skupini. Za pripravo se poslužujejo gibov, ki so veliki – majhni, zgoraj – spodaj, ven – noter, skratka polarnost. Pri rajanju veliko pojejo, plešejo, posnemajo različna dela (gozdarje, mlinarje, peke ...).

Otroke k rajanju povabijo s pesmico ali inštrumentom.

Mlajšim otrokom omogočijo, da se v tem času lahko prosto igrajo oziroma se jim priključijo, če to želijo, pravi ena od vzgojiteljic.

Ena od vprašanih pravi, da predšolskega otroka vedno skuša spodbuditi k rajanju. Tako pove, da otroka, ki se ne želi takoj priključiti, povabi k sebi za pomočnika. To je otrokom običajno zelo všeč in se potem tudi z veseljem priključijo rajanju.

Če povzamem odgovore vzgojiteljic, ugotovim, da v skoraj vseh enotah vprašanih izvajajo enake vodene dejavnosti, le da jih izvajajo ob različnih dnevih in ob različnem času. Ritem dejavnosti prilagodijo otrokom v skupini. Otroke k dejavnostim povabijo s pesmico ali inštrumentom.

Med vodene dejavnosti štejejo: umetniške dejavnosti (slikanje z mineralnimi barvami, risanje z voščenimi bloki, oblikovanje voska), peko kruha, evritmijo, ritmični krog – rajanje, prstne igre, pravlјice, ročna dela ...

Večina otrok si želi vodenih dejavnosti in zelo radi sodelujejo, to je razvidno tudi iz primerov, ki jih opišejo. Sodelovanje pri vodenih dejavnostih je prostovoljno. Kljub temu se jim pridružijo skoraj vsi otroci.

Vzgojiteljice v primeru, ko otroci ne želijo sodelovati pri vodenih dejavnostih, uporabijo različne načine, da otroke privabijo. Nekatere jih prosijo za pomoč in na ta način dajo otroku posebno moč, druge jim povedo zgodbo.

Čeprav vzgojiteljice pravijo, da so vodene dejavnosti prostovoljne, ugotavljam, da si vzgojiteljice vseeno želijo, da starejši, še zlasti predšolski otroci, sodelujejo in se jim pridružijo. Tako v ta namen uporabljajo različne načine za spodbujanje.

4.3 IGRA IN GIBANJE OTROK NA PROSTEM

V vseh enotah vprašanih je igra na prostem prisotna vsak dan, ne glede na vremenske razmere.

Vse vprašane vzgojiteljice povedo, da se večina otrok najraje igra zunaj na prostem. Povedo, da otroci vedno nasprotujejo odhodu v notranje prostore vrtca, češ da so se čisto premalo igrali zunaj. Radi imajo stik z zemljo. Nekatere povedo, da otroci zelo radi ustvarjajo v peskovniku. Iz mivke nastajajo ceste, železnice, hiše, votline.

Vprašane povedo, da imajo na igrišču lesene hlode, hlodke, vrvi, gugalnice, peskovnik, hribčke, votlinice, drevesa, grmovje. Nekatere pravijo, da imajo tudi manjši vrtiček z zelenjavo in jagodami, za katerega skrbijo skupaj z otroki.

Večina enot otrokom zunaj omogoči tudi stik z vodo. Vzgojiteljice pravijo, da v vodi neizmerno uživajo. Otroci vodo prelivajo v vedra in opazujejo, kako se voda ob tem obnaša.

Ena od vzgojiteljic navdušeno pove, da so zgradili mini akvadukt iz lubja in vodo zlivali in opazovali, kako teče, in sicer ves čas igre na prostem. Pove, da se vidi, da je voda eden izmed štirih glavnih elementov na zemlji in da otroci to res čutijo na prvinski način.

Dve od vzgojiteljic omenjata, da gresta z otroki enkrat tedensko tudi v gozd, kjer otroci ob vseh koreninah, štorih, vejah in podrtih drevesih lahko preizkušajo in krepijo svoje spretnosti.

Druga vzgojiteljica omenja zimski čas, ko imajo otroci na voljo sneg, naravni material. Omenja, da otroci v zimskem času težko pričakujejo sneg in se resnično razveselijo prvih snežink. Pove tudi, da se je že zgodilo, da otrok, ki je bil star že pet let, ni želel igre na snegu. Snega se je dobesedno bal in bil na snegu zelo neokreten. Noge so mu povzročale veliko težav in neprestano je padal. Po pogovoru s starši je ta vzgojiteljica izvedela, da otroka v zimskem času ne vodijo v naravo. Bali so se, da se bo prehladil, pa tudi sami niso ljubitelji zime in mraza. Po dogovoru s starši so otroka počasi pripravili, da je šel na sneg in se ga kasneje tudi veselil, ko je ugotovil, da iz snega lahko naredi pravega velikega slona, ki je lik iz pravljice, ki so jo skupaj z vzgojiteljico in starši pripravili za tega otroka.

Ena od vzgojiteljic pravi, da ima možnost opazovati otroke tudi pri prosti igri v gozdu. Opaža, da imajo nekateri otroci težave s hojo po koreninah, vejah in z ravnotežjem. Večina otrok pa v gozdu uživa in ga raziskuje. Vedno najdejo hišice, votlinice palčkov in gnomov. Pa še kakšno novo jim zgradijo.

Ena od vzgojiteljic pove, da ima v skupini otroka, čigar starša sta preveč zaščitniška do otroka in mu ne omogočita izkušnje v naravi. Otrok je predšolski in je motorično zelo šibek. Težave mu povzroča vsaka manjša prepreka. V prostoru se zaletava v predmete. Starši, če se le da, ga vzamejo iz vrtca še pred odhodom na prosto.

V tem primeru vzgojiteljica pove, da ne zmore pristopiti k staršem in z njimi skupaj najti rešitve. Večina vzgojiteljic je mnenja, da je gibanje v naravi nujno za zdrav razvoj otroka. Z gibanjem razvijajo motoriko, si pridobivajo samozavest in zaupanje. Opažajo, da imajo otroci, ki jim ni omogočeno zadostno gibanje v naravi, težave z ravnotežjem, s prostorsko predstavo.

Vzgojiteljica navede, kako pomaga otroku, ki se zunaj ne počuti dobro, saj so njegovi udi v nesorazmerju z ostalim telesom in mu povzročajo težave pri gibanju. Otrok se zelo rad igra v peskovniku, zato vedno poskrbi, da ima na voljo rekvizite, ki jih uporablja za igro, in mu tako omogoči pozitivno izkušnjo tudi zunaj v naravi. Ena od vzgojiteljic navaja, da je zunaj manj

konfliktnih situacij kot v igralnici, ker imajo otroci več prostora za igro.

Ena od vzgojiteljic pove, da z otroki skupaj pripravi in zakuri ogenj. Pri tem opazuje, kako so otroci ob tem opravilu vedno spoštljivi.

Če strnem odgovore, ki so jih dale vzgojiteljice o igri in gibanju na prostem, lahko ugotovim, da je igra na prostem prisotna v njihovem vsakodnevem ritmu, da vzgojiteljice vidijo, da se otroci najraje igrajo zunaj na prostem, da uživajo v naravi. Dobro se počutijo ob stiku z zemljo, peskom, vodo, drevjem ...

Vzgojiteljice so ob opazovanju otrok v naravi pozorne na njihove spretnosti, gibanje in uporabo nog in rok, ravnotežje, kako se na splošno otroci počutijo v naravi.

Na podlagi odgovorov ugotavljam, da je večina otrok motorično zelo spretnih, da se dobro počutijo v svojem telesu in ga obvladujejo. Zunaj se dobro orientirajo in znajdejo. Večini otrok ravnotežje ne povzroča težav.

4.4 SOCIALNE VEŠČINE OTROK

Glede socialnih veščin otrok najdem odgovore pri različnih vprašanjih, ne le pri odgovoru na konkretno vprašanje. Vzgojiteljice omenjajo socialne veščine tudi pri prosti igri, igri na prostem, pri umetniških dejavnostih. Tako ena od vzgojiteljic pove, kako otroci radi delijo lešnike, ki jih najdejo, ko se igrajo zunaj. Druga opaža, da otroci lepo sprejmejo novega otroka v skupino in mu pri slikanju pomagajo s postopkom slikanja, mu dovolijo, da slika pred njimi, čeprav še ni na vrsti. V prosti igri vse vzgojiteljice opažajo, da otroci radi in dobro sodelujejo, da se največkrat uspejo sporazumeti med seboj, in to brez večjih konfliktov. Starejši otroci pa so že zmožni reševati tudi konfliktna situacije. Tako ena od vzgojiteljic pravi, da se le približa konfliktni situaciji in jo opazuje, saj zaupa otrokom, da jo bodo lahko rešili sami, in pogosto je tako.

Opazuje, da se otroci zelo lepo vedejo tudi do starejših ljudi. Ena od vzgojiteljic pravi, da otroci lepo pozdravljajo starejše in se z njimi tudi lepo pogovarjajo. Ta vzgojiteljica opaža, da ena od deklic zelo rada pomaga pri njenem delu, ne zmore pa sodelovati in sklepati dogovorov z drugimi otroki in je zato večkrat osamljena, da pa se trudi, da bi skupaj to premagali. Tako vzgojiteljica opravlja svoje ročno delo blizu otrok, ki se igrajo, in ima deklica možnost, da se igri pridruži, ko to zmore, drugače pa je vsaj blizu in jih lahko opazuje.

Ena od vzgojiteljic omenja pri prosti igri prevzemanje glavne, vodilne vloge. Tu pravi, da večina starejših otrok vedno pride do pozicije vodja, drugi otroci pa mu takrat v igri sledijo. Iz tega je razvidno, da so otroci sposobni sprejemati in upoštevati navodila tudi svojih vrstnikov.

Ena od vzgojiteljic pravi, da je ravno prosta igra tista, ki je pomembna za razvoj socialnih

veščin. Pravi tudi, da je pomembno, da otroci predvsem sodelujejo in ne tekmujejo, da so vse roke in noge spretne in da marsikaj zmorejo.

Vzgojiteljica pove, da starejši otroci jasličnim otrokom, kadar jih le-ti prosijo, pomagajo pri oblačenju, je pa nekaterim to tako všeč, da jim gredo pogosto kar sami od sebe pomagat. Pravi tudi, da morajo biti starejši pozorni do mlajših, jih sprejeti v igro, v svoja bivališča. To ni vedno lahko. Se pa mlajši vse te potrpežljivosti in dobrosrčnosti učijo od starejših. Tudi to, da je za stvari treba prositi, da niso same po sebi umevne.

Vzgojiteljica pove, da je razvitost socialnih veščin odvisna tudi od starosti otrok. Mlajši opazujejo, posnemajo toliko, kot v tem obdobju zmorejo.

Ko delijo malice, so pozorni, da vsi dobijo. Otroci znajo deliti in posojati stvari.

Otroci se med seboj ne ponižujejo, ne zaničujejo, vidijo se enake, tako pove ena od vprašanih.

Ena od vzgojiteljic pravi, da je v skupini otrok, ki težko sodeluje z drugimi. Je bolj nemiren in razdiralen. Pravi, da je včasih vsepovsod, včasih se pa kar skriva. Če ne more uveljaviti svoje volje, ugrizne, udari. Je jokav otrok. Na prošnjo po pomoči odgovarja z negodovanjem in vedno pogojuje. Vzgojiteljica pravi, da išče različne načine, kako mu pomagati. Včasih stvari delujejo, vedno pa ne. Pravi, da mnogokrat najbolj pomaga, če ga objame, mu pove, da ga razume in ga ima v naročju toliko časa, da se pomiri in sam odide stran od nje.

Neka druga vzgojiteljica pove, da imajo v skupini fanta, ki je zelo nežen in pozoren do drugih otrok, jih zna tudi potolažiti, ko so žalostni. Pravi, da je razvitost socialnih veščin odvisna tudi od starosti otrok v skupini. Mlajši opazujejo starejše in jih posnemajo. Vzgojiteljica pravi, da je pomembno tudi, kakšno sliko da otroku odrasla oseba, tudi kar se tiče socialnih veščin.

Podobno navaja še ena vzgojiteljica, ko pravi, da moramo mi skrbeti in živeti tako, da smo vredni posnemanja in da smo otrokom dober zgled.

Pravi tudi, da otroci lahko socialne veščine ponotranjijo skozi dobro izbrane pravljice, ki jih vzgojiteljica pripoveduje v vrtcu.

Ena od vzgojiteljic pravi, da je zelo pomembno, da si zapomni, kaj je obljubila otroku, in to obljubo tudi drži.

Če povzamem in strnem odgovore vprašanih vzgojiteljic, ugotovim, da imajo otroci za učenje socialnih veščin kar dosti priložnosti. Največkrat vzgojiteljice omenjajo prosto igro, v kateri se sklepajo dogovori, prijateljstva, se delijo stvari, sledijo organizatorjem igre in jim pomagajo.

Videti je tudi, da so pozorni do mlajših in vljudni do starejših.

Pravijo, da je priložnost za učenje socialnih veščin tudi pri vodenih dejavnostih, kot je slikanje in še posebej pri pravilno izbranih pravljicah.

Povedo tudi, da so pomembna dejanja in način življenja odraslih, ki otroka obdajajo in mu s

svojim vzorom dajejo možnosti posnemanja.

4.5 SODELOVANJE S STARŠI

Večina vzgojiteljic pri vprašanju o starševskih večerih pove zelo malo, tudi kar se tiče predstavitve medijev staršem. Večina od njih pravi, da je delo s starši težko, ena od vzgojiteljic pa pove, da to od njih zahteva ogromno energije.

Ena pravi, da ji je dogovarjanje s starši naporno in da ni enostavno določati pravil.

Druga vprašana pove, da pripravijo starševske večere, da pa za temo o medijih ni nobena kompetentna.

Ena od vzgojiteljic pravi, da je delo s starši naporno, da zahteva veliko znanja. Ugotavlja, da je dobro delo s starši eden glavnih pogojev za zdrav razvoj otroka in da si želi to znanje pridobiti.

Eden od odgovor je bil tudi, da le z dobrim sodelovanjem s starši vzgojiteljica otroka lahko dobro podpre. Želi si seminarja na temo: sodelovanje s starši.

Ena od vprašanih pravi, da je na splošno v vrtcih premalo poudarka na delu s starši. Zagotovo bi se vzgojiteljice z veseljem udeležile seminarja na to temo.

Sprva moj namen ni bil posebej obdelati temo sodelovanje s starši, ker pa sem skozi intervjuje ugotovila, da ima večina vprašanih s tem težave, sem to poglavje vključila v diplomsko delo.

Če strnem odgovore vprašanih, lahko ugotovim, da ima večina od njih težave v komunikaciji s starši, še posebej, ko se je treba dogovarjati. Večina vprašanih se tega problema zaveda in si želi usposabljanja za boljše delovanje.

5. SKLEPI

Čeprav se vzgojiteljice trudijo, da izbiro medijev prilagajajo glede na potrebe otrok v skupini, lahko iz intervjujev razberem, da v skupinah, kot so oblikovane v teh enotah waldorfskih vrtcev, to ni vedno možno, saj je očitno, da nekaj, kar pri pet let staremu otroku deluje in temu lahko sledi, marsikateremu triletniku povzroča težave in seveda obratno. Ko vzgojiteljica ponudi medijsko vsebino, ki je primerna za mlajše otroke, lahko le-ta povzroča dolgočasje pri starejših.

Vzgojiteljice so s prosto igro otrok zadovoljne in pravijo, da vsem otrokom zagotovijo prostor, igrače in tudi dovolj časa za igro. Kljub temu pa po analizi intervjujev ugotavljam, da jim to ne uspeva vedno. Ugotavljam, da otroci vodenim dejavnostim sledijo večinoma prostovoljno. Večina vodenih dejavnosti se izvaja v času proste igre in vprašane odgovarjajo, da otroke, ki se ne želijo priključiti tem dejavnostim, na različne načine skušajo pritegniti v dejavnost. Iz tega lahko sklepam, da je igra otrok prekinjena oziroma je motena s strani vzgojiteljice. To pomeni, da se vprašane, ne glede na to, da je njihovo prepričanje, da ne posegajo v igro otrok, če to ni nujno potrebno, tega ne držijo dosledno.

Vprašane vzgojiteljice za otroke pripravijo različne vodene dejavnosti in zatrjujejo, da so vse te dejavnosti na prostovoljni ravni in prilagojene glede na potrebe otrok.

Analize intervjujev seveda v veliki meri vse to potrjujejo. Ob večkratnem prebiranju intervjujev sem opazila, da vodene dejavnosti niso vedno za vse prostovoljne. Seveda vzgojiteljice skušajo otroke, ki se ne pridružijo dejavnostim, na različne prijazne načine pritegniti k le-tem. Tu se mi pojavlja vprašanje, ali otrok potem pristopi k dejavnosti iz radovednosti, veselja do te dejavnosti, ali pa je le očaran nad načinom pristopa, s katerim ga vzgojiteljica povabi k sodelovanju.

Razvidno je tudi, da otroci, ki so mlajši, težko sodelujejo pri nekaterih dejavnostih, kot je npr. rajanje. To pomeni, da vse dejavnosti niso niti vsebinsko niti količinsko primerno izbrane glede na različne potrebe otrok v skupini.

Rekviziti, ki jih uporabljajo v enotah vprašanih vzgojiteljic, na zunanjih površinah so hlodi, drevesa, grmovje, peskovnik, tekoča voda. Skratka v večjem delu narava, ki se sama ponuja.

Vzgojiteljice zagovarjajo, da to otrokom zadostuje in da ob rabi teh "rekvizitov" uživajo. Vzgojiteljice pa ob vsem povedanem pozabljajo, da plezanje po drevesih in po grmih ni vedno tudi v prid naravi. Polomijo se veje, odpada cvetje, plodovi, najbrž nimajo možnosti dozoreti.

Opazujejo gibanje na prostem in ugotavljajo, da imajo nekateri otroci težave z ravnotežjem, hojo

po gozdu, koreninah. Zagovarjajo, da so gozdne površine najboljši poligon za otroke, ki imajo vse te težave. Kaj pa otroci, ki ne uživajo v gozdu, pa imajo te težave? Tukaj bi morale razmisliti še o drugih rekvizitih in pristopih, ki bi tudi tem otrokom omogočili veselje do vadbe teh veščin.

Otroci imajo za spoznavanje in utrjevanje socialnih veščin veliko možnosti. Vzgojiteljice povedo, da vse te spretnosti lahko urijo pri različnih dejavnostih, tako pri prosti igri, pravljičah, slikanju, igri na prostem, skratka na vsakem koraku. Predvsem pa s posnemanjem odraslih, v vrtcu so to vzgojiteljice. Vzgojiteljice pravijo, da otrokom dajejo dober zgled tudi za posnemanje socialnih veščin. Vzgojitelj ne more sebe postaviti v položaj eksperta oziroma se ne bi smel postaviti v ta položaj, niti takrat ne, ko govorimo o socialnih veščinah. Vzgojiteljeva reakcija na določeno situacijo, ki se zgodi v vrtcu, zagotovo ni vedno skladna in prava.

6. PREDLOGI

Moje raziskovalno vprašanje se je nanašalo na medije, ki jih uporabljajo v waldorfskih vrtcih, in posledično vpliv le-teh oziroma odziv otrok na te medije. Vse to sem raziskovala skozi različna področja in prišla do določenih sklepov in tudi predlogov.

Eden od predlogov je, da se vzgojiteljice vseh enot večkrat letno srečajo in se odkrito pogovarjajo o svojem delu, uspehih in neuspehih pri delu. Skupaj postavijo nove okvire, ki bodo omogočili še bolj individualen pristop do otroka in njegovih potreb.

Povabijo zunanjega gosta, ki bo neodvisno od waldorfske pedagogike predaval na temo o medijih.

Pomembno se mi zdi, da javnost transparentno ve, da tudi waldorfski vrtci uporabljajo medije. Zato je moj predlog tudi, da je v medijih, ki se jih poslužuje waldorfski vrtec, tudi transparentno zapisano, kateri so mediji, ki se jih poslužujejo, ne da je splošno veljavno, da v waldorfskem vrtcu ne uporabljajo medijev. To kaže na nestrokovnost in neprepoznavanje medijev.

Čeprav moj namen ni bil vključiti v raziskovalno delo sodelovanje s starši, pa sem po opravljenih intervjujih prišla do zaključka, da je to poglavje nujno. Navezuje se na vse delo, ki ga opravljajo vzgojiteljice, in le kakovostno sodelovanje s starši lahko prinese dobre rezultate in celovit pogled na otroka.

Večina vprašanih je skozi intervju večkrat povedala, da imajo težave pri komunikaciji s starši, da težko najdejo prave besede, s katerimi bi jim določeno situacijo pojasnile. Najbolj pa me je zmotilo to, da se vzgojiteljice zelo hitro postavijo v vlogo eksperta, nekoga, ki ve, kaj je dobro za starše in njihovega otroka. Večina se problema zaveda in si želijo izkušenj in znanja s tega področja. Zato je moj predlog, da bi bilo v waldorfsko specializacijo treba uvesti segment predavanj na to temo in povabiti enega od strokovnjakov, ki poučuje na Fakulteti za socialno delo. Tistim, ki pa so že zaključili waldorfsko izobraževanje in že delajo v vrtcih, pa bi ravno tako predlagala, da organizirajo predavanja na to temo.

Seveda so se mi ob sami raziskavi porodile nove ideje o nadgradnji moje raziskave.

Tako bi v eno od raziskav vključila učence do tretjega razreda waldorfske šole in jih vprašala, kako se spominjajo in kako so doživljali prosto igro, vodene dejavnosti.

V drugo bi vključila starše, da bi skušala ugotoviti, koliko so seznanjeni in zadovoljni z vsebino in količino medijev, ki jih uporabljajo waldorfski vrtci?

7. LITERATURA IN VIRI

Bahovec, E. D. in E. Kodelja, Z. (1996). Vrtci za današnji čas. Ljubljana: Center za kulturuloške raziskave pri Pedagoškem inštitutu: Društvo za kulturuloške raziskave.

Bastič Zorec, M. (2003). Razvojna psihologija in vzgoja v vrtcih. Ljubljana: Inštitut za psihologijo osebnosti.

Bettelheim, B. (2002). Rabe čudežnega. Ljubljana: Studia humanitas.

Bezenšek, J. (2000). Nekateri vidiki družine in vzgojiteljice v vrtcu. Pedagoška obzorja, 15 (3-4), 126-132.

Briggs, A., Burke, P. (2002). Socialna zgodovina. Ljubljana: Sophia

Buermann, U. (2015). Predavanje Medijska kompetenca po zvočnem zapisu transkipirala Klementina Jakopič.

Čačinovič Vogrinčič, G. (Ur.). (2008). Programske smernice. Svetovalna služba v vrtcu. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Čačinovič Vogrinčič, G. (2002). Koncept delovnega odnosa v socialnem delu. Socialno delo, I. 41, št. 2: 91-96.

Čačinovič Vogrinčič, G. et al. (2005). Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Čačinovič Vogrinčič, G. (2006). Socialno delo z družino. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Dolinar, K., Knop, S. (1994). Leksikon Cankarjeve založbe. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Fuchs, E. (2016). Predavanje Nega čutov po Suesman A. (1999). Predavanje po zvočnem zapisu transkipirala Klementina Jakopič.

Fišer Žilič, S. (2007). Upravljanje televizije na trgu. Ljubljana: Fakultete za družbene vede.

Glogovec, V. Z. (1993). Ustvarjalni otrok – ustvarjalni vzgojitelj. V Turk Škraba, M. (Ur.). Mi med seboj: Priročnik za vzgojitelje (str. 99 – 128). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za

šolstvo in šport.

Intihar, D. in Kepec, M. (2002). Partnerstvo med šolo in domom: Priročnik za učitelje, svetovalne delavce in ravnatelje. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Jensen, E. IN Jensen, H. (2011). Dialog s starši. Ljubljana: Inštitut za sobno družino Manami.

Kristančič, A. (1995). Svetovanje in komunikacija. Ljubljana: Združenje svetovalnih delavcev Slovenije.

Kurikulum za vrtce: predšolska vzgoja v vrtcih. (2011). Ljubljana: Ministerstvo za šolstvo in šport, Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Lepečnik Vodopivec, J. (1996). Med starši in vzgojitelji ni mogoče ne komunicirati. Ljubljana: Misch, Oblak in Schwarz.

Mesec, B. (1998). Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.

Nuvak, M. (2012). Vplivi zaslonske tehnologije na otroke. Drugi del. Waldorfske novice.

Nuvak, M. (2013). Vplivi zaslonske tehnologije na otroke. Tretji del. Waldorfske novice.

Patzlaff, R. (2013). Der gefrorene Blick. Verlag: Freies Geistesleben.

Pirnat, B. (1994). Sodelovanje staršev pri vzgojnem delu. Pedagoška obzorja, (str. 81–85).

Poštrak, M. (2015). Koncepti socialnega dela z mladimi. Socialno delo, (str. 269- 280).

Pšunder, M. (1998). Kaj bi učitelji in starši še lahko vedeli? Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Purg, P. (2008). Uvod v medije. Ljubljana: Zavod IRC. [Http:// www.dlib.si/](http://www.dlib.si/) URN: NBN: SI: DOC-P2DK1BYH.

Steiner, R. (1994). Vzgoja otroka v luči duhovne znanosti. Ljubljana: Kortina.

Šolar, I. (2009). Igrača zavira ali spodbuja otroško ustvarjalnost. Človek in svet. Ljubljana: Kulturno umetbiško društvo Sredina, (str. 19-21).

Šolar, I. (2009). O igri in delu. Človek in svet. Ljubljana: Kulturno društvo Sredina, (str. 22-24).

Tomori, M. (1994). Knjiga o družini. Ljubljana: EWOZ.

Zalokar, D. (2002). Brez pravlјice ni otroštva. Krško: Gora s.p..

Žerovnik, A. (1996). Pedagogika družinskega ognjišča. Ljubljana: Pedagoški inštitut.

[Http:// www.waldorf.si / blog/2014/11/03/nova-pletna-stran/](http://www.waldorf.si/blog/2014/11/03/nova-pletna-stran/)

[Http:// www.zgodovina.eu/mediji/razvoj_medijev.htm](http://www.zgodovina.eu/mediji/razvoj_medijev.htm)

8. POVZETEK

Že od nekdaj smo živeli z mediji in danes ni prav nič drugače, le da se mediji spreminjajo skupaj z razvojem. Tako je prav, da ne pozabimo, da je bila davno nazaj medijsko orodje beseda, ki je bila najprej izgovorjena, kasneje napisana, slika, igra. Nastopi tisk, radio, televizija, telefoni, računalniki ... Ampak v vsakodnevnem življenju se je še vedno obdržala beseda, tako izgovorjena kot pisana, le da jo ob navajanju sodobnih medijev pozabimo šteti med medije.

To sem opazila tudi pri opravljanju intervjujev z vzgojiteljicami waldorfskih vrtcev. Večina jih je, ko sem jim povedala, kakšen je moj namen intervjuja, odgovorila, da pri njih v vrtcih medijev sploh ne uporabljajo. Po nekaj vprašanjih in odgovorih so seveda prišle do zaključka, da tudi v waldorfskih vrtcih uporabljajo medije.

Tako sem ugotovila, da v mnogih predstavitvah o waldorfskih vrtcih podajo napačno informacijo, ko prisotnim povedo, da pri njih ne uporabljajo medijev.

Pomembno se mi zdi, da se kot družba zavedamo, da smo neprestano obdani z mediji in da ne posplošujemo medije na dobre in slabe.

Medijsko kompetenco bomo razvili, ko bomo sposobni kritično, ne glede na pritiske iz okolice, razbrati in izbrati vsebinsko in količinsko primerne medije za nas same in za tiste, za katere smo odgovorni.

V svoji diplomski nalogi sem se osredotočila na temo medijev, ki jih uporabljajo v waldorfskih vrtcih, in na vprašanje, kako se otroci odzivajo na te medije. V ta namen sem opravila intervjuje s sedmimi vzgojiteljicami waldorfskih vrtcev, šest iz slovenskih enot in enega iz avstrijske enote. Intervjuje sem kvalitativno obdelala. Svoje intervjuje sem raziskovala na petih ravneh, to je na ravni opazovanja proste igre, sodelovanja otrok pri vodenih dejavnostih, na ravni socialnih veščin otrok, gibanja na prostem in sodelovanja s starši. Večina vzgojiteljic ugotavlja, da imajo otroci večino časa konstruktivno igro, da se tudi pri prosti igri odražajo elementi pravljič, rajanja. Za večino od otrok povedo, da radi sodelujejo pri vodenih dejavnostih in se jim priključijo. Za socialne veščine povedo, da jih otroci razvijajo ob različnih priložnostih, tako v prosti igri, umetniških dejavnostih, igri na prostem ...

V želji, da bi waldorfske vzgojiteljice svoje delo opravljale še bolj transparentno in s podkrepljenim znanjem na različnih nivojih, predvsem pa s poznavanjem in obvladovanjem konceptov socialnega dela, sem še enkrat povzela predloge, ki bi jim to omogočali.

Eden od predlogov je, da se vzgojiteljice vseh enot večkrat letno srečajo in se odkrito pogovarjajo o svojem delu, uspehih in neuspehih pri delu. Skupaj postavijo nove okvire, ki bodo omogočili še bolj individualen pristop do otroka in njegovih potreb.

Povabijo zunanjega gosta, ki bo neodvisno od waldorfske pedagogike predaval na temo o medijih.

Pomembno se mi zdi, da javnost transparentno ve, da tudi waldorfski vrtci uporabljajo medije. Zato je moj predlog tudi ta, da je v medijih, ki se jih poslužuje waldorfski vrtec za svojo prepoznavnost, tudi transparentno zapisano, kateri so mediji, ki se jih poslužujejo, ne da je splošno veljavno, da v waldorfskem vrtcu ne uporabljajo medijev. To kaže na nestrokovnost in neprepoznavanje medijev.

Čeprav moj namen ni bil vključiti v raziskovalno delo sodelovanje s starši, pa sem skozi opravljanje intervjujev prišla do zaključka, da je to poglavje nujno. Navezuje se na vse delo, ki ga opravljajo vzgojiteljice in le kakovostno sodelovanje s starši lahko prinese dobre rezultate in celovit pogled na otroka.

Večina vprašanih je skozi intervju večkrat povedala, da imajo težave pri komunikaciji s starši, da težko najdejo prave besede, s katerimi bi jim določeno situacijo pojasnile. Najbolj pa me je zmotilo to, da se vzgojiteljice zelo hitro postavijo v vlogo eksperta, nekoga, ki ve, kaj je dobro za starše in njihovega otroka. Večina se problema zaveda in si želi izkušenj in znanja s tega področja. Zato je moj predlog, da bi bilo v waldorfsko specializacijo treba uvesti segment predavanj na to temo in povabiti enega od strokovnjakov, ki poučuje na Fakulteti za socialno delo. Tistim, ki pa so že zaključili waldorfsko izobraževanje in že delajo v vrtcih, pa bi ravno tako predlagala, da organizirajo predavanja na to temo.

9. PRILOGA

Zaradi obsežnosti intervjujev je v prilogi pisava zmanjšana.

9.1. VODILO OZIROMA SMERNICE ZA INTERVJU

1. Kje delate?
2. Koliko otrok je v skupini?
3. Koliko so stari otroci v skupini?
4. Kakšna je struktura glede na spol?
5. Ali otroci v vrtec prinašajo svoje igrače?
6. Ali so igrače, ki jih prinesejo v vrtec, tipične waldorfske igrače?
7. Ali imajo lahko otroci svojo igračo za počitek?
8. Kaj opazate pri prosti igri?
9. Kaj je tisto, kar otroke nagovarja pri igri?
10. Kako otroci sodelujejo pri ritmičnem krogu – rajanju?
11. Kako otroci spremljajo pravljice?
12. Ali otroci radi sodelujejo pri umetniških dejavnostih?
13. Kako se otroci igrajo zunaj?
14. Kako ste zadovoljni s socialnimi veščinami otrok?
15. Kakšen je ritem otrok izven vrtca?
16. Ali staršem na starševskem večeru poveste kaj o medijih in katere medije uporabljate v vašem vrtcu in zakaj?

9.2 INTERVJUJI

9.2.1 INTERVJU Z V.1

Kje delate?

V waldorfskem vrtcu.

Koliko skupin je v vrtcu?

V vrtcu so tri skupine - jaslična skupina in dve skupini, kjer so otroci stari od 3 do 6 let.

Koliko je otrok v skupini in koliko so stari?

V jaslični skupini je 7 otrok, v eni mešani skupini 17 otrok (od 3 do 6 let) in drugi mešani skupini 19 otrok (od 3 do 6 let, 10 otrok je predšolskih).

Kakšna je struktura glede na spol?

V skupini je deset dečkov in devet deklic.

Ali otroci v vrtec prinašajo igrače?

Otroci v vrtec prinašajo svoje igrače, vendar jih pustijo v za to pripravljeni košari.

Ali so igrače, ki jih prinesejo otroci v vrtec, tipične waldorfske igrače?

Večinoma igrače niso waldorfske igrače.

Ali imajo otroci lahko svojo igračo za počitek?

Otroci imajo svoje igrače za počitek.

Kaj opazite pri prosti igri?

Igra je najpomembnejša dejavnost predšolskih otrok in je za otroka tako pomembna, kot je za odraslega delo. Igra je ravnotežje med posnemanjem in domišljijo in je otroku nujno potrebna. Vsak lahko opazi, da se otrok igra z vso resnostjo, prav tako kot odrasli opravlja svoje delo. Dati otroku zgled in pravo okolje za »živo igro« je danes v osnovi težje kot štiriletnika naučiti branja. Seveda se pri tem postavlja vprašanje, kaj je za otrokovo kasnejše življenje najboljše. V našem vrtcu se vzgojiteljice zavedamo pomembnosti proste igre za razvoj otroka, zato vzpostavimo varno omejeno okolje, v katerem otroci uživajo svobodo, torej najpomembnejše, svobodo, da se igrajo lahko svoje igre, za katere se sami odločajo. Vzgojiteljice se zavedamo, da se preko takšne igre, ki prihaja iz otrok samih, naučijo vse tisto, kar se morajo, na najbolj prijeten in naraven način – prek gibanja, komunikacije in domišljije.

Pri opazovanju proste igre naših otrok lahko opazim tako lepo in tekočo igro, ko so otroci popolnoma predani svoji igri (gradijo hiše, se igrajo razne poklice – gasilce, družino, posnemanje živali, naredijo si vlake, kamione, reševalne ekipe, zdravnike, posnemajo rajanja, posnemajo dejavnosti iz vrtca in doma, ponavljajo like iz pravljic, igrajo razne vloge itd.), kot tudi igre, ki ne stečejo, so divje, neorganizirane, hitre. Zlahka je opaziti, da so igre, ki so prežete z njihovim življenjem in slikami iz njihovega lastnega sveta, polne življenja, igra je tekoča in popolnoma so zatopljeni v igro. Včasih pa postane igra glasna, gre za hitre in odrezane gibe, igra ne steče, zablokira, otroci težko najdejo impulz za igro, vse je zelo glasno, v zraku je nemir in ni prave rešitve za nadaljnji potek igre. Čuječa vzgojiteljica mora pozorno opazovati vse dejavnike, ki pripeljejo skupino do takega vzdušja. Otroci se igrajo vse, kar vstopi v njihov svet. V kolikor se otrokom igra ustavi, vzgojiteljica mirno in počasi pristopi k otrokom, jim ponudi impulz za nadaljnji korak (npr. otroci se igrajo volkove – tulijo, noge in roke so prehitre in vzgojiteljica takrat pristopi in jim ponudi impulz za igro, npr. da jih mama volkulja že čaka v brlogu), če se otrok v igri ne počuti dobro, ga vzgojiteljica povabi k dejavnosti, v kateri se otrok počuti varno in prijetno, ter se lahko potem, ko je spet pripravljen, varno vrne nazaj v igro.

Danes smo vzgojiteljice v vrtcu priča vse večjemu številu otrok, ki se včasih ne morejo in ne znajo prosto igrati, ko pa se, njihova igra izgleda kot divjanje ali pa nemo opazovanje ostalih otrok. Ker je predšolski otrok popolnoma odprt za vse, kar je v otrokovi okolici, opažamo neprimerne vplive okolice, igrač, preveč vtisov, medijev z neprimerno vsebino itd. Ob zapletenem in hitro se spreminjajočem svetu so vrtci prave oaze miru, kjer se zavedamo odgovornosti, da otrok za svoj razvoj potrebuje čas za igro. Glavna naloga waldorfskega vrtca je, da ustvari ovoj, zaščito, znotraj katerega se otrok lahko razvija. Otroka ovijem na fizičnem nivoju s toploto prostora in oblačili, na

duševnem z ljubeznijo, na duhovnem nivoju z modrostjo, ki se kaže v našem ravnanju. V vrtcu skrbimo, da se lahko otrok igra v miru in je to pravi kraj za zdrav razvoj v predšolskem obdobju.

Zagotovljena morata biti ritem in vzor za posnemanje itd. ter možnost za posnemanja realnih slik iz vsakdanjega življenja (v vrtcu imamo kuhinjo, gospodinjska opravila, delo na vrtu, ročna dela, mizarski kotiček itd.).

Kot rečeno: pri opazovanju igre lahko vidimo igre neposredno iz njihovega okolja, ko si preko igre otroci pridobivajo izkušnje iz resničnega sveta in te lahko tudi zlahka posnemajo in jih vključijo v svojo igro. S tem dobijo predstavo o tem, kako svet deluje.

Vzgojiteljice se čutimo odgovorne, da v vrtcu vzpostavimo prijetno vzdušje, polno zaupanja ter preprosta, razumna vodila, ki nam pomagajo pri vsakodnevem delu.

Kaj je tisto, kar otroke nagovarja pri igri?

Vse, kar otrok pri igri prikazuje, posnema, je po navadi tisto, kar doživlja in vidi v svojem življenjskem okolju in kar ga nagovarja pri njegovi igri. Ker je predšolski otrok popolnoma odprt do sveta in vsega, kar je v otrokovem svetu, igrata pomembno vlogo poleg posnemanja tudi okolje, v katerem se razvija (nagovarjanje 12 čutov – vonj, okus, tip itd.), in ljudje, ki so prisotni v otrokovem življenju. V vrtcu otroško igro nagovarjajo tako materiali – čista ovčja volna, leseni kosi, lubje, kamni, školjke, storži, lutke, rjuhe, pobarvane v barvah mavrice, ki otroka spodbudijo, da nastajajo pisani domišljjski kraji in čudežne dežele. Impulzi za igro pa so seveda tudi stvari, ki jih otrok lahko posnema, in tudi vtisi, ki jih prinese s sabo od doma. Včasih otrok ne dobi pravega impulza za igro, takrat se igra zatakne in ni tekoča, vendar ko najde spet pravo rešitev in voljo za igranje, je zadovoljstvo veliko. Vseeno pa s svojo domišljijo najde ustrezne rešitve in igra se nadaljuje – včasih najde rešitev sam, včasih ga spodbudijo prijatelji ali pa vzgojiteljica da impulz, da se igra lahko nadaljuje. Torej, veliko vlogo pri sprejemanju vtisov iz okolja igrajo čutila, vseh dvanajst čutil učinkuje na njega in ga oblikuje v razvoju. Zato je prav vse, kar se v njegovi okolici dogaja in nahaja, pomembno za razvoj njegovih fizičnih, duševnih in duhovnih sil. Prav tako je vse, kar je v otrokovem življenju, impulz za njegovo igro. Pri igri je otrok udeležen s celo svojo osebnostjo.

Delati je treba z ritmom, ponavljanjem, obredjem in skrbjo. S primernim ritmom, da se otroci ne utrudijo preveč ali niso preveč željni narediti tisto, kar od njih pričakujemo, bo življenje v vrtcu in družini srečnejše. Ponavljanje jim daje občutek, da je svet varen. Obredi jim kažejo, da je svet skupaj z ljudmi dragocen in je potrebno zanj skrbeti. To so lahko najbolj enostavne, najbolj praktične aktivnosti, ki jih otrok posnema (delamo praktične, vsakodnevne stvari, ki jih lahko otrok posnema).

Otroka je potrebno tudi vključevati v vsakdanje življenje, kar mu daje občutek smisla, in mu dovoliti, da sodeluje. Otroci se igrajo tako, da gradijo hiše, uporabljajo veliko rjuh, premikajo omare ... Celoten prostor v našem vrtcu je pripravljen tako, da otroka nagovarja k ustvarjalni igri.

Za otroka je pomembno, da v predšolskem obdobju spozna, kako svet deluje in kakšen je preko ritmov narave, opazovanja sveta, da je svet varen prostor, ki ga lahko spozna.

Kako otroci sodelujejo pri ritmičnem krogu – rajanju?

Vzgojiteljica vsak dan po jutranjem pozdravu izvede rajanje, ki je tako vsebinsko kot gibalno – plesno vezano na letni čas, na starost otrok v skupini, malo pa lahko tudi že naveže na temperament in vse druge dejavnike, ki jih z opazovanjem vzgojiteljica opazi. Če v rajanju vzgojiteljica uživa, otroci to tudi posnemajo in z veseljem sodelujejo. Rajanje je dinamično in obenem umirjeno, z majhnimi gibi in velikimi gibi, polno nasprotij – počasi/hitro, zgoraj/spodaj, z ritmiko, plesom in pesmijo. Tako vzgojiteljice vsak dan z otroki rajamo, plešemo in pojemo ter v

vsakodnevni govor vključimo otroško poezijo ter uporabljamo govor v rimah. Včasih otrocih zgolj opazujejo rajanje, ker pa se skozi tedne ponavlja, ga znajo prav vsi in kasneje z veseljem začnejo sodelovati in rajati s skupino.

Kako otroci spremljajo pravljice?

Pravljice imajo velik pomen za otroka, za otroško dušo in spodbudo domišljije. Pravljice vzgojiteljica izbere glede na letni čas, praznike, starost otrok, največkrat v izboru Grimmovih pravljic ali ljudskih pravljic. Pomembno merilo sta starost otrok in ustrezen izbor. Kadar ima vzgojiteljica starostno mešano skupino, izbere tako pravljico, ki »nahrani« tako 5-letnika kakor tudi mlajše otroke. Ključ za izbor je pogosto, da je veliko ponavljanja ter lepe in jasne slike.

Otroci neznansko uživajo v pravljičah, kjer se srečujejo z junaki, ki opravljajo težka dela, različne preizkušnje, vloge, živali. Vse to otroke zelo navdušuje in hrani njihovo dušo. Vzgojiteljica isto zgodbo pripoveduje tri do štiri tedne, najprej skozi pripoved, da si otrok lahko sam predstavlja zgodbo, potem pridejo na vrsto še lutke. Z vsakodnevnim pripovedovanjem in lutkovnim uprizorjanjem pravljic in zgodb podpiramo tudi razvoj lepega jezika ter krepimo ustvarjanje predstav in domišljije pri otrocih. Vzgojiteljice vedno pazimo na to, da so v lutkovnih uprizoritvah izbrane prijetne barve, zvoki, da otroka zazibljejo v sanjajoče stanje, pravljico vedno pripovedujemo umirjeno, brez dramatičnih vložkov. Vzgojiteljice so zelo pozorne, na kakšen način pravljica nagovarja otroka – bodisi jih nagovorja k posnemanju bodisi k notranjemu domišljijemskemu bogatenju. Otroci globoko doživijo pomen pravljic.

Ali otroci radi sodelujejo pri umetniških dejavnostih?

Umetniške dejavnosti so na sporedu vsak dan v sredini dneva, preden gremo na prosto. Pri oblikovanju ritma vzgojiteljice gledamo, da je ves dan ritmično oblikovan vdih – pavza – izdih. Ključno je, da imajo otroci dovolj proste igre, obenem pa jim omogočimo tudi umetniško ustvarjanje, ki je prav tako kot ostale dejavnosti vezano na letni čas, ritem dneva, tedna, meseca, leta (vosek, risanje z voščenimi bloki, slikanje, peka kruha, evritmija). Izključno ustvarjamo z naravnimi materiali, ki prav tako ugodno vplivajo na razvoj otrokovih čutov. Ko vzgojiteljica prične s pripravo na umetniško dejavnost, otroci točno vedno, kaj sledi, in se spontano priključijo, ko začutijo impulz. Čeprav gre za vodeno dejavnost, je obenem tudi del vsakdana in otroci s posnemanjem in tedenskim, mesečnim in letnim ritmom o vsem osvojijo željo in voljo za sodelovanje v umetniških dejavnostih, ki se jih udeležujejo prostovoljno. Zaradi moči posnemanja v skupini pa se največkrat kar vsi otroci zvrstijo in npr. slikajo, oblikujejo iz voska, si naredijo svojo žemljico itd. Ko otroci začnejo ustvarjati, se poglobijo v svojo dejavnost, se zberejo in zares poglobljeno ustvarjajo, kar jim omogoča mirno in prijetno vzdušje, ki ustvarja dnevni tok v skupini.

Kako se otroci igrajo zunaj?

V našem vrtcu smo zunaj ob vsakem vremenu in v vseh letnih časih, vsak dan. Tako lahko otroci izkusijo igro na prostem skozi celo leto (bodisi na snegu, ko valijo velike kepe, bodisi v dežju, lepem vremenu, ko se igrajo s kupi listja, padlega z dreves itd.). S tem se otrokom na široko ponujajo naravni pojavi, ki jih vsak dan lahko opazujejo, veliko je gibanja, tekanja, lovljenja, plezanja, iskanja ravnotežja, plazenja, valjanja ... Cel svet imajo vsak dan pred seboj: zemljo, dež, oblake, sonce, veter, pozimi sneg, jeseni listje, pomladi rože itd. Igra na prostem jim ponuja posebno srečo, saj najdejo mnogo izzivov za plezanje, tekanje, igra se predružači in prav vsi otroci se zunaj radi igrajo. Tudi otroci, ki jih uvajamo v vrtec, se na igrišču, tj. v naravi, počutijo varno in domače. Otrokom je plezanje po drevesih, igranje s peskom, palicami, lubjem v posebno zadovoljstvo. Ustvarjajo povsem svoje domišljijske igre

vsak dan znova. V zunanjih igrah so ves čas v nenehnem gibanju.

Kako ste zadovoljni s socialnimi veščinami otrok v vrtcu?

Igra in prosto igranje kličejo otroke k sodelovanju in to je pomemben vidik socialnega razvoja. Sodelovanje se prične že pri malčkih, tri- in štiriletniki medsebojno že pridejo v razna navzkrižja, za katera se je v praksi izkazalo, da je bolje, če otrokom prepustimo, da jih razrešijo sami – brez našega posredovanja. Izjema so primeri, ko obstaja tveganje, da bi se komu kaj pripetilo.

Otroci se radi skupaj igrajo in ustvarijo res ustvarjalne domišljajske igre. Za otroke je igra življenjska sila in osnova, iz katere se učijo o pravem svetu. Kadar se v vrtcu igrajo skupinske igre (v naši skupini pogosto, saj imava 10 predšolskih otrok), lahko opazimo njihovo željo, da dosežejo skupen cilj. V organizaciji in izvajanju takih iger je veliko kolektivne ustvarjalnosti in skupinskega dela. Nujno je seveda, da jih vzgojitelji navajamo k dobrim medsebojnim odnosom. Te ustvarjalne igre imajo veliko vrednost tudi zaradi tega, ker se ob njih otroci veselijo. Konkretno delo in uresničevanje lastne zamisli v igrah zbujajo v otroku posebno zadovoljstvo, utrjuje mu vero v lastne moči in daje dober občutek o samem sebi. Otroci se v igrah srečujejo z raznimi težavami in ovirami ter jih na svojstven način premagujejo. Večkrat celo najdejo v novih situacijah, kjer morajo najti nove poti.

Kakorkoli analiziramo otrokove socialne veščine, glede na strukturo v igrah, pridemo do zaključka, da ima velik pomen za razvoj vseh otrokovih sposobnosti. Hkrati otrok v igri tudi sprošča in razvija svoja čustva s tem, ko doživlja vedno nek odnos do raznih dejavnosti, do določenih vsebin ter do svojih prijateljev v igri.

Zato smemo upravičeno zaključiti, da je igra važno sredstvo tudi za razvoj otrokovih moralnih vrlin. S tem se otrok usposablja za socialno življenje, brez katerega si ne moremo zamisliti sodobne družbe.

V igri predšolskih otrok je opaziti veliko načrtovanja, kaj se bodo igrali (približno od 5. leta dalje otroci načrtujejo svoje igre in niso zgolj posledica impulza iz okolja ali posnemanja). Opažam, da sta dve ključni področji, s katerimi se moramo v vrtcu zavestno soočati, in sicer da se otroci naučijo deliti stvari in sodelovati z drugimi ter da ne tekmujejo, kdo je boljši, hitrejši, temveč npr. da so noge vseh otrok spretne in da marsikaj zmorejo. Zlahka lahko opazimo, da ima veliko otrok težave z zmagovanjem, izgubljanjem. Večina otrok rada zmaguje, mnogi pa težko prenašajo poraz in ob njem doživljajo stisko. Kot že omenjeno, obstaja še eno težavno področje, in sicer delitev igračk. Po svoje so otroci zelo velikodušni, vendar so v stiski, kadar vidijo drugega otroka z njihovo najljubšo igračo. S potrpljenjem in razumevanjem jim pomagamo. Ker naša družba zelo poudarja tekmovalnost, se le-ta odseva tudi v otroških igrah.

Kakšen je ritem otrok izven vrtca?

Otroci živijo v različnih okoljih in s svojimi družinami v različnih življenjskih slogih. V vrtcu se držimo stalnega in ponavljajočega ritma, ki oblikuje tedenski ritem otroka.

Ali staršem na starševskem večeru poveste kaj o medijih in katere medije uporabljate v vašem vrtcu?

Staršem predstavimo način dela in s tem tudi medije, ki se jih poslužujemo.

9.2.2 INTERVJU Z V.2

Kje delate?

Sem vzgojiteljica v waldorfskem vrtcu, delam v mešani skupini otrok drugega starostnega obdobja.

Koliko skupin je v vrtcu?

V vrtcu so tri skupine. Dve mešani skupini otrok drugega starostnega obdobja in ena mešana skupina otrok prvega starostnega obdobja (jaslice).

Koliko je otrok v skupini in koliko so stari?

V moji skupini je 17 otrok. Večinoma so stari med 3 in 6 let.

Najmlajši v skupini je deček, star 2 leti in 9 mesecev.

2 otroka sta stara 3 leta,

5 otrok 4 leta,

7 otrok 5 let in

2 sta stara 6 let.

Kakšna je struktura glede na spol?

V skupini je 9 dečkov in 8 deklic.

Ali otroci v vrtec prinašajo igrače?

Tisti otroci, ki v vrtcu ostajajo na počitku, s seboj prinesejo igrače, s katerimi potem počivajo. Ob prihodu v igralnico jih odložijo v košaro in z njimi niso v stiku vse do odhoda na počitek. Nekateri otroci pa igračo prinesejo in jo obdržijo v spalnici, je ne nosijo vsak dan domov.

Ali so igrače, ki jih prinesejo otroci v vrtec, tipične waldorfske igrače?

Tekom leta se v košari zvrstijo tako waldorfske kot newaldorfske igrače. Otroci prinesejo igrače, ki so jim ljube, ali pa take, ki jih želijo pokazati prijateljskom (ker so čisto nove ali iz kakega drugega razloga).

Ali imajo otroci lahko svojo igračo za počitek?

Da, otroci imajo lahko svojo igračo za počitek. Včasih ta igrača pride prav tudi tekom dneva, na primer za tolažbo – če je otrok žalosten, lahko vzgojiteljica presodi, da bi ga najlažje potolažila njegova igrača.

Kaj opazite pri prosti igri?

Opazim s kom, s katero igračo, s kakšnim tempom, na kakšen način se igrajo.

Nekateri otroci iščejo isto družbo, nekateri otroci iste igrače, nekateri otroci se igrajo isto igro. Obdobja take situacije so različno dolga.

Opazim, kako komunicirajo med seboj in kako ravnaajo z igračami in kako s prijatelji.

Mlajši otroci, ko si zaželi določen predmet (igračo), ga želijo imeti takoj in težko počakajo. Imamo pravilo, da predmet (igračo) lahko vzame, če je prosta. Če ni prosta, mora tistega, ki se z njo igra, prositi zanjo ali pa počakati, da bo prosta. Zato lahko opazim, da nekateri otroci sploh ne vprašajo, pač pa kar počakajo (ali pa se zamotijo s čim drugim). Spet drugi otroci pa niti ne vprašajo niti ne čakajo, kar vzamejo. Včasih je to odvisno od tega, kdo je tisti, ki ima želeno igračo.

Opazim, kakšen volje so prišli v vrtec in morebitne spremembe tekom igre.

Včasih gredo otroci pozno spat in pridejo v vrtec nespočiti. V takem primeru jih navadno zjutraj pocrkljamo, da lažje vstopijo v igro.

Opazujem lahko gibanje igre v celoti ali pa igro posameznega otroka.

Vsaka igra ima svoj začetek, različno dolgo trajanje in zaključek ali pa prehod v drugo igro. V prostoru imamo kotičke, po katerih se igrajo posamezne skupinice otrok. Vsak kotiček je urejen tako, da se pohištvo lahko poljubno spreminja in otroci tekom prstne igre lahko popolnoma spremenijo igralnico in razporeditev pohištva in igrač, ki jih imamo na voljo.

Pri prosti igri opazim veliko gibanja mlajših otrok in veliko verbalne komunikacije pri starejših otrocih.

Posamezni otroci prehajajo iz enega kotička v drugega, nekateri ostajajo ves čas v isti igri.

Pri posameznem otroku ob opazovanju njegove igre določeno obdobje opazim razvoj igre. Nek otrok se je v začetku šolskega leta vedno igral sam. Njegova igra je bila domišljajska in uporabil je predmete, ki so bili prosti. Ni se priključil drugi igri in nikogar ni spustil v svojo igro. Zdaj, po pol leta prisotnosti v skupini, se večkrat pridruži drugim, če mu je njihova igra všeč. Če pa ima sam idejo, kaj bi se igral, dovoli drugim, da se igrajo z njim, in dovoli vpliv drugih (npr. naredi letalo tako, da dve klopici postavi eno za drugo, nek drug otrok pa popravi in da klopici eno ob drugo. V začetku leta je trmasto vztrajal pri svoji ideji, zdaj dopusti, da klopici stojita ena ob drugi).

Kaj je tisto, kar otroke nagovarja pri igri?

Otroke pri igri lahko nagovori material, igrača, prijatelji, preteklo doživetje, trenutna situacija v igralnici.

Kaj otroke nagovarja pri igri je po mojem opazovanju odvisno od več stvari:

- od starosti otroka,
- od dnevne situacije,
- od preteklih iger v tej skupini,
- od določenega doživetja, ki je zaznamovalo otroka,
- od zasedenosti igrač.

Starejši otroci včasih začnejo z igro, ki so si jo že prej (doma ali ob prihodu v vrtec) zamislili. To sklepam po tem, ker se že med zajtrkom (kateremu sledi prosta igra) pogovarjajo, kaj se bodo igrali.

Mlajše otroke nagovori material. Ko si po zajtrku umijejo roke, vstopijo v igralnico in se približajo predmetu, s katerim se potem igrajo. Navadno je igra, ki jo nagovori material, krajša po času, a intenzivnejša.

Otroke ne glede na starost nagovorijo k igri tudi prijatelji. Nekateri otroci so zelo navezani na določenega prijatelja in če ta manjka, je njihova igra drugačna kot sicer.

Kako otroci sodelujejo pri ritmičnem krogu – rajanju?

Ritmični krog je v našem vrtcu del dnevnega ritma. Dnevni ritem v waldorfskem vrtcu poteka po načelu vdih – izdih. Vdih so vodene aktivnosti, izdih je prosta igra. Ritmični krog je del vdih, ko otroci sprejemajo vtise vase. Izvajamo gibe, pojemo pesmi, ki so usklajene z vsebino rajanja. Vsebina rajanja pa je prilagojena letnemu času in starosti otrok. V pomladnih mesecih je v vsebini več o dogajanju v naravi, čisto konkretno, maja bomo sejali semena, ta bodo vzklila, mi jih bomo zalivali ... Če so otroci mlajši, so naši gibi »večji« in jih je manj. Npr. če bi imeli mlajše otroke, bi pri rajanju samo nakazali gib zalivanja gredice, pri večjih pa bi vzeli zalivalko, natočili vodo, jo odnesli in zalili gredico. Eno rajanje izvajamo en mesec.

Otroci pri rajanju sodelujejo na tak način, da vstopijo v krog in sodelujejo z gibi in petjem. Nekateri otroci se takoj ob začetku rajanja vključijo v krog, nekateri otroci pa stojijo ob strani. Kasneje se priključijo ali pa ostanejo opazovalci. Ritmični krog ponavljamo cel mesec in navadno je ob začetku meseca več opazovalcev.

Kako otroci spremljajo pravljice?

Otrokom za spremljanje pravljice pripravimo blazine v obliki polkroga, na katere se posedejo. Sedežnega reda ni. Pravljico ponavljamo cel mesec in v prvem tednu vsi otroci brez izjeme pravljico spremljajo ves čas. V drugem tednu večinoma tudi, v tretjem tednu jo nekateri že znajo na pamet in sodelujejo, v četrtem tednu pa jo znajo že vsi in če ob pripovedovanju umolknem, jo nadaljujejo oni. Določene pravljice izvajamo z lutkami. V tem primeru otroci ves čas sledijo lutkam. V četrtem tednu izvajanja imajo predšolski otroci možnost, da oni premikajo lutke. Če poznajo besedilo in če zmorejo, jo lahko tudi pripovedujejo in jaz samo pomagam.

Ali otroci radi sodelujejo pri umetniških dejavnostih?

Umetniške dejavnosti v našem vrtcu so del ritma.

Dnevni ritem – umetniška dejavnost je "vdih" in jo izvajamo po "izdihu" – torej po prosti igri.

Tedenski ritem – vsak teden se umetniške dejavnosti ponavljajo – ob ponedeljkih vedno oblikujemo vosek, ob sredah slikamo z mineralnimi barvami, ob četrtek pečemo, ob petkih rišemo z voščenimi bloki in imamo ritmični krog z evritmijo. Otroci vedno sodelujejo, čeprav tega od njih ne zahtevamo. Nikoli pri nobeni umetniški dejavnosti ne gremo v igralnico po določenega otroka, pač pa pridejo sami. Ker ima vsaka umetniška dejavnost svoj potek in ga otroci poznajo, mu sledijo. V skupini imam enega otroka, ki včasih reče »Jaz danes ne bi slikal«. Dogovoriva se, da obleče slikarsko oblačilo in lahko pride slikat, če si bo premislil. Vedno pride. Slikajo po štirje otroci hkrati in če so vsi štirje prostori zasedeni, se otroci posedejo na stole ob strani in počakajo na vrsto.

Kako se otroci igrajo zunaj?

Trikrat v tednu se igramo v parku, enkrat v starem delu mesta in enkrat v tednu odidemo na urejeno otroško igrišče z igrali. Na igrišču z igrali se otroci igrajo v peskovniku, plezajo po plezalih, se skrivajo v hišicah, gugajo na gugalnicah, se lovijo.

V parku, ki nima nobenih igral, plezajo po drevesih, raziskujejo travnik, se lovijo, tečejo.

V mestu najdejo kaj zanimivega okrog dreves ali na trgu.

Nekateri otroci se igrajo več in bolj živahno, kadar so zunaj.

V našem vrtcu gremo ven v vsakem vremenu. Tudi če pada dež, si nadenemo oblačila za dež in se igramo na istih mestih. Le če »lije kot iz škafa«, odidemo samo na sprehod, saj v tem primeru potrebujemo še dežnike, s katerimi pa se otroci ne morejo prosto igrati.

Kako ste zadovoljni s socialnimi veščinami otrok v vrtcu?

Otrokom v našem vrtcu dovolimo, da socialne veščine urijo ves čas. To jim omogočamo z igro v skupini drugih otrok in s tem, da ob nastopu konflikta ne posegamo, razen če je to nujno potrebno.

O socialnih veščinah ne govorimo, pač pa jih izvajamo. Na primer otrokom ne razlagamo, da morajo pozdravljati, pač pa sami pozdravljamo, oni posnemajo.

Za socialne veščine skrbimo tudi s pravilno izbiro pravljič in vsebine rajanja. Tam nastopijo situacije, ki jih otrok ob ponavljanju cel mesec zares lahko ponotranji in vzame za svoje.

Jaz osebno sem zelo zadovoljna s socialnimi veščinami naših otrok, saj znajo pozdravljati, so spoštljivi do odraslih, znajo deliti igrače, hrano, imajo radi živali, so prijazni drug do drugega.

Poleg tega za odnose do drugih skrbimo z lastnim zgledom. Načelo v našem vrtcu je »vzor in posnemanje«. Mi moramo skrbeti in živeti tako, da smo vredni posnemanja in da smo otrokom dober vzgled.

Kakšen je ritem otrok izven vrtca?

Ritem otroka izven vrtca nam je znan le do določene mere. Na pogovornih urah nam starši lahko povedo kaj več o tem, lahko pa tudi ne – ne posegamo v njihov popoldanski del dneva.

Nekateri otroci imajo enkrat do dvakrat v tednu glasbene urice, nekateri športne aktivnosti, večinoma pa popoldneve preživijo skupaj s starši in počnejo stvari skupaj z njimi.

Ali starše na prvem razgovoru vprašate o tem, koliko možnosti ima njihov otrok za stik z mediji?

Na prvem razgovoru jih vprašamo, če imajo doma televizijo in če jo otrok gleda. V primeru, da je odgovor da, jih vprašamo, kaj in kdaj gleda.

Ali staršem na starševskem večeru poveste kaj o medijih in katere uporabljate v vašem vrtcu?

Starševske večere izvajamo vzgojiteljice same ali pa v goste povabimo predavatelja. Same vzgojiteljice nismo kompetentne za vodenje večera na temo medijev.

9.2.3 INTERVJU Z V.3

Kje delate?

Sem vzgojiteljica v mešani skupini otrok.

Koliko je otrok v skupini in koliko so stari?

V skupini je osemnajst otrok. Stari so od tri do šest let.

Kakšna je struktura glede na spol?

Deset je dečkov, osem je deklic.

Ali otroci v vrtec prinašajo svoje igrače?

Otroci v vrtec lahko prinesejo svoje igrače. Najprej jih pokažejo vzgojiteljici in potem ona presodi, če je igrača

takšna, da jo otrok lahko pokaže še drugim otrokom. Če je primerna, mu dovoli, da jo pokaže v jutranjem krogu, potem pa jo pospravi na svojo poličko in jo ob odhodu domov odnese s seboj. Običajno otrok prinese igračo v vrtec takrat, ko starši ne zmorejo otroku igrače odvzeti in to delo preložijo na vzgojiteljico.

Ali so igrače, ki jih prinesejo otroci v vrtec, tipične waldorfske igrače?

Običajno ne, redko se zgodi, da je igrača značilna waldorfska. Po navadi je to kakšna plišasta žival, plastičen konjiček, knjiga. Prinesejo pa tudi školjke, kamenčke, storžke, stvari, ki jih najdejo v naravi. Te običajno ostanejo kar v igralnico in se z njimi lahko igrajo vsi otroci.

Ali imajo otroci lahko svojo igračo za počitek?

Ja, vsak otrok si lahko prinese igračo, ki jo bo imel na počitku. Nekateri so navezani na eno igračo in jo imajo v vrtcu za počivanje že več let, spet drugi otroci te igrače zelo pogosto menjajo. Ena punčka ima tako zelo priljubljeno igračko že iz jaslic in je že povsem izrabljena, vendar še vedno najljubša. So pa otroci, ki na počitku sploh nimajo igrač.

Za kakšnega otroka je zelo pomembno, da ima blizu sebe nekaj, kar ga bo spominjalo na dom. Tako se počuti bolj varno in domače. To je še posebej značilno pri majhnem otroku.

Kaj opazate pri prosti igri?

Prosta igra je v waldorfskem vrtcu nekako sveta. Tako, da skušam ta čas in prostor v času proste igre še posebej zaščititi in varovati. Moja naloga je, da prosto igro res budno, zavestno spremljam. Zavzemam se, da nasploh v samo igralnico ne vstopajo osebe, ki otrokom niso poznane in bi jih lahko zmotile pri njihovem ustvarjanju, še posebej pa v času proste igre. Otroci v moji skupini običajno poznanih oseb, ki vstopijo v prostor, niti ne zaznajo, saj so običajno zelo močno v igri.

Prosta igra je zelo intenzivna. V igralnici se gradijo hiše, ki imajo več nadstropij, spalnice, skrite vhode in izhode. Za gradnjo uporabljajo deske, rjuhe, hlode, stojala, mize ... Naredijo avtobus, si razdelijo vloge šoferja, kondukterja, potnikov. Si zamislijo, kam se peljejo, in na postajah pobirajo in odlagajo potnike ... Radi imajo ladje, ki jih popeljejo po morju, jezeru ... Pripravljajo lutkovne predstave za otroke ... Vse to so sposobni ustvariti iz zelo malo materialov, ki so jim na voljo. Materiali niso dodelani do potankosti. Hlod je tako lahko sedež za šoferja ali pa dimnik na hiši.

V skupini je štiriletnik, ki se ne zmore vedno vključiti v igro. Skušam mu pomagati na različne načine. Npr. če ga starejši otroci ne spustijo v igro, on pa si to res želi, mu dam skodelico, v kateri je sadje, in to sadje nese otrokom v hišo za malico, da si malo opomorejo. Tako lahko pokuka v skrite kotičke, ki so si jih ustvarili starejši.

Pri prosti igri ne gre le za domišljijo in ustvarjalnost otrok, to je prostor, kjer se ustvarjajo interakcije med otroki in se krepijo socialne veščine, samozavest otrok. V igro čim manj posegam. Tako dam otrokom možnost, da sami rešijo tudi konfliktna situacija. Ob konfliktni situaciji se vedno postavim malo bližje dogajanju, tako otroci s prisotnostjo energije lažje speljejo stvari na način, ki so ga imeli možnost večkrat opazovati. Tako starejši otroci že vedo, da se o stvareh pogovoriš, da ne ugrizneš, če ti nekaj ni všeč ali če želiš igračo, ki jo ima prijatelj. Mlajši se vse to lahko učijo od starejših s posnemanjem.

Ko gradijo, se učijo vlog. Tisti, ki ima močno voljo, ki ima dobro idejo in je samozavesten, bo prevzel vlogo vodje, bo organizator. Ostali sodelavci, delavci mu bodo radi sledili in prevzeli vloge zidarjev, pleskarjev, dimnikarjev ... Pri različni igri prevzemajo glavne, vodilne vloge različni otroci.

Opazim, da večina starejših otrok vedno pride do svojega trenutka, ko ima možnost biti vodja in mu drugi otroci

sledijo.

Prosta igra je ena najpomembnejših dejavnosti v waldorfskem vrtcu. Otroku omogoča zdrav fizičen, duhoven in duševen razvoj. Prosto igro moramo ohranjati in jo varovati.

Kaj je tisto, kar otroke nagovarja pri igri?

Različno in je zelo povezano s starostjo otroka, seveda poleg individualnosti otroka. Mlajše otroke, tu mislim otroke, stare do drugega leta starosti, predvsem nagovarjajo igrače, predmeti. Dobro se počutijo, če imajo zase na voljo dovolj prostora in nekaj igrač, s katerimi se lahko zamotijo za dlje časa. Starejši, ko so otroci, bolj so jim pomembni socialni stiki in skupinska igra. Želijo se igrati drug z drugim, se pogovarjati, načrtovati in razpravljati o igri, ki se jo igrajo.

Kako otroci sodelujejo pri ritmičnem krogu?

Otroke k ritmičnemu krogu povabim s pesmico, vedno isto. Izvedemo ga v jutranjem času, pred zajtrkom.

Otroci, ki so dlje časa v vrtcu, v ritmičnem krogu radi sodelujejo. Na začetku pa jim je težko, saj še ne zmorejo slediti. Opažam, da zelo uživajo, ko se v krogu pojavijo liki, ki nekaj fizično delajo. Npr. kmet, tesar, gozdar – otroci vse to zelo radi posnemajo. Starejši zelo radi posnemajo gibanje prstov, ki so že bolj zapleteni. Čisto se poglobijo v prste in skušajo geste posnemati.

Zelo radi imajo dinamiko, velikega – majhnega, gibanja gor in dol, odprto – zaprto. Seveda se najde otrok, ki ne želi sodelovati ali pa ne zmore vztrajati do konca. Takrat je moja naloga, da se vprašam, kaj je tisto, kar otroka pritegne, da lahko sodeluje, kaj pa tisto, ki ga od tega odvrne. Lahko ima otrok le slab dan in je prav, da ga pustim v njegovem kotičku, lahko pa moje rajanje ni v skladu s skupinsko dinamiko in moram rajanju nekaj dodati, odvzeti.

Kako otroci spremljajo pravljice?

Pravljico imamo pred odhodom na vrt, ker želim, da lahko pravljico poslušajo tudi otroci, ki gredo pred kosilom domov.

Pravljico izberem glede na letni čas in na starost otrok v skupini.

Pravljico imamo štiri dni v tednu. To isto pravljico ponavljamo štiri tedne. Pravljico pripovedujem ali pa pripravim lutke za pravljico, vendar pa pravljico v vsakem primeru dva tedna najprej pripovedujem. Za začetek pravljice uporabim liro in pesmico, ki je namenjena le pravljici. Pripovedujem zelo tiho in počasi, to pomaga tudi otrokom, da se lažje umirijo in so tudi oni tihi. Tako imajo možnost, da s svojo domišljijo oblikujejo pravljico in like v pravljici. Otrokom je všeč, da poslušajo eno in isto pravljico toliko časa. Dobro se počutijo, ko poznajo vsako besedo, ki jo lahko izgovarjajo skupaj z vzgojiteljico.

Otroci se pravljice veselijo. Takoj, ko je čas za pravljico, prinesejo stole in se posedejo. Včasih potem lahko v prosti igri opazim, da sami igrajo pravljico. Pri pravljici se večina otrok umiri. Z vsem telesom so prisotni v dogajanju. Če dobro opazujemo, lahko vidimo, da je res otrok kot celota prežet z besedami. Vsako besedo posrka, jo predela z vsemi čutili. So otroci, ki ne zmorejo sedeti in poslušati. Ti skušajo na različne načine pritegniti pozornost drugih otrok in jih privabiti k njihovi aktivnosti. Za otroke, ki si pravljice želijo in jo oblikujejo s svojo domišljijo, je to moteče. Zato vedno skušam za take otroke pripraviti prostor, kjer bodo čim dlje časa lahko zdržali pozornost, in ko to več ne bodo zmogli, ne bodo moteči za druge otroke. V skupini je otrok, ki se na začetku pravljice čisto umiri, potem pa zelo hitro "pade ven" in se želi s soslednjim otrokom pogovarjati. Običajno mu pomaga že to, da ga vzamem v naročje in pri meni počaka na konec pravljice.

Mi smo v vrtcu, da otrokom omogočimo v tem času, ko so v našem varstvu in vzgoji, čim več stvari, ki bodo otroku

pomagale, da se bo zmozel spoprijeti s svetom. Da bo dobil realno sliko o svetu in vedel, da je svet dober.

Pravljice bogatijo otroški domišljjski svet. Večkrat jim pomagajo tudi v kriznih trenutkih, ko skozi pravljico predelujejo stiske, ki se jim pojavljajo. Tu gre tudi za prisotnost ljubezni, ki jo odrasel vnese v pripovedovanje in jo preko pravljice posreduje otroku.

Ali otroci radi sodelujejo pri umetniških dejavnostih?

Med umetniške dejavnosti pri nas v vrtcu štejemo: risanje z voščenimi bloki, oblikovanje voska, slikanje z mineralnimi barvami. Potem pa sta tu še peka kruha in evritmija. Vsaka od teh dejavnosti se izvaja na isti dan v tednu, ob približno istem času. Tako otroci osvojijo ritem in točno vedo, kaj se bo dogajalo ta dan v vrtcu. Tako so svobodnejši, saj nimajo notranje skrbi, kaj sledi. Prosto se igrajo, in ko je čas za umetniško dejavnost, jih s pesmico povabim k sodelovanju.

Lahko rečem, da imajo vse te dejavnosti zelo radi, še posebej pa se veselijo srede, ko je na vrsti slikanje, in pa četrta, ko običajno pečemo kruh ali kaj drugega slastnega.

Ko otroci zaslišijo pesem, ki napoveduje neko dejavnost, pridejo, želijo pomagati pri pripravi vseh stvari in se usedejo, začnejo z delom.

Pri risanju z voščenimi bloki nam zelo koristi znanje o otroški risbi, saj iz te lahko marsikaj razberemo. Zato sem vedno zelo pozorna na to, kaj otroci rišejo. Lahko opazimo, da se skozi razvoj otroka na risbi vedno ponavljajo enaki elementi v določenem razvojnem obdobju. Gre za procese, ki se odvijajo v fizičnem, duhovnem in duševnem razvoju otroka. Vse to lahko razberemo iz risbe.

Drugače pa se otroci pri umetniških dejavnostih zadržijo različno dolgo, toda večina od naših otrok se pri teh dejavnostih pomudi kar precej časa. Pri delu jih ne motimo, pustimo jih, da zaključijo, ko sami to želijo. Lahko smo priča res pravim kreacijam, ki jih otroci skreirajo s pomočjo domišljjskega sveta.

Predšolske otroke prosimo, da narišejo družino, da narišejo svojo najljubšo žival. Iz teh risb lahko razberemo, kako se otrok počuti v družini, kako vidi svoje starše, brate, sestre. To nam je lahko v veliko pomoč, ko gre za otroka, ki ima določene stiske, pa ga ne moremo povprašati, kaj se dogaja z njim, saj to še ni sposoben ubesediti, z risbo pa nam lahko pove.

Imamo otroka, ki k dejavnosti pride vedno med zadnjimi in zaključi med prvimi. List je običajno zelo prazen. Poriše ali poslika samo nek vogal in reče, da je zaključil. Poznam njegove okoliščine in se potrudim, da ob slikanju vseeno uživa, tudi če je zelo hitro gotov. Običajno že zjutraj skleneva dogovor, kje si bova pomagala. Tako vem, da on uživa ob vodi in mi zato pomaga pomiti vse kozarčke z barvami, pa še tako lepo se prelivajo.

Skozi umetnost se otroci izražajo. To so njihove besede, naša naloga pedagogov pa je, da se jih naučimo brati.

Kako se otroci igrajo zunaj?

Otroci igro na prostem obožujejo, zato poskrbimo, da gremo ven vsak dan ob vsakem vremenu. Otroci imajo v vrtcu oblačila in obutev, ki so primerna za različne vremenske razmere, tako se ob vseh vremenskih razmerah zunaj počutijo dobro. Ko je čas, da odidemo nazaj v vrtec, mi vedno rečejo, da smo premalo časa zunaj.

Otroci zunaj veliko plezajo. Uživajo in so zadovoljni, ko jim uspe priti vedno više in seveda tudi varno pristati na tleh. Vzgojiteljice jim pri tem ne pomagamo. Otroci splezajo tako visoko, kot zmorejo brez pomoči.

Zelo radi skačejo z višine, da čutijo svoje podplate, svoje noge. Radi gradijo hišice za palčke, v drevesih jim naredijo prava bivališča.

Zgodi se, da še sedaj spomladi najdejo lešnike in orehe v kakšnem deblu. Razveselijo se, da so veeverice tudi za njih pustile posladek. Vse te dobrote zelo radi delijo z ostalimi otroki.

Zunaj je več prostora za gibanje, za tekanje in vzgojiteljice imamo možnost opazovati, kako je z motoriko otrok v skupini. V naši skupini so otroci zelo spretni, hitri in obvladujejo svoje telo. Zlahka se ustavijo, zavijejo v drugo smer, hodijo vzvratno, skačejo po eni nogi. Ravnotežje jim ne dela težav. Še posebej je to lepo opaziti, ko gredo na sprehod do gozda, v katerem se imajo otroci potem možnost tudi igrati. Otroci plezajo na drevesa, preskakujejo korenine, se z rokami obešajo na veje in se gugajo. Vidi se, da svoje telo dobro obvladujejo, da se v svojem telesu zelo dobro počutijo. Roke in noge jih ubogajo. Uživajo tudi, ko zlezejo na hribček in se po hribčku kotalijo, vozijo po riti.

Pozimi, ko pade sneg in tega imajo otroci še prav posebej radi, je opazovanje gibanja otrok še posebej zanimivo. Visok sneg, led, vse to zahteva od odraslega, kaj šele od otroka, veliko napora, volje in spretnosti. Pozimi kotalijo kepe, delajo snežake, bunkerje, igluje, skrivne koticke, angelce v snegu. Ja, večina otrok je rada zunaj na prostem in se v naravi dobro počuti.

V skupini je otrok, star šest let, ki se veliko raje igra notri kot zunaj. Težave ima z ravnotežjem, zato se velikokrat spotakne, pade. Zaradi te težave se težko zunaj priključi igri in se običajno igra sam, je pa zelo socialen otrok v smislu, da ima zelo rad družbo, tako se mu čas, ki ga preživimo zunaj, vedno zdi predolg. Starši so zelo zaščitniški, bojijo se, da bi se otroku kaj pripetilo. Pogosto ga iz vrtca vzamejo še pred odhodom na prosto. Ker poznam ozadje skrbi, mi je težko govoriti s starši o tej tematiki.

Človek je del narave in kot otrok v tem uživa, potem pa ga premami udobje in pozabi, da ga narava vabi k sebi in mu ponuja izzive in veselje za življenje.

Kako ste zadovoljni s socialnimi veščinami otrok v vrtcu?

Otroci imajo veliko možnosti, da urijo socialne veščine. Še posebej veliko možnosti za to imajo v prosti igri in tudi pri drugih dejavnostih.

Starejše otroke včasih prosimo, da pomagajo jasličnim otrokom pri oblačenju in nekateri to tako radi počnejo, da gredo večkrat sami od sebe v garderobo, ko se malčki odpravljajo na vrt, in jim pomagajo.

Otroci se morajo v tako veliki skupini različno starih otrok z različnimi potrebami veliko prilagajati. Starejši morajo biti pozorni na mlajše, jih sprejeti v igro, v njihova bivališča. Mlajši se od njih učijo, da je treba potrpežljivo počakati na kosilo, da se pri kosilu sedi za mizo, se prosi za stvari in se lepo zahvali.

Ne gre le za socialne veščine, ki jih otroci imajo v interakcijah z otroki, gre tudi za socialne veščine, ki se jih otroci učijo od odraslih za odrasle. Da zunaj, ko gredo na sprehod, lepo pozdravijo, da nam pomagajo pospraviti prostor, pripraviti mizo. Da to ni nekaj, kar morajo storiti, temveč nekaj, kar je za nas vse skupaj dobro in lepo. Vsak nekaj pripomore k temu, da stvari tečejo.

Ja, otroci so v naši skupini zelo pozorni drug do drugega. Znajo se dogovarjati o igri, igračah. Stvari radi posodijo, jih delijo. Ko eden od otrok deli jabolka, bo vedno pozoren, da bodo vsi dobili enako krahelj. Pogosto lahko opazim, da bo tisti, ki deli, sam vzel čisto na koncu. Trudijo se, da se ne prerivajo. Zjutraj na blazinicah poslušajo pripetljaje drug drugega in si ne skačejo v besedo. V skupini ne slišim nobenega poniževanja, zaničevanja, otroci drug drugega vidijo kot enake.

Kakšen je ritem otrok izven vrtca?

Seveda je naša želja vzgojiteljev, da bi starši ohranjali ritem, ki so ga otroci vajeni v vrtcu, vendar je to seveda iluzija. Starši imajo službe, ki se zavlečejo v pozno popoldne, tako seveda, če želijo še kaj časa preživeti z otrokom, ta ritem oblikujejo po svoje. Tako se pri večini otrok ritem, ki ga imajo v vrtcu, razlikuje od ritma, ki ga imajo doma. To se še posebej opazi ob ponedeljkih, ko otroci v vrtec pridejo bolj utrujeni. S starši so preživljali vikend, ki

je bil poln čutnih vtisov, za katere niso imeli na voljo časa, da bi jih predelali. Tu mislim predvsem na počitek, ki ga majhen otrok še potrebuje.

Ali staršem na starševskem večeru poveste kaj o medijih in katere medije uporabljate v vašem vrtcu in zakaj?

Starševske večere pripravimo na različne teme. Povabimo predavatelje ali pa temo pripravi katera od vzgojiteljic. Starše tudi povprašamo, katere so tematike, ki jih zanimajo, in se potem potrudimo, da to tematiko tudi predstavimo. Tudi na temo medijev smo že imeli predavanje. Starši tako pridejo do informacij, kako je z mediji, kakšen vpliv imajo na otroka in njegov razvoj. Je pa seveda potem odvisno od vsakega starša posebej, koliko bo slišano sprejel in vnesel v vsakodnevno življenje. Mi na stil življenja družine nimamo pravice vplivati. Naša naloga je, da starše ozaveščamo, jim stojimo ob strani, pomagamo, ko nas za pomoč prosijo.

Lahko rečem, da so mi ta srečanja s starši težji del dela v vrtcu. Mislim, da bi morala na tem področju še veliko delati in se izobraževati.

Vedno večkrat ugotavljam, da je tudi delo s starši eden pomembnejših dejavnikov za dobro počutje in zdrav razvoj otroka v vrtcu.

9.2.4 INTERVJU Z V.4

Kje delate?

Sem vzgojiteljica skupine devetih otrok v waldorfskem vrtcu v Ljubljani. Delam v skupini otrok, starih od tri do šest let.

Kakšno je razmerje med spoloma?

V letošnjem letu je pet deklic in štirje fantki.

Ali otroci v vrtec prinašajo svoje igrače?

V vrtec ne prinašajo igrač, ker to imamo že napisano v pogodbi in dogovorjeno s starši. Če se izkaže, da otrok ima silno željo kaj pokazati, se mora zmeniti z mano. Ko jaz dovolim, otrok prinese, pokaže tako, da vsak otrok lahko vzame v roke, jo pogleda in potem jo otrok, ki jo je prinesel, odda meni in jo jaz pospravim na polico.

Ali so igrače, ki jih prinesejo otroci v vrtec, tipične waldorfske igrače?

Ne običajno so to kakšne plišaste ali plastične igrače – konjički s krili.

Ali imajo otroci lahko svojo igračo za počitek?

Ja seveda, to je igrača, na katero so navezani in jim daje občutek varnosti.

Kaj opazate v prosti igri?

Igra je polna, z veliko domišljije. Pojejo, imajo rojstni dan. Gradijo, se plazijo skozi tunele.

Včasih pride do nekonstruktivne igre, ko otroci začnejo tekati po prostoru, so zelo glasni. Po navadi tako igro pustim nekaj časa, da se izživijo. Če pride v prosti igri do zastoja, da igra ne steče, potem poskušam igro preusmeriti s kakšnim predlogom ali idejo. Če tudi to ne gre, najdem kakšno dejavnost za enega ali več otrok, v kateri uživajo in potem spet lahko preidejo nazaj v igro z novimi, drugimi silami.

Tako vem, da eden od fantov zelo rad popravlja stvari. Če pri njem opazim, da ima težave pri igri, ga prosim, da mi privijači držalo na vratih omare. Delo opravi z veseljem in potem ima možnost, da te elemente dela vnese tudi v prosto igro.

Se pa v prosti igri učijo sodelovati, voditi, se prilagajati. Res včasih, ko tako pogledam in opazujem prosto igro, opazim v njej delovanje nas odraslih. Npr. sem dovolj potrpežljiva, da otroci to lahko posnemajo, ali pa jim dajem drugačno sliko, ki se odraža tudi skozi prosto igro.

Kaj je tisto, kar otroke nagovarja pri igri?

To so materiali, igra drugih, delo vzgojiteljice, pravlјice. Zelo različno od otroka in tudi od obdobja. Včasih zelo posnemajo pravlјice, spet drugič delo vzgojiteljice. Včasih pa čez počitnice doživijo kaj, kar je pustilo na njih velik vtis, npr. izlet v hribe ali sankanje, potem v igro vnesejo veliko teh elementov.

Kako otroci sodelujejo pri ritmičnem krogu?

Ne želijo vedno vsi sodelovati, včasih potrebujejo malo spodbude. Eden od otrok zelo težko vztraja do konca v krogu, ker je predšolski, se skoraj vedno potrudim, da najdem nekaj, kar ga bo spodbudilo in pritegnilo k vztrajanju. Vem, da rad organizira stvari, zato mu tukaj večkrat dam priložnost, da pripravi glasbila, rjuhe, skratka vse, kar za rajanje potrebujemo.

Kako otroci spremljajo pravlјice?

K pravlјici jih povabim z liro in pesmico. Pravlјico pripovedujem, izvajam jo štiri dni v tednu. Eno pravlјico imamo štiri tedne skupaj. Otroci se tega sploh ne naveličajo. Pravlјice imajo radi. Vedno izberem pravlјico, ki je primerna za otroke v skupini. Pravlјica mora biti kvalitetna, saj je otrok sposoben iz pravlјice dojeti veliko, tudi tistega skritega. Za ta namen imamo v našem vrtcu nabor pravlјic, katerih vsebina je primerna in kvalitetna za otroke v različnem razvojnem obdobju. Tako je izbor pravlјic razdeljen glede na letne čase, praznike, starostno in razvojno obdobje otrok.

Vidim, da naši otroci, še posebej starejši, predšolski, večkrat sami potem pripravijo pravlјico.

Vedno pa pripravim poseben prostor za tiste otroke, za katere vem, da ne bodo zmogli slediti pravlјici do konca. Ne želim, da zmotijo druge otroke, ki poslušajo pravlјice. Opazila sem, da otroci, ki ne zmorejo, v določenem trenutku začnejo intenzivno premikati roke, krilijo po zraku in spuščajo nenavadne glasove. Ja, če sem dovolj pozorna, lahko opazim moteče dejavnike in potem lahko poskrbim, da drugim otrokom, ki že zmorejo, omogočim nemoteno sodelovanje pri pravlјici.

Ali otroci radi sodelujejo pri umetniških dejavnostih?

Otroci radi sodelujejo pri umetniških dejavnostih. Mi otrokom ponudimo risanje, slikanje, oblikovanje voska. Potem je tu še peka kruha, prstne igre, rajanja. Otroci pri umetniških dejavnostih radi sodelujejo. Je pa odvisno od otroka. Nekdo ima raje slikanje, drugi risanje, ampak načeloma ob umetnosti uživajo. Ko jih povabim s pesmico, večina prileze iz vseh kotičkov, se posede za mizo in potrpežljivo počaka, da so vsi rekviziti za delo na njihovem mestu. Vedno se najdejo pomočniki, ki želijo pomagati. To jim tudi omogočim, saj se tako čutijo potrebni v skupini. Tako pri slikanju pomagajo pripraviti barve, pomivati lončke. Pri peki kruha pripravljajo vse sestavine, jih zamešajo v posodi ...

Kako se otroci igrajo zunaj?

Mi gremo ven, tudi ko dežuje ali pada sneg. Mi odrali se obremenjujemo s tem, kakšno je vreme. Otroci imajo radi dežne kaplje in skakanje po lužah. Pozimi komaj čakajo, da bodo lahko gazili po snegu in delali snežake. Otroci bi bili lahko večino časa zunaj. So povezani z naravo.

Vedno pazimo, da so otroci primerno opremljeni za igro zunaj. Kape, rokavice, dežna oprema.

Na vrtu imamo peskovnik, vodnjak s tekočo vodo, več dreves in grmovje. Lesene gugalnice, večje in manjše hlode. Hribček, pa jarek, mostiček. Tako, da je čim bolj dinamično. Otroci tako lahko pridobijo izkušnjo hoje v hrib iz hriba, lahko se kotalijo, skrijejo, preplezajo, preskočijo ...

Zunaj se vidi, da je igra bolj dinamična. Otroci veliko tečejo, plezajo, se kotalijo, se vlečejo. Eden od otrok se zunaj ne počuti dobro. V gibanju pri njem opažam težave. Noge se mu v gležnjih hitro spodvijejo in pri teku tako večkrat pade. Opazuje otroke, ki plezajo, in sam tudi poskuša, vendar še ne zmore. Težko čaka, da gremo v vrtec. Velikokrat se zateče po pomoč k vzgojiteljici. Prosi me, da gremo. Zanj si vedno vzamem poseben čas in ga skušam skozi igro privabiti k gibanju. Skupaj pojeva ritmične pesmice in v ritmu poskakujeva, se vrtiva. Zunaj skupaj pogrneva deko, pripraviva malico in ostale otroke nato povabiva na piknik. Tako se čuti sprejetega tudi zunaj in potem lažje zdrži. Veselim se vsakega napredka, še bolj pa on.

Zunaj otroci, še posebej predšolski, radi preizkušajo svoje spretnosti in moči. Zelo radi pa se tudi preizkusijo v skakanju z vrvmi.

Enkrat v tednu pa gremo tudi v bližnji gozd. Tam otroci preiščejo vsak kotiček. V gozdu imam posebno priložnost, da opazujem, kako se otroci gibljejo, koliko so motorično spretni. Opažam, da jim gre dobro. Gozd s svojo podrastjo je res odličen prostor, da otroci razvijajo ravnotežje, predstavo v prostoru, utrdijo svoje mišice in sklepe. V gozdu velikokrat odkrijejo palčkovo hišico ali pa votlinico od gnomov. Veliko pa jih naredijo tudi sami in jim tam pripravijo še kosilo.

Kako ste zadovoljni s socialnimi veščinami otrok v vrtcu?

Veliko je priložnosti, da otroci utrjujejo in se učijo socialnih veščin, saj so ves čas v interakciji z drugimi v skupini.

Radi si pomagajo, še posebej so pa pozorni do tistih, ki pridejo na novo v skupino, sploh če so mlajši. Hitro jih sprejmejo medse in jih vabijo k igri. Eden od starejših fantov je zelo nežen in pozoren do otrok in jih tudi vedno potolaži, če jokajo.

Pri kosilu opazim, da kdo od otrok razdeli svojo sladico še drugim, ki so jo že pojedli.

Pri prosti igri je veliko situacij, ko se morajo uskladiti med seboj. Dobro jim gre, ko si delijo materiale, ki jih potrebujejo za igro. Pogledajo, preštejejo, in če ugotovijo, da so res vzeli preveč stvari, jih dajo tistemu, ki jih potrebuje.

Je pa razvitost socialnih veščin seveda odvisna tudi od starosti otrok v skupini. Tako mlajši otroci šele opazujejo starejše in jih sčasoma začnejo posnemati. Jim pa starejši tudi rečejo, da se ne grize, ampak pove, če jim kaj ni všeč. V skupini je otrok, star šest let, ki pa ne bo želel deliti nobene stvari. Starši ga spodbujajo in mu pripravijo za v vrtec sadje za vse otroke, ki naj bi ga razdelil za malico. To mu je izredno težko in zgodi se, da včasih potrebuje mojo pomoč, spodbudo, da mu sadje uspe razdeliti. Po navadi to počneva z odštevanjem. To mu pomaga. Mu pa z ostalimi otroki potem tudi zapojemo pesmico, v kateri se mu lepo zahvalimo za dobrote, ki jih je razdelil.

Je pa razvijanje socialnih veščin pri otrocih odvisna tudi od tega, kakšno sliko mi dajemo otroku. Če smo mi notranje socialno naravnani in pristni pri svojih dejanjih, kjer se odražajo tudi socialne veščine, bodo otroci imeli kaj posnemati, drugače ne. Mi se otroku zahvalimo, ko nam pomaga. Si zapomnimo, če smo otroku nekaj obljubili in potem to tudi storimo. Danes je glavni in odgovorni v restavraciji ta in ta, jutri si pa lahko ti. Otroku si bo zapomnil,

da smo mu nekaj obljubili in tega se moramo držati.

Kakšen je ritem otrok izven vrtca?

Lahko rečem, da je v moji skupini en otrok, ki res težko zaspi. Njegov ritem je v času iz vrtca povsem drugačen. Tu gre za ritem, ki ga ima družina, in njihove navade. Vsekakor ta otrok prihaja zelo utrujen v vrtec in ni edini. Posebej so to ponedeljki. Zame je to znak, da otroci med vikendom niso imeli običajnega tedenskega ritma, ampak preveč različnih vtisov in situacij, ki jih ne zmorejo »prebaviti« in niso primerni za naravo njihovega bitja.

Naša skrb v vrtcu je, da otroku omogočimo in mu pomagamo, da se bo lahko odpočil in spet vstopil v običajen tedenski ritem.

Ali staršem na starševskem večeru poveste kaj o medijih in katere medije uporabljate v vašem vrtcu in zakaj?

Na starševskem večeru na temo medijev poskušam osvetliti staršem najprej naravo medijev kot tehnično, mehansko delovanje in naravo človeka oziroma otroka. Preko konkretnih situacij skupaj iščemo dejanske potrebe malega otroka in primerjamo s tem, kaj ponujajo mediji in katerih medijev se poslužujemo v našem vrtcu.

Je pa delo s starši ena težjih, če ne najtežja naloga pri mojem delu. Zavedam se, da je to pomembno in odgovorno delo, ki bi ga morala kot vzgojiteljica še bolj obvladati, saj le na ta način lahko otroka dobro podprem, če poznam in razumem starše, družino. Ja, želim si, da bi imeli organiziran seminar za delo s starši.

9.2.5 INTERVJU Z V.5

Kje delate?

Delam v Beljaku tretje leto.

Koliko otrok je v skupini in koliko so stari?

V skupini je enaindvajset otrok, starih od tri do pet let.

Kakšno je razmerje med spoloma?

Od tega je štirinajst punčk in sedem fantkov.

Koliko skupin je v vrtcu?

V vrtcu so tri mešane skupine in ena jaslična skupina. V jaslih je starost otrok od leta in pol do treh let. Vse tri mešane skupine imajo po enaindvajset otrok, jaslična skupina ima petnajst otrok. V jasličnih skupinah so prisotne tri vzgojiteljice in ena pomočnica.

Ali otroci v vrtec prinašajo svoje igrače?

Vzgojiteljice so starše prosile, da otroci ne nosijo svojih igrac v vrtec. Tega se ne držijo, v vrtec otroci nosijo otroške knjige, knjige o čarovnicah, knjige o gasilcih, dinozavrih, nosijo plastične konjičke, plišaste igrače, zajčke medvedke, punčke in dojenčke s plastičnimi glavami. Ena od punčk prinese štiri enake punčke.

Ali imajo otroci lahko svojo igračo za počitek?

Za počitek imajo otroci lahko po eno igračo, ki jo prinesejo s seboj. Z igračami, ki jih prinesejo v vrtec, načeloma ne

dovolim, da se igrajo, razen če je posebna situacija, ko otrok težko pride v vrtec. Lahko pa v jutranjem krogu pokažejo igrače, ki so jih prinesli s seboj, in jih potem pospravijo na svoje mesto. Starši se s tem, kakšne in koliko igrač bo otrok zjutraj prinesel v vrtec, ne zmorejo ukvarjati, zato jim je najlažje, če otroku pustijo, da v vrtec vzame igrače in to delo preloži na vzgojitelja. Gre za udobje.

Ali so igrače, ki jih prinesejo v vrtec, tipične waldorfske igrače?

Otroci v vrtec ne nosijo waldorfskih igrač, saj večina staršev ne izhaja iz okolja, ki bi imelo waldorfsko tradicijo. O waldorfski pedagogiki dobivajo informacije šele sedaj, ko so otroci vključeni v vrtec in šolo.

V Beljaku je to prvi waldorfski vrtec, to pomeni, da je waldorfska pedagogika v Beljaku prisotna šele tri leta. V Celovcu sta vrtec in šola praznovala petintrideseto in štirideseto obletnico. V Beljaku je bolj razvita Montessori pedagogika.

Ali staršem na starševskem večeru poveste kaj o medijih in katere medije uporabljate v vašem vrtcu in zakaj?

Do sedaj staršem nismo predstavili na nobenem starševskem večeru medijev. Nastaja ideja, da bi ena od kolegic organizirala delavnice za starše na to temo in na njej predstavila medije, ki jih uporabljamo v našem vrtcu in zakaj. Očitno se vse kar malo izogibamo temu delu. Saj s starši radi sodelujemo, nam je pa neprijetno dogovarjati se o določenih stvareh. Povemo okvirna pravila.

Kako otroci sodelujejo pri ritmičnem krogu?

Pri ritmičnem krogu sodeluje polovica otrok. Nekateri od tistih, ki ne sodelujejo, opazujejo in se občasno priključijo. Običajno se priključijo, ko pojemo pesmico in se gibljemo v ritmu. Zato se sedaj trudim in v naše rajanje vnesem čim več glasbe in ritma.

Kako otroci spremljajo pravljice?

Pravljice zberem na letni čas in na starost otrok.

Ja, pravljice imajo radi, še posebej, ko so lutkovne. Ko zaigram na liro, kar je znak, da je na vrsti pravljica, otroci hitro vzamejo vsak svojo blazinico in se posedejo po tleh in se umirijo. Pravljico imamo štiri dni v tednu. Otroci pa se je ne naveličajo. Ponavljam jo štiri tedne, eno in isto pravljico. Res se potopijo v svet, ki ga opisuje pravljica. Posebej uživajo, ko pravljico že znajo in jo pripovedujejo. Večinoma so pri pravljicah umirjeni, zasanjano ustvarjalni, ko kreirajo like s svojo domišljijo. Imam pa otroka, ki pa začne med pravljico kar prepevati pesmice. Pomaga mu, če ga vzamem k sebi kot pomočnika. Tako lažje ostane pozoren pri stvari.

Pomembna se mi zdi kakovost pravljice, njeno ozadje. Otroci lahko veliko več razberejo iz pravljice, kot si mi mislimo. Otrok je pri pravljici kreativen s svojo domišljijo.

Kaj opazate v prosti igri?

V naši skupini imajo otroci veliko časa za prosto igro. Tako lahko svobodno ustvarjajo, se družijo in v tem času lahko veliko delajo na socialnih veščinah.

Opažam, da otroci v času proste igre ponavljajo elemente iz ritmičnega kroga. Pojejo pesmice, ki jih pojemo ob različnih priložnostih.

Otroci se med prosto igro veliko gibajo. Plazijo se pod mizami, stoli. Velikokrat opazim, da se zelo radi vrtijo v krogu in preizkušajo, če bodo ostali na nogah ali bodo padli po tleh.

Punčke se zelo rade igrajo zdravnice, tudi zobozdravnice in si pripravijo vse inštrumente, ki jih zobozdravnik potrebuje pri svojem delu. Uredijo si frizerski salon in potem povabijo še ostale otroke, da si pridejo urediti pričesko. Tu opazim, da tudi fantje zelo radi pridejo na frizerski stol.

Fantje so zelo radi v delovnem kotičku, kjer lahko žagajo deske, zabijajo žebelje, tako urijo motoriko z rokami.

Zelo radi gradijo hiše, ki jih popolnoma zaprejo, so kot votlinice, ki jih objemajo. V teh hišah se počutijo zelo dobro, dajejo jim občutek varnosti.

Mlajši otroci zelo radi zbirajo in urejajo stvari, tako imamo fantka, ki je star tri leta in zelo rad ureja gumbke po barvi, velikosti, obliki. Pri tem delu se pomudi zelo dolgo časa.

V prosto igro ne posegam velikokrat, le če opazim, da potrebujejo mojo pomoč, da bo igra lahko šla naprej. Npr. otroci se začnejo pregovarjati, kdo bo imel več ali manj hlodov za izgradnjo hiše. Nekaj časa jih pustim in opazujem, kako stvari rešujejo. Če se nikakor ne zmorejo dogovoriti sami, običajno zadostuje že to, da pridem zraven in rečem, da je dovolj hlodkov za vse. Potem se lahko spet umaknem in prepustim, da so spet ustvarjalni.

Kako ste zadovoljni s socialnimi veščinami otrok v vrtcu?

Otroci imajo možnost uriti socialne veščine in lahko rečem, da jim gre dobro. Seveda prihaja tudi do konfliktov, ki pa jih rešujejo sami ali ob naši pomoči. Ja, na splošno sem zadovoljna, saj vidim, da se imajo radi in si pomagajo.

Všeč mi je, ko vidim, da otroci prosijo, če lahko vstopijo v igralno območje drugega otroka in sem seveda zadovoljna, ko ga ta otrok potem z veseljem sprejme v svoj prostor in ga povabi k igri.

Opazim, da otroci, ki so vedri, nasmejani, dobrovoljni, lažje prihajajo v interakcije z drugimi in se tako hitreje učijo socialnih veščin, saj imajo zaradi svoje narave vedno dovolj prostora in prijateljev za igro. Otroci, ki so bolj tihi in zadržani, pa potrebujejo malo naše podpore in tudi podporo, ki jo da skupina, če mi to dobro oblikujemo in s svojim vedenjem pokažemo otrokom, kako jih sprejemamo.

Ali otroci radi sodelujejo pri umetniških dejavnostih?

Pri umetniških dejavnostih še posebej pri slikanju in peki kruha otroci radi sodelujejo. Otroke k umetniški dejavnosti povabim s pentatonično flavto. Večina hitro priteče in nekateri od njih gredo še ostalim sporočit, da je npr. čas za slikanje.

Pri risbah opažam, da nekateri otroci rišejo praznično vzdušje, ki smo ga praznovali.

Opazim pa, da ima ena od punčk težave pri slikanju. Stara je pet let, vendar zelo na hitro zaključi. Poslikan ima samo en vogal papirja. Nima volje, da bi vztrajala dlje časa. Zdi se mi, da potrebuje pomoč, zato se usedem poleg nje in ji pomagam s pripovedovanjem zgodbe. To ji pomaga. Sedaj se je že zgodilo, da je poslikala ves list. Vidim tudi, da je začela v slikanju uživati.

Otroci se, ko je čas za slikanje, kar zbirajo in sprašujejo, kdaj bodo lahko oni na vrsti. Slikanje imajo res radi. Sem pa vesela, da sedaj, ko imamo v skupini enega novega fantka, tako lepo poskrbijo zanj in mu pokažejo postopek pri slikanju. Pustijo, da je na vrsti pred njimi in si jaz lahko vzamem poseben čas prav za njega.

Ali otroci v vrtec prihajajo spočiti?

Otroci v vrtec prihajajo spočiti. Le ob ponedeljkih ali po počitnicah opažam, da so otroci malo bolj utrujeni. Razlog je v tem, da starši z otroki res želijo preživeti čas čim bolj polno, ko jim je le-ta na voljo. Otroci kaj kmalu pridejo na stari ritem, se v vrtcu dobro spočijejo in so spet polni energije.

Kako se otroci igrajo zunaj?

Mi gremo ven vsak dan, ne glede na to, kakšno je vreme. Seveda smo ob izjemno slabem vremenu manj časa zunaj, kot pa če je vreme lepo. Običajno zunaj preživimo kakšno uro. Poskrbimo, da so otroci za igro na prostem primerno oblečeni, da jim je toplo v zimskem času, da resnično lahko brezskrbno uživajo na prostem.

Imamo urejen vrt. Tu so hlodki, peskovnik, drevesa, grmovje, daljši hlodi, gugalnice, vrvi. Imamo tudi tekočo vodo. Otroci tudi vedo, da je plezanje dovoljeno le na eno drevo, ostala drevesa pa pazimo, skratka, da za naravo lepo skrbimo.

Imamo tudi majhno gredico z jagodami, za katero skrbijo otroci skupaj z nami vzgojiteljicami. Otroci neverjetno budno spremljajo spremembe na rastlinah. Ko skrbijo za njih, jih zalivajo, okopavajo, opazijo najmanjše spremembe in navdušeno o tem pripovedujejo. Seveda so najbolj veseli, ko se na grmičkah pojavijo rdeči plodovi.

Otroci se zunaj in notri dobro zaigrajo. Večina otrok se raje igra zunaj kot notri. Zunaj je igra bolj tekoča. Več prostora.

Otroci obožujejo element vode. Je eden izmed štirih glavnih elementov na zemlji. To otroci čutijo še čisto prvinsko. Vodo radi prelivajo, zlivajo, jo uporabijo, da lažje gradijo iz mivke, ko je mokra.

V peskovniku nastajajo ceste, stolpnice, skrivališča. Pesek otrokom nudi veliko možnosti za ustvarjanje.

Zunaj lahko opazim tudi to, da je veliko manj konfliktnih situacij. Otroci imajo dovolj prostora za igro, več kot znotraj.

Zunaj imamo na voljo tudi lopate, grablje, samokolnice ... Vedno poskrbimo, da sta na voljo vsaj dva enaka rekvizita, da se otroci lažje dogovarjajo, saj sem opazila, da ni dobro, če imamo npr. samo eno samokolnico. Takrat otroci, ki je ne morejo uporabljati, doživijo stisko, zakaj samo eden. Čisto drugače doživljajo situacijo, ko se z enako igračo igrata vsaj dva otroka.

Zunaj imamo tudi vzgojiteljice svoje orodje, ki ga uporabljamo, saj z njim skrbimo za urejenost vrta. Otroci se nam pridružijo s svojim orodjem, velikokrat pa si zaželi pravih velikih lopat in motik.

Kaj je tisto kar otroke nagovori pri igri?

Mlajše otroke nagovarjajo materiali, starejše otroke pa igra drugih otrok in njihova lastna domišljija.

.

9.2.6 INTERVJU Z V.6

Kje delate?

Sem vodja skupine v kombiniranem oddelku.

Koliko je otrok v skupini in koliko so stari?

V skupini je petindvajset otrok. Enajst otrok je starih od treh let in pol do šest let in pol, petnajst otrok pa dve do treh let. Otroci bivajo v treh igralnicah in zanje skrbimo štiri vzgojiteljice.

Kakšna je struktura glede na spol?

V prvem starostnem obdobju so štiri deklice in enajst fantov. V drugem starostnem obdobju pa je pet deklic in šest fantov.

Ali otroci v vrtec prinašajo svoje igrače?

Otroci lahko v vrtec prinesejo igračo, ki jo imajo pri počitku. Praviloma so to mehke ljubkovalne igrače, ki ostanejo v vrtcu in so na otrokovi postelji, kjer počiva. Dogovor s starši je, da otrok v vrtec ne prinaša drugih igrač. Če jo izjemoma prinese, jo preda vzgojiteljici, ki igračo pospravi na poseben prostor in otrok jo dobi, ko gre domov.

Občasno otroci prinesejo svoje knjige, ki jih s prijatelji pogledajo. Kasneje se knjiga položi na posebno polico, otrok jo dobi nazaj, ko gre domov.

Praviloma so to mehke igrače za ljubkovanje. Včasih se najde v žepku kakšen avtomobil.

Kaj opazite v prosti igri?

V vrtcu imajo otroci veliko možnosti in časa za prosto igro. Že takoj zjutraj, ko otroci pridejo v vrtec, preden se skupaj vsedemo k zajterku imajo čas za prosto igro. Potem skozi ves dan, razen v času vodenih dejavnosti, ko jih na različne načine povabimo k sodelovanju, odvisno od dejavnosti, ki jo želimo izvesti.

Prosta igra je aktivna. Otroci so delavni. Veliko se igrajo. Posnemajo vzgojiteljice. Zgodi se tudi poroka. Tako otroci posnemajo in vnašajo v igro vsebine iz vsakodnevnega dogajanja. Tako lahko vidim, da se igrajo v kuhinji, kjer pomivajo posodo, kuhajo in pripravljajo zajterk. V delovnem kotičku žagajo in "kurijo ogenj". Otroci ne sodijo in so zelo prilagodljivi in iznajdljivi. V kolikor je igra otroka agresivna, glasna, razdiralna, se otroci umaknejo oz. vzgojiteljica sooblikuje igro na ta način, da je konstruktivna za vse udeležence. To pomeni, da v takem primeru stopim v dogajanje z vlogo, ki bo spremenila dinamiko igre. Ko se otroci npr. igrajo mlinarja, ki melje moko in vsi želijo biti mlinarji in glasno mleti moko, vstopim v igro v vlogi kmeta, ki je ravno pripeljal velik voz pšenice, ki jo je treba omlatiti, oluščiti in šele nato zmleti. Tako imajo otroci možnost, da posnemajo tudi te vloge in dela. Običajno to zadošča in igra se nadaljuje. V kolikor otrok ne more sprejeti nobene pobude s strani otrok in vzgojiteljice, se pridruži vzgojiteljici pri njenem delu.

Z vidika otroka je njegova igra vedno smiselna, saj skozi igro samo predeluje vtise, izkušnje, ki jih je doživel.

Ali otroci radi sodelujejo pri umetniških dejavnostih?

Pri nas v skupini izvajamo različne umetniške dejavnosti. Izvajamo jih na določen dan in ob določenem času. Tega se skušamo čim bolj držati, da ima otrok ritem in tem dejavnostim lahko sledi brez večjega stresa. V našem vrtcu slikamo, rišemo z voščenimi bloki, oblikujemo naraven čebelji vosek. Potem bi pa rada še omenila tudi peko kruha, pa rajanje, pravlјice in evritmijo. Ker se mi zdi, da so to vse dejavnosti, ki jih vzgojiteljice vodimo in jim otroci več ali manj sledijo. Odvisno je od starosti otroka, od otrokovega razpoloženja in pa dejavnosti, ki jo hočemo izvesti. Naloga nas vzgojiteljev je, da pripravimo vodene dejavnosti tako, da otroci lahko in radi sodelujejo. Lahko se zgodi, da otrok želi sodelovati, ker pa smo mi neko dejavnost pripravili na ta način, s tako vsebino, ki ji otrok še ne more slediti, bo otrok obstal in gledal ali pa se umaknil k igri. Zato moramo dobro poznati značilnosti in potrebe otrok v skupini in potem dejavnosti prilagoditi njihovi razvojni stopnji.

Otroci radi sodelujejo in se veselijo umetniških in drugih dejavnosti. Ko je npr. dan za risanje z voščenimi bloki otroci že zjutraj pridejo do vzgojiteljice in prosijo za kosme volne namočene v olje, da očistijo voščenke in jih nato lepo zložijo v košarico, da so pripravljene za risanje.

Ko je na vrsti dan, ko slikamo nekateri otroci zjutraj zlagajo plošče, ki jih uporabljamo za slikanje, jih operejo, štejejo koliko je otrok v vrtcu in potem za vsakega od otrok to ploščo pripravijo na posebno mesto. Ko otroke povabim k slikanju s posebno pesmico za to priložnost, otroci zelo hitro pridejo in zasedejo mesta za mizo in mesta, ki jih pripravijo v "čakalnici", da bodo zagotovo prišli na vrsto, čeprav vedo, da vedno lahko rišejo vsi.

Ni pa vedno tako, da bi vsi otroci sodelovali pri dejavnostih. Mlajše vedno pustim, da se igrajo, starejše pa poskušam privabiti k sodelovanju. Npr. pri oblikovanju voska, otroka, ki ne želi sodelovati in je že predšolski otrok,

povabim, da pride k meni in skupaj z mano oblikuje kroglice. Povem mu, da so njegove roke resnično močne in to zmorejo. Te kroglice potem on tudi razdeli otrokom, se še sam usede in ustvarja, ne da bi ga morala še kaj spodbujati. Skozi pomembno delo se priključi ostalim.

Kadar pa opazim, to se ponavadi vidi že ob otrokovem prihodu zjutraj v vrtec, da ima otrok posebno slab dan, da je hitro razdražen, da je utrujen, takrat pa ga enostavno pustim in mu omogočim, da bo imel čim več prostora in miru za sebe in svojo igro.

Kako se otroci igrajo zunaj?

Na prosto gremo vsak dan. Ob vrtcu imamo urejeno igrišče, na katerem je tudi nadstrešek, tako imajo otroci ob dežju ali snegu tudi možnost, da se umaknejo pod streho.

Otroci se za igro na prostem primerno oblečejo, tako da jim je udobno.

Na vrtu imamo različna igrala narejena iz lesa in vrvi. Hlude, guhalnice, peskovnik. Imamo tudi vodnjak s tekočo vodo. Na vrtu so drevesa, grmi. Tudi vrtiček na katerem nam vsako leto zraste zelenjava in jagode premoremo.

Lahko opažam, da se otroci zunaj igrajo bolj tekoče, kot notri. Imajo prostor, grmovja, hišice kamor se lahko zatečejo, ko potrebujejo malo samote in nato zopet pridejo nazaj v skupno igro.

Zunaj otroci veliko tečejo, se kotalijo. Vidim, da se zunaj manj dogovarjajo o igri.

Otroci se veselijo vseh vremenskih razmer. Zanje ne obstaja dobro in slabo vreme. Radi imajo sončne žarke, veter, ki jim kuštra lase, nosi listje naokoli, dež, ki naredi velike luže po katerih je užitek skakati, sneg, ki pada in pada in jim omogoči čisto novo pokrajino in ogromno materiala za delo.

V skupini sem imela otroka, ki je bil star pet let. Snega se je dobesedno bal. Ni se želel igrati na snegu. Odhod na prosto, ko je bil prisoten sneg mu je povzročal veliko oviro. Noge ga niso ubogale, veliko je padal in seveda tudi jokal. Vse to se mi je zdelo zelo nenavadno. Po pogovoru s starši sem ugotovila, da tudi sami niso ljubitelji snega, mraza. Poleg tega pa jih je skrbelo, da se bo otrok prehladil, če bo na snegu. Ko smo se s starši pogovorili, smo se skupaj odločili, da otroku pomagamo premagati ta strah in nelagodje. Starša sta povedala, da otrok obožuje slone in tako smo pripravili skupaj zgodbico o slonu, ki tudi ni maral snega vse dokler ga ni enkrat mala miška prosila za pomoč, da jo je rešil iz velike snežne gore,...

Ob posebni priložnosti pa skupaj z otroci pripravimo in zakurimo ogenj. To pa je poseben dogodek, ki ga otroci doživljajo s spoštovanjem.

Ali staršem na starševskem večeru poveste kaj o medijih in katere medije uporabljate v vašem vrtcu in zakaj?

O otrokovih razvojnih potrebah se pogovarjamo že na sprejemnem pogovoru. Izhajajoč iz otrokovih resničnih potreb starše spodbudimo k razmišljanju in jim predstavimo vsebino, ki jo ponuja naš vrtec, tudi to katere medije uporabljamo.

Delo s starši je posebna tema, za katero se mi zdi, da je v vrtcih na splošno namenjenega premalo časa, izobraževanja. Mogoče bi lahko kdo od strokovnjakov, npr. Socialnih delavcev pripravil predavanje na to temo. Mislim, da bi se vzgojiteljice z veseljem odzvale.

Večkrat naletimo na temo, ne le o medijih tudi na druge, npr. kako se dogovoriti s starši glede spanja otrok, ali še bolj težavna situacija, ko je treba staršu sporočiti, da je imel otrok v vrtcu nezgodo,... Tukaj bi nam zagotovo koristila pomoč strokovnjaka, ki bi nam dal več napotkov, kako sodelovati s starši. Mogoče lahko vi, kot študentka FSD-ja posredujete kakšen dober stik za temo Dela s starši.

9.2.7 INTERVJU Z V.7

Kje delate?

Sem vzgojiteljica v mešani skupini otrok.

Koliko je otrok v skupini in koliko so stari?

V skupini je dvajset otrok, starih od tri do šest let.

Kakšna je struktura glede na spol?

Devet je fantov, enajst je punc.

Ali otroci v vrtec prinašajo igrače?

Otroci v vrtec ne prinašajo igrač, ker je tak dogovor s starši, ki ga dogovorimo ob prvem srečanju, preden otrok pride v vrtec.

Ali imajo otroci lahko svojo igračo za počitek?

Ja, za počitek imajo lahko igračo, ki je mehka in je njeno mesto v spalnici.

Kaj opazate pri prosti igri?

Otroci imajo za igro na voljo materiale, ki izhajajo iz narave. Storži, kamenčki, školjke, hlodki, deske, bombažne rjuhe, svilene krpice, lesene kocke različnih oblik in dimenzij.

Vse lutke, ki so jim na voljo, so take, da jih lahko uporabijo v različne namene. Z malo domišljije nastane rdeča kapica, kraljična, mizar in podobno.

Igrače so jim na dosegu, tako da jim zanje ni treba prositi. Večina otrok tudi zelo lepo čuva igrače. To pomeni, da igrače pospravijo nazaj na mesto, kjer so jih našli, se z igračami, ki so v delovnem kotičku (kladivo, izvijači, žage) igrajo samo v kotičku in na površinah, ki so za to namenjene, odeje zložijo, blazinice pospravijo v košaro ...

Otroci veliko posnemajo. Opazim, da v svoji kuhinji kuhajo, pomivajo posodo, pripravljajo kosilo. Potem pa povabijo druge otroke in vzgojiteljice, da preizkusijo njihove dobrote. Velikokrat zbirajo storže, kamenčke, jih nato presipajo iz posode v posodo, zraven pa uživajo ob poslušanju različnih zvokov.

Precej se gibljejo, naredijo si poligone, čez katere morajo plezati, se plaziti, iti skozi zatemnjen tunel ...

Prosta igra je čas, ko se sklepajo prijateljstva, ko se učijo socialnih veščin. Morajo se dogovoriti, kje se bodo igrali, kdo se bo s kom igral, katere materiale bo kdo porabil ...

Prosta igra je običajno konstruktivna, je pa moč opaziti, da je včasih tudi nekonstruktivna. Po navadi se veliko dogovarjajo, pa nič ne dogovorijo. So glasni in prepirljivi. Potem začnejo tekati po prostoru in kričati. Takrat pristopim k otrokom in jim pomagam tako, da s kratkim vprašanjem skušam igro zapeljati v to smer, da igra steče. Če se recimo igrajo mucke in kužke in v določenem trenutku po igralni sobi vse mijavka in laja, vprašam, če imajo kliniko za mucke in kužke in takrat se hitro zgodi preobrat. Razdelijo si vloge zdravnikov, lastnikov, živali nahranijo, jih peljejo na sprehod, jih počesejo.

Kaj je tisto, kar otroke nagovarja pri igri?

Pri starejših opazim, da večkrat impulz za igro pride iz njih samih in pa igra drugih otrok. Mlajše privlačijo materiali, ki jih lahko sortirajo, dobro jim je, ko so ti materiali zelo glasni. Obožujejo zvok dveh pokrovk, ki se srečata in tleskneti ena ob drugo. Z lesenimi palicami igrajo po posodah, to so bobni.

Včasih se zgodi, da otrok, ki šele začne hoditi v vrtec in je že starejši, sprašuje in prosi za igrače, ki jih v vrtcu nimamo, npr. lego kocke, avtomobilčke, sestavljanke. V tem primeru jim ponudim škatlo, v kateri so lesene kocke, hlodki, valjčki. Iz vsega tega se da narediti tudi avto in vlak ...

Kako otroci sodelujejo pri ritmičnem krogu?

Ritmični krog – rajanje izvedemo po prosti igri. Otroke povabim s pesmico, ki je vedno ista. Pri pripravi sem vedno pozorna, da vnesem vse elemente (veliko, majhno, zgoraj, spodaj ...). Tematiko izberem na letni čas ob upoštevanju starosti otrok v skupini.

Otroci večinoma radi sodelujejo, sploh takrat, ko je gibanje izrazito in bolj počasno, da mu otroci lahko sledijo. Rajanje ponavljamo štiri tedne, da ga otroci ponotranjijo.

Mlajši otroci večkrat opazujejo in se pridružijo v delu rajanja, ki jim je zelo všeč. Starejši otroci naj bi sodelovali vsi, sploh tisti, ki gredo v šolo. To jim krepi tudi voljo vztrajati do konca. Nekaterim je zelo težko in bi se kar skrili v kakšen skriven kotiček in se tam igrali. Od starejših otrok pričakujem, da so v krogu do konca, zato je moja naloga, da jih motiviram in speljem rajanje tako, da zmorejo in da ob njem uživajo.

Otroci rajanje vključujejo tudi v svojo igro. To je znak, da so se dobro počutili in povezali z gibi in besedilom.

Kako otroci spremljajo pravljice?

Pravljice zbiram glede na starost otrok v skupini. Pravljice pripovedujem, včasih pa za kakšno od pravljič pripravim tudi lutke. Pravljica se ponavlja več tednov zapored. To na otroke vpliva blagodejno, saj so zadovoljni, če pravljico znajo na pamet. Tudi elemente pravljice lahko predelajo in vsebino. Pravljica je za otroka lahko tudi neke vrste terapija. Svoje strahove lahko predeluje skozi osebe, ki se pojavljajo v pravljici.

Otroci imajo pravljice radi, to je njihova hrana za domišljijski svet. Večkrat potem pravljico pripovedujejo tudi sami. Tudi starši nam povedo, da otroci njim zvečer povedo pravljico in ne obratno.

Pravljica mora biti pozorno izbrana, glede na vsebino in na dolžino. Ni primerno, da izberemo pravljico, ki je zelo dolga in vsebinsko prezahtevna, če imamo v skupini otroke, ki so stari komaj štiri leta. Ti otroci ne bodo zmogli poslušati do konca pravljice in tudi vsebine ne bodo zmogli dojeti in uporabiti. Tako recimo Grimmova pravljica Gospa Snežna ni pravi izbor za štiriletnega otroka, je pa dober izbor Sladka kaša. Tisti, ki pravljico pripoveduje, je z otrokom v posebni povezavi. Pravljica gre preko njega, njegovih čustev do otroka. Otrok se ob tem čuti sprejetega, pomembnega.

Pravljico pripovedujem, preden gredo otroci k počitku. Ta jih pospremi v sanje.

Ali otroci radi sodelujejo pri umetniških dejavnostih?

V naši skupini izvajamo različne umetniške dejavnosti (oblikovanje voska, slikanje mokro na mokro, risanje z voščenenimi bloki). Imamo tudi dan za peko kruha in evritmijo. K različnim dejavnostim jih nagovarjam z liro ali pesmico, tako otroci vedno vedo, kaj sledi.

Najraje slikajo mokro na mokro in pečejo kruh. Pri gnetenju testa zelo uživajo, tudi najmlajši. Pri tem opravi si pojejo pesmice, opazujejo svoje roke, kako se potopijo v testo. V skupini je fant, ki dolgo časa ni hotel prijeti testa. Pustila sem, da nas opazuje in mu vedno iz njegovega hlebčka testa oblikovala in spekla kruh, ki ga je potem odnesel domov. Povabila sem ga tudi, da mi je iz naše shrambe nanosil vse, kar je potrebno, da kruh nastane. Ko sva vse to večkrat ponovila, se je zgodilo, da je sedel za mizo, pred seboj je imel hlebček testa, ki ga je začel gnesti in oblikovati. Od tega časa naprej se peke kruha veseli. Vedno priteče in vpraša, če bomo danes pekli. Pri oblikovanju kruha otroci zelo radi posnemajo, zato se mi zdi dobro, da se vzgojiteljica potrudi in otrokom da lepo sliko, s tem mislim, da testo prenetem z občutkom, ga res lepo oblikujem, naredim pletenico, žemljo in ga spoštljivo položim

na pladenj za peko. Potem imam možnost, da opazujem, kako otroci spletejo prave kite iz testa, kako skrbno položijo na testo semena in se pogovarjajo, da ga bodo doma razdelili z mamico, očkom, bratci ...

Pri slikanju lahko opazujem, kako močno voljo imajo otroci. Nekateri kar sedijo, ustvarjajo, čarajo nove in nove barve, nekateri pa bi kar hitro končali. Zraven, ko slikajo, tudi zelo veliko govorijo. Opazim, da niso aktivni v procesu dela, so pasivni. Rečejo, da oni tega ne zmorejo. Pri takem otroku se moram vprašati, kaj je tisto, kar ga ne motivira za trenutno delo in poiskati pravi način, da spodbudim njegovo voljo.

Imela sem v skupini otroka, sedaj je že v šoli, ki ni poslikal več kot en majhen košček papirja. Vsakič sem sedela ob njem in tudi sama slikala, on pa mi je ves čas razlagal o super junaku. Potem pa sem mu enkrat rekla, naj naslika tega super junaka. Od takrat naprej je imel vedno več volje za slikanje. Otrok je skozi lik super junaka prebil led in začel uživati v slikanju.

Kako se otroci igrajo zunaj?

V našem vrtcu imamo za igro na prostem lepo urejen vrt. Na vrtu je tudi peskovnik, plezala, narejena iz hlodov, tunel. Imamo tudi manjši vrtiček, na katerega skupaj z otroki posadimo in posejemo zelenjavo. Tu so drevesa, grmovje, rože. Otroci vedo, kje je prostor za igro in kje morajo biti previdni, da ne uničujejo rastlinja. Imamo tudi tekočo vodo, s katero se otroci zelo radi igrajo. Vodo prelivajo z različnih višin, v različne posode, jo zlivajo po bregu, delajo jezera, morja ... Na vrtu je tudi hrib.

Z otroki se ven odpravimo ne glede na vreme. Vsak dan vsaj eno uro preživimo na prostem. Otroci se zunaj zelo radi igrajo. Zunaj marsikatera napetost kar izpuhti.

So pa zunanje površine idealne za opazovanje otrok pri njihovem gibanju, spretnostih.

Manjši otroci še bolj zasanjano hodijo naokoli ali pa se igrajo v bolj mirnem predelu vrta.

Starejši otroci pa preizkušajo svoje spretnosti na plezalu, vrveh, tunelu. Vidim, da je spretnost otrok neodvisna od spola. Spretni so tako punčke kot fantki. Udje starejših otrok so že v sorazmerju z ostalim telesom in jih dobro obvladujejo.

V skupini je deček, predšolski, ki je zelo velik, vendar pa so njegovi sklepi še čisto mehki. Roke so popolnoma zalite z maščobo, to se zelo dobro opazi tudi na prstih. Težko mu je pri gibanju. Roke in noge se kar zvijajo. Zato težko sledi prijateljem pri igri na prostem. Zelo rad pa se igra v peskovniku z lopatami, grabljami, sejalnikom ... Zato se potrudim, da so zanj vedno na voljo ti rekviziti, če jih bo želel, tako ima tudi on možnost, da zunaj doživi prijetne izkušnje.

Kako ste zadovoljni s socialnimi veščinami otrok?

Te so zelo različne pri različnih otrocih. Sem nekaj načela že pri prosti igri, tu socialne veščine najbolj pridejo do izraza.

Večina otrok ima zelo dober občutek za stvari in lepo pazi nanje, lepo dela z njimi.

V prosti igri otroci morajo sklepati dogovore, kje se bodo igrali, kdo se bo s kom igral. V skupini trenutno opažam, da gre otrokom dobro.

So prijazni drug do drugega, znajo počakati, da je njihov čas. Se zgodi, da pride dan, ko pa je sklepanje dogovorov skoraj nemogoče. Takrat moram res več posredovati, čeprav se še vedno trudim čim manj. Rada bi izpostavila punčko, ki je zelo tiha, vedno malo odmaknjena od otrok. Najraje se drži vzgojiteljic. Vzgojiteljicam z veseljem pomaga pri delu, z otroki pa ne more sklepati dogovorov, prijateljstev in je zato večinoma osamljena. Vem, da bo z našo pomočjo sčasoma zmogla, le da potrebuje več časa. Ker vem, da bo prišla do mene, ko šivam ali pletem, se vedno usedem z delom zelo blizu glavnega dogajanja v skupini, tako ima možnost, da je blizu drugim otrokom, da

opazuje njihovo igro in se ima možnost priključiti igri.

Vesela sem, da naši otroci zares veselo pozdravljajo starejše, se z njimi zelo lepo pogovarjajo.

Kakšen je ritem otrok izven vrtca?

V vrtcu se držimo znanega ritma, zato s tem ni večjih težav. Se pa vidi v ponedeljkih, po vikendih ali počitnicah, da imajo otroci doma čisto drug ritem. V vrtec pridejo bolj utrujeni, lahko bi rekla malo razdraženi, predvsem so pa zelo glasni. Otroci potem zelo hitro pridejo nazaj na vrtčevski ritem, se umirijo in se igrajo.

Družine težko vzdržujejo ritem, kot ga ima otrok v vrtcu. Vrtec jim da ritem, da se otroci lahko veliko prosto igrajo, da so stvari ustaljene in utečene. Pa še počitek imajo, da vse čutne in fizične vtise lahko predelajo.

Tu ne gre za kritiko staršev, čas se vedno bolj hitro odvija, starši, otroci in mi vzgojitelji živimo v njem in se trudimo najbolje delovati vsi skupaj.

Ali staršem na starševskem večeru poveste kaj o medijih in katere medije uporabljate v vašem vrtcu?

Po navadi to temo staršem predstavimo na roditeljskem sestanku. Povemo jim, katerih medijev se mi poslužujemo, da jih prilagajamo vsebinsko in časovno glede na otrokov razvoj.

So pa starševski večeri in izbira tem in izvedba le-teh kar velik zalogaj. Na splošno so dogovarjanja s starši zahtevna, od mene zahtevajo ogromno energije. Težko jim je kar postaviti neka določila.

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Klementina Jakopič, prvič vpisana na Fakulteto za socialno delo v študijskem letu 2004/2005 kot izredna študentka, izjavljam, da sem diplomsko delo z naslovom Mediji skozi okno waldorfskega vrtca napisala samostojno s korektnim navajanjem virov in ob pomoči mentorja Poštrak Milko.

Datum:

Podpis: